

ถอดบทเรียนและสรุปเนื้อหา
จากงานเสวนาออนไลน์

เวทีสังเคราะห์องค์ความรู้ :

ชุมชนท่ามกลาง โลกภูมิอากาศผันผวน

จากความรู้และปฏิบัติการของพื้นที่
สู่ข้อเสนอเปลี่ยนระบบ

ฉบับเรียบเรียงเพื่อเผยแพร่

22 กันยายน 2569 | 09.00–12.30 น.

ณ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ห้อง Learning Studio 2

เวทีสังเคราะห์องค์ความรู้

ชุมชนท่ามกลางโลกภูมิอากาศผันผวน: จากความรู้และ

ปฏิบัติการของพื้นที่ สู่ข้อเสนอเปลี่ยนระบบ

ฉบับเรียบเรียงเพื่อเผยแพร่

22 กันยายน 2569 | 09.00–12.30 น.

ณ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ห้อง Learning Studio 2

บทสรุปสำหรับเผยแพร่

สานพลังชุมชนล้าวงวิกฤตโลก

จากเสียงรกรากสู่ทางออกความเป็นธรรมทางภูมิอากาศ

ท่ามกลางวิกฤตสภาพภูมิอากาศผันผวนรุนแรงที่สั่นคลอนไปทั่วโลก หนังสือ "สานพลังชุมชนล้าวงวิกฤตโลก: บทเรียนและทางออกสู่ความเป็นธรรมทางภูมิอากาศ" ได้ถือกำเนิดขึ้นจากการประมวลสังเคราะห์ บทเรียนและเสียงสะท้อนของภาคประชาสังคม เครือข่ายชุมชนท้องถิ่น นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติงานด้านหน้า ในเวทีการเรียนรู้ระดับเมือง Bangkok Climate Action Week ภายใต้แนวคิด “เราลิขิต”. สารสำคัญที่หนังสือเล่มนี้ต้องการสื่อสารต่อสาธารณชนคือ การชี้ให้เห็นว่า วิกฤตโลกร้อนมิใช่เพียงเรื่องของปรากฏการณ์ทางอุตุนิยมวิทยาหรืออุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้นเท่านั้น หากแต่เป็นวิกฤตเชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงแนบแน่นกับสิทธิชุมชน ความยั่งยืนของฐานทรัพยากร ความมั่นคงทางอาหาร และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้คนทุกกลุ่ม.

ผู้คนในชุมชนท้องถิ่นและกลุ่มคนชายขอบคือผู้ที่ต้องแบกรับผลกระทบจากภาวะโลกร้อนหนักหน่วงที่สุด ทั้งที่มีใช้ผู้ก่อปัญหา. สำหรับชาวประมงพื้นบ้านในภาคใต้ ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการอ่านลมฟ้าอากาศและอิทธิพลดวงจันทร์ที่เคยใช้กำหนดวิธีการออกทะเลได้เลือนหายไป คลื่นลมมรสุมมาไม่เป็นฤดูกาล การกัดเซาะชายฝั่งและปรากฏการณ์น้ำแดงจากอุณหภูมิน้ำทะเลที่ร้อนขึ้นได้ทำลายสัตว์น้ำชายฝั่งจนวิถีชีวิตดั้งเดิมยากลำบาก. ยิ่งไปกว่านั้น ปัญหานี้ยังถูกซ้ำเติมด้วยกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมและการอนุญาตให้ใช้เครื่องมือประมงพาณิชย์ทำลายล้างที่จับลูกปลาเศรษฐกิจจนปลาทูไทยขนาดใหญ่เกือบหมดสิ้นจากท้องทะเล. ขณะเดียวกัน กลุ่มชาติพันธุ์มอเกลอนแห่งหมู่เกาะสุรินทร์และเกาะพยาม กลับต้องเผชิญความเปราะบางขั้นวิกฤตจากการขาดแคลนสิทธิในที่อยู่อาศัย ถูกจำกัดสิทธิในพื้นที่อุทยานและการท่องเที่ยว รวมถึงการขาดสถานะทางพลเมือง ซึ่งบั่นทอนศักยภาพในการปรับตัวและการพึ่งพาตนเองตามวิถีทางทะเล. ในส่วนพื้นที่ป่าและเกษตรกรรม ชุมชนบนพื้นที่สูงเผชิญกับภัยพิบัติหมอกควันข้ามแดน ไฟป่า การขยายตัวของพืชเชิงเดี่ยว ตลอดจนความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศป่าไม้ที่ส่งผลให้ทั้งพืชสมุนไพร กลิ่น

เสียง และความหลากหลายทางชีวภาพอันเป็นรากฐานวัฒนธรรมเลือนหายไป. ขณะที่เกษตรกรรายย่อยต้องรับศึกสองด้าน จากทั้งภัยแล้งและน้ำท่วมฉับพลันที่ทำลายผลผลิต ตลอดจนโครงสร้างราคาผูกขาด และกฎหมายการคุ้มครองพันธุ์พืชที่จำกัดสิทธิของชุมชนในการเก็บคัดเลือกและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พื้นบ้าน.

ทว่าท่ามกลางแรงกดดันรอบด้าน ชุมชนท้องถิ่นมิได้เป็นเพียงผู้รับผลกระทบอย่างจำนน หากแต่เป็น “ผู้จัดการทรัพยากร” และผู้สร้างนวัตกรรมในการรับมือที่เข้มแข็ง. บทเรียนในเล่มนี้นำเสนอวัตกรรมการปรับตัวที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งปรับประสานเข้ากับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร่วมสมัยได้อย่างงดงาม ทั้งการจัดตั้งธนาคารปูม้าและการสร้างซั้งบ้านปลาเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่ง, การจัดตั้งชุดเฝ้าระวังและแผนจัดการไฟป่าระดับเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือ, การอนุรักษ์และแลกเปลี่ยนสายพันธุ์พืชผ่านธนาคารเมล็ดพันธุ์ชุมชน, ตลอดจนการประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันพยากรณ์อากาศและพลังงานทางเลือกเพื่อการจัดการระดับครัวเรือน. ประสพการณ์เหล่านี้ฉายภาพให้เห็นว่า “ชุมชน” ในบริบทใหม่ มิใช่เพียงพื้นที่ทางกายภาพ หากคือสายสัมพันธ์ของความยืดหยุ่นระหว่างผู้คน ระบบนิเวศ และกลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม

การบรรลุความเป็นธรรมทางภูมิอากาศที่แท้จริง จำเป็นต้องก้าวข้ามการปรับตัวเพื่ออยู่รอดไปสู่การเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างระดับนโยบาย. รัฐและสังคมต้องหยุดยั้งนโยบายที่ซ้ำเติมความเปราะบางของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลไกตลาดคาร์บอนเครดิตที่กีดกันชาวบ้านออกจากป่าชายเลน หรือโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ทำลายฐานทรัพยากร. ในทางกลับกัน สิ่งที่ต้องเร่งสร้างคือการรับรองสิทธิชุมชนในการจัดการดิน น้ำ ป่า และทะเลอย่างเป็นทางการ, การกระจายอำนาจและงบประมาณสู่การจัดทำแผนรับมือภัยพิบัติ โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง, การจัดตั้งกองทุนปรับตัวสำหรับกลุ่มเปราะบาง, การคุ้มครองอธิปไตยทางอาหารและเมล็ดพันธุ์, ตลอดจนการสร้างระบบการจ่ายตอบแทนคุณค่าบริการทางระบบนิเวศ (PES) ที่คืนกลับสู่ผู้ดูแลป่าและทะเลอย่างจริงจัง. ยิ่งไปกว่านั้น ห่วงโซ่ความยั่งยืนนี้จะสมบูรณ์ได้ด้วยการเชื่อมโยงผู้บริโภคและคนรุ่นใหม่ในเมือง ให้เข้ามาร่วมรับรู้และตระหนักถึงต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง ร่วมสนับสนุนระบบเกษตรนิเวศและการประมงยั่งยืน. หนังสือเล่มนี้จึงเป็นทั้งบทบันทึกทางประวัติศาสตร์และข้อเสนอเชิงนโยบายที่ตอกย้ำว่า ทางออกของวิกฤตโลกเริ่มต้นขึ้นจากการเคารพ สานพลัง และปลดปล่อยศักยภาพของคนตัวเล็กตัวน้อยในท้องถิ่น เพื่อร่วมกันลิขิตอนาคตภูมิอากาศที่เป็นธรรมและยั่งยืนร่วมกันอย่างแท้จริง

เนื้อหาการเสวนาฉบับเรียง

เรียงเรียงจากบทถอดเสียง โดยตัดเวลาและคำบอกนาที่ออก เพื่อให้อ่านต่อเนื่อง พร้อมคงสาระ ลำดับข้อเสนอ ตัวอย่าง และช่วงถาม-ตอบไว้

[คุณกุลชา ธนาศิวพันธ์ / น้ำผึ้ง]: สวัสดีค่ะทุกท่าน สวัสดีค่ะ น้ำผึ้ง กุลชา ธนาศิวพันธ์ นะคะ เป็นผู้แทน TIJ ในวันนี้ แล้วก็รู้สึกขอบคุณทุกท่านมากเลยที่เดินทางมาอยู่ที่นี่กับเรานะคะ ตอนนี้ทุกคนนั่งอยู่ที่ TIJ Common Ground ค่ะ เราเรียกว่า Common Ground เพราะว่าเราตั้งใจที่จะทำให้พื้นที่นี้เป็นพื้นที่กลางที่ทุกคนจะได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ถ้าถามว่า TIJ มีบทบาทอะไรในเรื่องสิ่งแวดล้อมบ้าง TIJ พยายามมาก ๆ ที่จะให้ความสำคัญ เพราะเรามองเห็นว่าไม่ว่าใครก็ตามก็ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงการใช้ชีวิตในสิ่งแวดล้อมได้ และไม่ว่าใครก็ตามก็ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกิดจากปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้ค่ะ ดังนั้น TIJ เองก็เลยพยายามที่จะเข้ามาเป็นส่วนเล็ก ๆ ที่จะเข้ามาช่วยส่งเสริมให้เกิดความเป็นธรรมในมิติของสิ่งแวดล้อมด้วยก็ต้องขอบคุณอาจารย์กฤษฎา มาก ๆ ค่ะ ที่อยู่กับเรามาเป็นเครือข่ายคนสำคัญที่ขับเคลื่อนเรื่องนี้มาจนกระทั่งปีที่แล้วเราได้มีโอกาสที่จะเป็นส่วนหนึ่ง เริ่มเป็นส่วนหนึ่งที่จะตั้งต้น Bangkok Climate Action Week ขึ้นมาด้วยกัน ปีที่แล้วก็ได้ร่วมกันกับเยาวชน Thailand Justice for All ค่ะ ทำ Human Library ปีที่แล้วเราทำ Human Library กันที่นี่ แล้วก็ชวนพี่ ๆ จากทุกภูมิภาคของประเทศไทยมานั่งคุยกันเรื่องสิ่งแวดล้อมค่ะ

[คุณกุลชา (น้ำผึ้ง)]: และวันนี้เองก็เป็นโอกาสดีเหมือนกันที่ทุกคนจะได้กลับมาอีก ทั้งเพื่อนใหม่และเพื่อนเก่า นะคะ TIJ เองเราก็ค่อย ๆ ทำงานอย่างต่อเนื่องมา ปีนี้เราก็ไปโฟกัสเรื่องบางกะเจ้า ในมิติของ Nature Positive Economy ก็คือชวนชุมชนบางกะเจ้ามองอนาคตร่วมกันว่า ในปี 2050 พวกเขายกเห็นบางกะเจ้าเป็นแบบไหน Define ตัวเองยังไง เนื่องจากว่าพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่มีความซับซ้อน ทั้งในเชิงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่มีความท้าทายตั้งแต่ในอดีต คืออดีตทำเกษตรกรรม ทำสวน แต่ตอนนี้ด้วยน้ำทะเลหนุน ด้วยสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป ก็เป็นความท้าทายที่ชาวบ้านบางกะเจ้าต้องเผชิญ รวมถึงการเกิดขึ้นของเมืองด้วยเนอะ กรุงเทพฯ ก็โตไปทุกวัน ๆ บางกะเจ้าก็ยังอยู่ที่เดิม หนีไปไหนไม่ได้ ดังนั้นแล้วพวกเขายกอยากอยู่แบบไหน พวกเขามีชีวิตยังไง อันนี้ก็เป็นความท้าทายที่ทุกภาคส่วนจะต้องเข้าไปช่วยเป็นกำลังหนุนให้ชุมชนบางกะเจ้าได้เดินไปในทิศทางที่ยั่งยืนตามที่พวกเขาต้องการค่ะ

และวันนี้เองก็เหมือนกัน การพูดคุยในวันนี้ก็จะพูดคุยถึงเรื่องผลกระทบ รวมถึงบทบาทของผู้คนในแต่ละสังคมแต่ละภูมิภาค ถ้าจะพูดถึงปัญหา ปัญหามันเยอะไปหมดเลยนะคะ แต่มันจะดีแค่ไหนที่วันนี้เราได้มาเพื่อที่จะลองลำดับความสำคัญดูซิว่าเราทำอะไรได้บ้าง แล้วมันมีจุดเล็ก ๆ จุดไหนบ้างไหมที่เราจะสามารถชวนกันโฟกัสเป็นพื้นที่นาร่องเพื่อที่จะใช้เครื่องมือหรือแนวคิดหรืออะไรบางอย่างทำพื้นที่ต้นแบบขึ้น

มาแล้วขยายผล รวมถึงการร่วมมือร่วมใจกันว่าแต่ละคนแต่ละภาคส่วนจะช่วยให้พวกเราได้มีสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติที่ปลอดภัยและยั่งยืนในยุคของเราและในยุคของลูกหลานได้อย่างไร วันนี้ก็ขอบคุณทุกคนมาก ๆ และก็ขอให้สนุกกับกิจกรรมในวันนี้ค่ะ ขอบคุณมากค่ะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: ขอบคุณครับ แนะนำตัวนะครับ ชื่อ กฤษฎา บุญชัย ครับ หรือเรียกว่า กบ นะครับ ทำงานอยู่สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนานะครับ และอีกด้านหนึ่งก็เป็นกรรมการกำกับทิศใช้ไหมครับ SC Steering Committee ของ Bangkok Climate Action Week นะครับ ก่อนที่จะลงรายละเอียด เดี่ยวผมเล่าให้ฟังนิดหนึ่งแล้วก็อยากให้ทุกท่านช่วยแนะนำตัวด้วยนะครับ คืองาน Bangkok Climate Action Week เราชั่วกันจัดมาปีนี้ เป็นปีที่ 2 นะครับ เป็นการริเริ่มซึ่งจริงๆ แล้วในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะได้ไอดีมาจากทางยุโรปด้วย ทางลอนดอน เขาก็มีการรวมพลังของภาคพลเมือง คำว่าพลเมืองนี้หมายถึงทุกส่วนนะครับ ตั้งแต่คนรากหญ้าจนถึงคนชั้นกลาง หรือภาคส่วนต่างๆ ที่อยากจะทำอะไรร่วมกัน ส่งเสียงร่วมกัน และเป็นเครือข่ายร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องของการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศนะครับ โดยทางคุณลีโอ (Leo) แล้วกันนะครับ ก็เป็นตัวบุคคลผู้บุกเบิกสำคัญนะครับ ที่ชวนพวกเรามาจัด Bangkok Climate Action Week โดยปีที่แล้วเราก็จัดไปแล้วนะครับ

ทีนี้ปีนี้เราก็คอยจะขยายผลต่อไป ปีนี้เราตั้งชื่อธีมว่า "เราลีขิต" นะครับ หมายความว่าประชาชนพวกเราแม้ว่าจะเป็นคนตัวเล็กตัวน้อย ก็สามารถลิขิตเปลี่ยนแปลงเรื่องที่มันใหญ่ของโลกได้ คือการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศนะครับ อันนี้แหละครับคือสิ่งที่เราอยากจะส่งสารสำคัญนะครับ แล้วก็ชวนทุกภาคส่วนมาร่วมพลัง ทีนี้ใน Bangkok Climate Action Week นะครับ ก็จะแตกออกมาเป็นกลุ่มประเด็นต่างๆ นะครับ เราเรียกว่า Cluster มีหลายเรื่องมากเลยนะครับ และหนึ่งในนั้นซึ่งเป็นเรื่องสำคัญคือเรื่องชุมชน

ว่าชุมชนเผชิญสภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศอย่างไร ปรับตัวอย่างไร นะครับ แล้วเราก็เลยประกาศนะ ครับ ให้คนที่สนใจมิติด้านชุมชนนะครับ ส่งโครงการเข้ามา ที่จริง Cluster อื่นเขาก็ส่งเข้ามานะครับ แต่ที่เชิญมาในวันนี้ไม่ซีเรียสนะครับ ว่าพวกเราสมัครเป็น Cluster เอ้ย เป็น Project แล้วหรือเปล่า เราอยากจะจัดงที่ว่าในกลุ่มชุมชน คนที่ทำงานชุมชนด้วยกันเนี่ย ไม่ว่าจะแจ่มหรือไม่แจ่มกับ Bangkok Climate Action Week เนี่ย แต่เราอยากจะมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน สังเคราะห์ความรู้กัน ตกลงสิ่งที่เราทำงานเรื่องชุมชนกับภาวะโลกร้อนเนี่ย เราเจออะไร มีอะไรที่โลกยังไม่ค่อยเข้าใจ หรือสิ่งที่เราเจอเรามี บทเรียนที่จะแก้ไขปรับปรุงมันยังงี้ แล้วก็มองไปถึงอนาคตด้วยครับ และสุดท้ายก็คือแล้วเราอยากจะมี ข้อเสนอทางนโยบายยังงี้ จริงๆ ภาครัฐอาจจะมีแผนปรับตัวใช้ไหมครับ แผนโลกร้อนที่โยงกับชุมชน แต่แผนอันนั้นเป็น Top-down มากๆ จากข้างบนลงข้างล่าง เราจึงอยากจะมาสังเคราะห์คนที่ทำงานเรื่องนี้จริงๆ นะครับ เราก็เลยถือโอกาสเชิญทุกๆ ท่านนะครับ ได้มีโอกาสมาร่วมแลกเปลี่ยน วันนี้แม้เวลาจะไม่นานนะครับ เพราะเราจะจบแค่ประมาณเที่ยงไม่เกินเที่ยงครึ่งนะครับ ดังนั้นขอให้พวกเราใช้เวลาอย่างมีคุณภาพที่สุด หมายความว่าปัญหาพื้นฐานไม่ต้องพูดละครับ เราคิดว่าอะไรเป็นบทเรียนสำคัญ เราแชร์มาเลย กระบวนการจะไม่เป็นทางการมากนักครับ ประเด็นไหนท่านคิดว่า เอ๊ะ คนนั้นจะข้ามไปนู่นไปนี่หรือเปล่า ไม่เป็นไรครับ ไม่ซีเรียส เดี่ยวทีมสรุปจะจัดการได้เองนะครับ อะ อันนี้แหละครับคือเป้าหมายที่

อยากจะชวนทุกท่านมาร่วมแลกเปลี่ยนกัน และสุดท้ายที่หวังมากกว่าการแลกเปลี่ยนก็คือ เราอาจจะเป็น Network เครือข่ายที่ทำงานร่วมกัน เพราะแต่ละส่วนแต่ละที่ล้วนมีความรู้มีประสบการณ์นะครับ เราสามารถทำงานร่วมกันแบ่งปันความรู้ แบ่งปันเรื่องราว แบ่งปันโอกาสต่างๆ ที่จะขับเคลื่อนด้วยกันนะครับ หวังว่าเราจะเดินไปด้วยกันและลิขิตร่วมกันครับ งั้นเสร็จแล้วขอแต่ละท่านแนะนำตัว ช่วยบอกนะครับ เราเป็นใคร มาจากองค์กรไหน และคีย์เวิร์ดสำคัญเราเกี่ยวข้องยังไง หรือมองตัวเองยังไงกับปัญหา Climate Change โดยเฉพาะจากมิติชุมชนหรือตัวเองก็ได้เนะครับ อะ เชิญน้องเดียร์เลยครับ

[คุณเกศราพร (เดียร์)]: ขอบคุณพี่กบค่ะ สวัสดิ์นะค่ะ เดียร์ เกศราพร ค่ะ ทำงานอยู่ที่ TIJ ค่ะ ทีมเดียวกับพี่น้ำผึ้ง เป็น Project Assistant ก็ได้เริ่มเข้ามาขับเคลื่อนงานด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ปีที่แล้วค่ะ ในหลายๆ งาน ร่วมกับพี่กบเองด้วย แล้วก็ BKK Climate Action Week ในเดียร์มองว่า สำหรับเราและ TIJ ค่ะ เราเป็นเหมือนคนที่คอยช่วยขับเคลื่อน แล้วก็ร่วมลงมือไปกับทุกคนค่ะ เพื่อให้ประเด็นสิ่งแวดล้อมเนี่ย มันเป็นมากกว่าแค่ไอเดีย สามารถเป็น Action หรือสามารถเป็นการกระทำที่มันทำให้เกิดผลกระทบที่ดีกับทุกคนได้ค่ะ เพราะ TIJ เราชอบพูดว่า ความยุติธรรมเป็นเรื่องของทุกคน เดียร์ก็เลยรู้สึกว่ถ้าเราทำให้เรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของทุกคนด้วยเหมือนกันได้ ก็หน้าจะ (น่าจะ) ดีขึ้นได้ค่ะ

[คุณณัชชา (แพม)]: สวัสดิ์ค่ะ ชื่อแพมนะค่ะ ณัชชา แล่ป๋อง ค่ะ มาจากองค์กร Sinergia Animal นะค่ะ เป็นองค์กรพิทักษ์สัตว์ระดับนานาชาติ ซึ่งปีนี้ก็มากับพี่วิกี้ด้วยนะค่ะ พวกเรามาทำเกี่ยวกับแคมป์ Empower for Impact Camp, Advancing Animal Welfare and Food System ค่ะ ก็คือเราอยากชวนคนรุ่นใหม่ หรือว่าอาสาสมัครคนที่เคยเป็นอาสาสมัครกับเราอยู่แล้ว มา Advance ความรู้ค่ะ แล้วก็ทำความเข้าใจเกี่ยวกับ Animal Welfare มากยิ่งขึ้นว่าเกี่ยวข้องกับ Food System อย่งไรค่ะ ซึ่งเราทำเป็นแคมป์แบบ 3 วัน 2 คืนค่ะ แล้วก็จะมีทางทำนวิทยากรที่เป็นทางฝ่าย Academic นะค่ะ ฝั่ง Producer ที่เป็นฟาร์มเอง แล้วก็อีกส่วนหนึ่งก็คือทางคนที่เป็น Corporate Corporate Engagement นะค่ะ เข้ามาคุยกัน Discuss กัน และวันที่ 2 จะเป็นเหมือนคล้ายๆ Workshop ให้ทุกคนได้ใช้พลังแล้วก็ Brainstorming กันว่าในแต่ละ Topic เราจะช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับ Food System อย่งไรค่ะ ขอบคุณค่ะ

[คุณวิกี้]: ค่ะ ก็สวัสดิ์นะค่ะ สวัสดิ์ค่ะ ชื่อวิกี้ค่ะ ก็มาจากองค์กร Sinergia Animal เหมือนกันค่ะ ขออนุญาตเล่า Context นิดหนึ่งนะค่ะ คือ Sinergia Animal เป็นองค์กรที่ก่อตั้งในประเทศลาตินอเมริกาค่ะ คือมันจะมีชีก คำเรียกว่าอะไร Global South ชีกโลกใต้ค่ะ จะเป็นประเทศที่ส่งออกโปรดัคต์ที่เกี่ยวกับสัตว์ค่อนข้างเยอะ แต่ก็คือเหมือน Animal Welfare ค่ะ จะไม่ค่อยเป็น Topic ที่พูดถึง ทีนี้ใน Southeast Asia มันจะมีประเทศอินโดฯ กับประเทศไทยค่ะ ที่ส่งออกไข่ไก่ค่อนข้างเยอะ แต่อีก Angle หนึ่งที่เราค้นพบภายใต้การทำงานของเราคือ ฟาร์มอุตสาหกรรมส่งผลกระทบต่อ Climate มากๆ แล้วมันเป็น Topic ที่ยังไม่ค่อยพูดถึงในประเทศไทยซักเท่าไรอ่ะค่ะ เราก็คือพยายาม Raise Awareness เรื่องนี้ด้วยค่ะ ยังไงก็ฝากเนื้อฝากตัวด้วยนะค่ะ แล้วก็ยินดีที่ได้เจอทุกคนค่ะ สวัสดิ์ค่ะ

[คุณกัญจน์สุรีย์ (นุช)]: ค่ะ สวัสดิ์ค่ะ กัญจน์สุรีย์ ยิ้มสาละนุช นะคะ นุช นะคะ มาจาก RECOFTC นะคะ จริงๆ ก็บางท่านอาจจะรู้จักหรือไม่รู้จัก อาจจะเกริ่นนำนิดหนึ่งนะคะ ก็คือ RECOFTC จริงๆ เราก่อตั้งมา 40 ปี แล้วนะคะ คือหลักๆ เราเน้นในการทำงานร่วมกับชุมชนที่อยู่กับป่า นะคะ แล้วก็ขับเคลื่อนประเด็นเรื่องของนโยบายอะไรเงี้ยค่ะ ในส่วนประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่อง Climate Change เนี่ย ในฐานะที่ตัวเองทำงานใกล้ชิดกับชุมชนนะคะ สิ่งที่เราอยากจะเสนอในประเด็นในงาน Bangkok Climate Action Week คือมองว่าเราจะทำยังไงให้สังคมเมืองนะคะ เข้าใจในวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะชุมชนเนี่ยเป็นด่านหน้าที่ได้รับผลกระทบเรื่องของ Climate Change หรือแม้กระทั่งชุมชนเนี่ยเป็นผู้จัดการเรื่องของ Climate Change ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของน้ำ น้ำป่า นะคะ หรือว่าแม้กระทั่งไฟที่เกิดขึ้นเงี้ยค่ะ ก็อยากจะสื่อสารว่าเราจะทำยังไงให้สังคมเมืองเนี่ยเข้าใจคนด่านหน้าที่ต้องได้รับผลกระทบ แล้วก็ในขณะเดียวกันเป็นผู้จัดการที่จะต้องทำให้ทรัพยากรหรือเรื่องของสิ่งแวดล้อมดีขึ้นค่ะ

[คุณจิรียา (ก๊ฟ)]: สวัสดิ์ค่ะ ชื่อก๊ฟนะคะ เป็นเจ้าหน้าที่ RECOFTC เหมือนกับพี่นุชค่ะ ก๊ฟทำตำแหน่งเจ้าหน้าที่สื่อสาร แล้วก็ทีมงานของ RECOFTC ภายใต้ Bangkok Climate Action Week ปีนี้ก็คือเราจะนำเสนอว่าชุมชนเป็นกุญแจสำคัญสู่การจัดการไฟค่ะ เพราะที่ผ่านมาเราก็อาจจะเคยเห็นความเข้าใจบางประการว่า ชุมชนเป็นผู้ที่ทำให้เกิดไฟ แต่ในงานเนี่ยค่ะ เรากำลังอยากจะพาทุกคนลองมามองใหม่ว่าจริงๆ แล้วชุมชนเขาเป็นผู้ที่กำลังพยายามจัดการกับปัญหานี้อยู่ แล้วก็บทบาทของคนเมืองอะค่ะ จะมีส่วนช่วยในการสนับสนุนชุมชนได้อย่างไรค่ะ เดี่ยวขออนุญาตส่งต่อ

[คุณวิทยา (แอส)]: ครับ สวัสดิ์ครับ วิทยา ไชยดี นะครับ แอส นะครับ ก็เป็นผู้ช่วยนักวิจัยและก็ผู้ร่วมวิจัยกับโครงการจริงๆ มากัน 3 คน วันนี้เดี๋ยวให้หัวหน้าโครงการพูดรายละเอียดอีกทีหนึ่ง ก็ทำเกี่ยวกับการปรับตัวท่ามกลางสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงของกลุ่ม Indigenous people ก็คือกลุ่มชาวเล ชาวมอแกน นะครับ ก็ยินดีที่ได้มาร่วมเรียนรู้กับทุกท่านนะครับ เดี่ยวฟังถัดไป

[คุณสมรภัฏ (แหม่ม)]: ค่ะ สวัสดิ์ค่ะ ชื่อสมรภัฏ นะคะ หรือว่าชื่อเล่นชื่อแหม่มละกันค่ะ ก็ตอนนี้ทำอยู่ที่มหิดล สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย ค่ะ ก็อยู่ในโครงการที่วานี้ค่ะ ไปศึกษาชุมชนมอแกน ซึ่งเราศึกษา 2 ที่นะคะ คือชุมชนมอแกนที่หมู่เกาะสุรินทร์ กับชุมชนมอแกนที่เกาะพยาม ที่ระนอง ซึ่งก็จะมี ความแตกต่างกัน แล้วก็ได้รับผลกระทบ แต่ทั้งสองชุมชนเนี่ยก็อาจจะได้รับผลกระทบจาก Climate Change หรือสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงเนี่ยแตกต่างกันไปเนื่องจากเขามีปัจจัยของความเสถียรและความเปราะบางแตกต่างกันนะคะ

[คุณขวัญจิต]: ค่ะ สวัสดิ์ค่ะ ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ นะคะ จากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ค่ะ วันนี้ก็มากัน 3 คน นะคะ ก็ต้องขอบคุณอาจารย์กับนะคะ ที่อาจารย์กับเปิดโอกาสให้ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปกติก็อยู่เฉพาะที่มหาวิทยาลัยนะคะ แล้วก็ได้มีโอกาสค่ะ ทำงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเกี่ยวกับ Climate Change นะคะ ก่อนหน้านี้อีกไม่เคยสัมผัสมาก่อนนะคะ แต่ทำงานกับกลุ่มชาติพันธุ์มานะคะ และครั้งนี้อย่างที่ในทีมได้บอกอะนะว่าเราเริ่มทำกับกลุ่มชนพื้นเมืองนะคะ ก็เป็นกลุ่มมอ

แกนค่ะ ที่ทำกับกลุ่มมอแกนเพราะว่ากลุ่มนี้อะค่ะ จริงๆ แล้วโครงการเนี่ยเราทำร่วมกัน 3 ประเทศนะคะ ภายใต้ Belmont Forum นะคะ ก็จะมี University of Vienna แล้วก็ Wageningen ที่เนเธอร์แลนด์ นะคะ ซึ่ง 2 มหาวิทยาลัยนั้นเนี่ย ก็ทำในเอธิโอเปียแล้วก็เซเนกัลนะคะ แล้วเราก็เอาผลมาช่วยกันดูนะคะ เกี่ยวกับเรื่องของ Climate Change และการปรับตัว

ประเด็นสำคัญว่าทำไมเราถึงเลือกกลุ่มมอแกนนะคะ เพราะงานเนี่ยเราให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตแบบเคลื่อนย้ายนะคะ เพราะเราเชื่อว่าคนที่เขาเคลื่อนย้ายเนี่ยแสดงว่าเขามีการปรับตัวอย่างดี มีภูมิปัญญา มีมรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิอากาศนะคะ เพราะว่ามอแกนเนี่ยเดิมนะคะก็วิถีชีวิตที่ย้ายไปตามฤดูกาลแล้วก็อยู่ในทะเลโดยตลอดนะคะ ซึ่งตรงเนี่ยค่ะ ประเด็นที่ทางทีมสนใจนะคะ ก็คือเรื่องของ Climate Justice ค่ะ เพราะคนกลุ่มที่เป็นกลุ่มคนเล็กคนน้อยนะคะ ก็จะมีข้อจำกัดในหลายเรื่องนะคะ และพอมารู้กับผลกระทบทางด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเนี่ย เกิดอะไรขึ้นกับกลุ่มพวกเขา ทั้งๆ ที่พวกเขาเนี่ยมีองค์ความรู้ที่ดีมากๆ ในการปรับตัวกับธรรมชาตินะคะ ก็วันนี้ก็เป็นโอกาสที่ดีมากๆ นะคะ ที่ทำให้ทางทีมอะค่ะ ได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แล้วก็ขยายเครือข่ายออกไปค่ะ ขอคุณมากค่ะ

[คุณณัฐนันท์ (หมอก)]: สวัสดีครับ ชื่อหมอกครับ ณัฐนันท์ แก้วเจริญ ทำงานกับฟักบครับ ที่ออฟฟิศก็ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่วิจัย นักวิจัยชุมชนครับ กับสื่อสารองค์กรครับ แล้วก็ นอกจากงานนี้แล้ว ก็ทำอีกงานหนึ่งของ Bangkok Climate Action Week เหมือนกัน ครับ ก็คือเราทำเรื่อง Food System เหมือนกันครับ ปีนี้ ก็คือจัดที่โรงแรมอัสยา ไซนาทาวน์ ครับ วันที่ 10-11 ตุลาคม ก็คือเราใช้เรื่องของพืชโปรตีนเป็นแกนหลักในการเล่าเรื่องนะครับ โดยเฉพาะพืชโปรตีนท้องถิ่น ก็คือจัดทั้ง Lecture นะคะ (นะครับ) มีนิทรรศการ มี Workshop มีเรื่องของนิทรรศการภาพถ่าย ภาพวาดด้วย แล้วก็อาหาร Plant-based ให้กินนะครับ กินฟรีได้นะครับ ตลอดงานเลยนะครับ แล้วก็มีส่วนของชุมชนมาโชว์ด้วยครับ ส่วนเกี่ยวข้องยังไ้กับเรื่องโลกร้อนครับฟักบ คำศัพท์ล่าสุดท้ายเมื่อก็ ก็คือนอกจากงานที่ทำแล้วเนี่ยที่บ้านก็ทำเกษตรด้วย ก็โดนตรงๆ เลยครับ เพราะเรื่องของผลผลิต แล้วก็เรื่องของสภาพอากาศที่เกิดขึ้น ก็ทำงานด้วยแล้วก็เพื่อตัวเองทั้งคนอื่นด้วยครับ ขอคุณครับ

[คุณณัฐธิดา (กะต๊ับ)]: สวัสดีค่ะ ชื่อกะต๊ับ ณัฐธิดา รัตนสวัสดิ์ ค่ะ ทำงานอยู่ชุมชนท้องถิ่นพัฒนานะคะ แล้วก็นอกเหนือจากที่น้องหมอกกับฟักบเล่าไป เราก็ดูแลโปรเจกต์ที่ก่อตั้งโปรเจกต์ Youth Climate Justice Advocates ค่ะ ก็เป็นโครงการที่จะสนับสนุนให้เยาวชนอะค่ะ มีศักยภาพในการแก้ปัญหาท้องถิ่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตัวเองอะค่ะ แล้วก็จริงๆ เราเน้นเรื่องการเป็นผู้นำนะ ผู้นำเยาวชน แล้วก็เสริมทักษะเรื่อง Empathy ทักษะการเป็น Facilitator แล้วก็ทักษะการบริหารจัดการโครงการขนาดเล็กของตัวเองอะค่ะ ให้พี่น้องๆ อะ มีทุนสนับสนุนไปทำงานในพื้นที่ด้วยค่ะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: ครับ นี่ก็เป็นหนึ่งในคนพายุเสียงการตุ๋นเมื่อสักครู่ นะครับ อะ เชิญครับ

[คุณศรีเวียง (ตัว)]: สวัสดิ์คะ ชื่อตัว ศรีเวียง วัฒนาลภ นะคะ มาจากสมาคมสตรีประมงพื้นบ้านภาคใต้ ปัญหาโลกร้อนกลุ่มสตรีเราก็ต่อสู ต่อสูทั้งทรัพยากรที่หายไป แล้วก็กฎหมายประมงที่ไม่เป็นธรรม แต่เราก็ต่อสูด้วยกลุ่ม ด้วยตัวเอง เราก็อพยายามพัฒนาด้วยการทำธนาคารปู ทำซั้งบ้านปลาขึ้นมาเพื่อคงความยั่งยืนให้กับชุมชนและท้องทะเลคะ อันนี้ก็ถ้าพูดก็ก็น้อยใจนะคะ เราไม่ค่อยจะได้รับการเหลียวแลจากองค์กรอะไรสักเท่าไร แต่เรามีกลุ่มที่เข้มแข็งที่สู้กันคะ วันนี้เราน่าจะได้เพื่อนมากขึ้นนะคะ

[คุณบรรจง]: สวัสดิ์คะ ดิฉันชื่อ บรรจง ม่วงทองคำ มาจากประมงพื้นบ้านสะพลีคะ เกี่ยวกับอนุรักษ์ธรรมชาติในชายฝั่งเล็กๆ เก็บขยะอะไรแบบนี้ เกี่ยวอยู่กับพี่ตัวคะ ชอบคุณมากคะ

[คุณวรินทร์ (จิตร)]: คะ วรินทร์ นะคะ จากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนคะ ก็มูลนิธิก็ทำงานในเรื่องของสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง ก็พื้นที่แล้วก็ทำงานกันเป็นเครือข่ายของประมงพื้นบ้านเจียะคะ ก็สมาคมสตรีประมงพื้นบ้านก็เป็นเครือข่ายหนึ่ง ซึ่งในงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของจัดการทรัพยากรเนี่ย มันก็จะเกี่ยวข้องกับเรื่องของการที่มีภัยคุกคามเนาะ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนชายฝั่งเจียะคะ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทรัพยากรหรือว่าผลกระทบที่เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงความเปราะบางสูงเพราะว่าอยู่ติดกับชายฝั่งเจียะคะ ก็มีปัญหาที่หลากหลาย ทีนี้ในส่วนของมูลนิธิเราก็มียพื้นที่รูปธรรมที่ทำงานอยู่ 3 พื้นที่ ก็คือที่จังหวัดตราด จังหวัดเพชรบุรี แล้วก็ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่ง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เราก็คงทำงานกับกลุ่มผู้หญิงรับมือกับภัยพิบัติคะ ซึ่งอันนี้ก็จะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและกลุ่มสตรีให้มีความสามารถในการที่จะลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่วนพื้นที่เพชรบุรีและจังหวัดตราดเราก็คงจะเป็นพื้นที่ในการสร้างรูปธรรมในการที่จะทำให้ชุมชนมีความสามารถในการรับมือ รวมทั้งเรามีการทำงานวิจัยแล้วก็มี การสังเคราะห์เพื่อที่จะจัดทำแผนในการรับมือเจียะคะ อย่างพื้นที่รูปธรรมหนึ่งในพื้นที่ตราดที่เราทำตอนนี้นี้ก็คือหลังจากมีการจัดทำแผน ชุมชนมองว่าการที่จะทำให้เขามีความสามารถในการรับมือเนี่ยคือการที่จะฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ เราก็เลยมีการทำเป็นงานวิจัยชุมชนโดยให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการทำวิจัยเจียะคะ ก็เป็นเหมือนกับเชิงวิทยาศาสตร์ภาคพลเมือง แต่ใช้ชุดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนเจียะคะ ชอบคุณคะ

[คุณเกศินี (เกด)]: คะ ชื่อเกศินี แก้วนเจริญ นะคะ ชื่อเล่นชื่อเกดคะ มาจากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนคะ หัวหน้าได้พูดไปหมดแล้วนะคะ ชอบคุณคะ

[คุณสุภา]: หัวหน้าด้วยเหอ สวัสดิ์นะคะ ชื่อสุภา ไยเมือง มาจากมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนนะคะ เดินหลงในดงตึก พยายามหลีกหนีดิฉันะ มูลนิธิทำเรื่องเกษตรเนี่ย แล้วเรื่อง Climate Change ก็มีผลกระทบกับภาคเกษตรนะ ซึ่งผลกระทบตอนนี้เนี่ยมันก็รุนแรงมากขึ้น ในบางพื้นที่ก็เป็นเรื่องภัยพิบัติที่ซ้อนเข้ามาเนาะ ก็เลยทำให้ภาคเกษตรเนี่ยทั้งปัจจุบันและอนาคตเนี่ย มันจะมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเรื่องความรู้ในการทำการเกษตรกับประเด็นเรื่องการที่สังคมมันเปลี่ยนแปลงไปนะ เราก็คิดว่ามันท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงพวกนี้เนี่ย เรื่องความเป็นธรรมหรือเรื่องที่จะทำให้เกษตรกรรายย่อยเนี่ยสามารถที่จะ

ปรับตัวแล้วก็อยู่ในสังคมภาคเกษตรของประเทศไทยเนี่ยแบบที่มันมีการรับรองสิทธิของเกษตรกรและชุมชนนะ รวมถึงเรื่องการให้ความเคารพต่อภูมิปัญญาที่จะถูกพัฒนาไปข้างหน้านะ เราไม่ได้พูดถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แบบอดีตที่ผ่านมา แต่ตอนนี้มันต้องเอาภูมิปัญญานั้นมาพัฒนาใหม่นะ แต่ว่าโจทย์ตั้งต้นมันควรอยู่ที่เกษตรกรหรือชุมชนว่าจะพัฒนาตัวเองไปทางไหน นะคะ และก็จะอยู่อย่างไรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พอตอนนี้จริงๆ มีเจ้าหน้าที่เขาทำงานเรื่องนี้นะคะ แต่พรุ่งนี้เราจะมิกานแม่โขง สัปดาห์แม่โขงที่ธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ 3 วัน เขาก็เลยยุ่ง ก็เลยส่งพี่มาแทน ขอขอบคุณค่ะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: ขอขอบคุณทุกคนครับ เป็นประสบการณ์การทำงานที่หลากหลาย แล้วเราก็มีทุนทางสังคมเยอะ ที่นี้ผมอยากจะเล่าให้ฟังว่าวันนี้เราจะคุยอะไรบ้าง แบ่งออกมาเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน เอ้ยไม่ใช่ 3 กลุ่ม 3 ช่วงด้วยกัน ช่วงแรกก็คือ อ้อ ใช่ ขอภัย เขาติดประชุมอยู่ ช่วงแรกอยากให้พวกเราแชร์ว่าสถานการณ์ที่ชุมชนเผชิญขณะนี้ รวมถึงการปรับตัวที่เกิดขึ้น พุดง่ายๆ เรากำลังพูดถึงอดีตกับปัจจุบัน ว่าเป็นอย่างไร และบทเรียนที่เราเข้าไปทำงานสร้างความเข้มแข็งชุมชนเราเห็นอะไรบ้าง อันนี้คือช่วงที่ 1 นะครับ ช่วงที่ 2 คือมองอนาคต ว่าอีกประมาณสัก 10 ปีข้างหน้าชุมชนเราทำงานด้วยหรือตัวเรา หรือถ้าเป็นชุมชนเองเราคิดว่าเรากำลังจะเกิดอะไรขึ้น และเราจะวางแผนรับมือกันยังไง นี่นะ และปิดท้ายครับคือช่วงที่ 3 ก็คือช่วงของข้อเสนอแนะแล้ว เพราะว่า การปรับตัวของชุมชนมันคงไม่ใช่แค่เรื่องชุมชนอยากปรับก็ปรับไปใช้ใหม่ครับ เราควรจะมีนโยบาย มีอะไรมารองรับ มันเราพูดถึงสิทธิ ความเป็นธรรม หน้าตาที่เราอยากเห็น นโยบายเรื่องราวเหล่านี้มันควรเป็นยังไง นี่คือช่วงสุดท้าย แล้วเราจะมาสังเคราะห์ด้วยกันนะครับ

ที่นี้ก่อนจะไปทั้ง 3 ช่วง ผมลองประมวลประเด็นเบื้องต้นขึ้นมาก่อน อาจจะดูยากนิดหนึ่งนะครับ เพราะตัวหนังสือมันยิบย่อย เดี๋ยวผมใช้วิธีเล่าให้ฟังแล้วกันนะครับ เดี๋ยวขอเชิญสไลด์แล้วก็เอาไลต์เชเบอร์มาให้ผมด้วยนะครับ อะ โอเคครับ เอาหน้า 1 ก่อนครับ อันนี้ลองประมวลแบบคร่าวๆ อาจจะเก็บเรื่องราวของพวกท่านไม่ครบนะครับ เพราะถ้าครบเราคงไม่ต้องมาคุยกันใช้ใหม่ครับ แต่เราคงมาดูว่ามันมีประเด็นอะไรที่เกิดขึ้นที่เราพอเข้าใจอยู่แล้วบ้าง อันแรกก็คือทุกท่านก็เห็นว่าความซับซ้อนความเปลี่ยนแปลง ดังนั้นสิ่งที่เรา ชุมชนไม่ว่าจะมีวัฒนธรรม มีแบบแผน มีภูมิปัญญาต่างๆ มา เราพบว่าแบบแผนต่างๆ เหล่านี้มันเคยรับมือกับอดีตได้ แต่ตอนนี้เรากำลังเจอโลกที่ผันผวน ผันผวน รวดเร็ว รุนแรง และซับซ้อน บางทีมันมีความซับซ้อนที่ตรงกันข้ามกันและมาอยู่ร่วมกัน เช่น เดี่ยวร้อน เดี่ยวแล้ง เดี่ยวฝน นะครับ เดี่ยวพายุมา หรืออะไรต่างๆ เต็มไปหมด ไม่ใช่ปัจจัยแค่ซับซ้อนแค่อากาศ โยงถึงทรัพยากรด้วย ปลาเป็นยังไง สิ่งมีชีวิตในป่าเป็นยังไง พืชพันธุ์เป็นยังไง รวมทั้งความซับซ้อนของวิถีชีวิตของเราเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ั้นประเด็นแรกก็คือโลกมันซับซ้อน ไม่ได้ซับซ้อนแค่อากาศ แต่มันซับซ้อนไปหมด ดังนั้นในแบบแผนชีวิตต่างๆ ที่เราเคยใช้ปรับตัวกับภูมิอากาศ คำถามง่ายๆ เราใช้แบบแผนเดิมพอไหม หรือถ้าเราจะปรับเราจะรับมือกับความซับซ้อนนี้อย่างไร

ข้อที่ 2 ก็คือเรามีความเปราะบางและทางเลือกไม่เท่ากันนะ อย่างนั้นเวลาทำไมหัวใจของ Climate Justice มันกำลังบอกว่าเป็นเพราะเรามีความเปราะบาง มีผลกระทบ และมีโอกาสกระทันหันมีอำนาจที่จะเลือกไม่เท่ากัน ใช่ไหมครับ อย่างนั้นในกลุ่มที่มีทรัพยากรมาก มีพลังทางเศรษฐกิจสังคมเยอะอาจจะมี ความพร้อมในการรับมือได้มากกว่า แต่ว่ากลุ่มคนชายขอบจำนวนไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่ม ประมง กลุ่มคนจนเมือง กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ แม้กระทั่งกลุ่มเยาวชน เราจะเห็นว่าเรามีความเปราะบางไม่ เท่ากัน นั่นเวลาเรามองชุมชนเราจึงไม่ได้มองเป็นก้อนเดียวเฉยๆ เราจะต้องไปให้ถึงความเปราะบางของผ ู้คนต่างๆ ที่ไม่เท่ากันด้วย

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: ข้อที่ 3 ก็คือโยงกับเรื่องความซับซ้อนนั้นแหละครับ คือความรู้ท้องถิ่นและวัฒนธรรม ของเราในการปรับตัว กระบวนการปรับตัวของชาวบ้านใช้สังเกต ปรับวิถีชีวิต มันใช้เวลา แน่นนอนนะครับ เราเผชิญความเปลี่ยนแปลงที่เร็ว เรากำลังตั้งคำถามว่า หรือเราจะสามารถสร้างความรู้ร่วมกันระหว่างภูมิ ปัญญาท้องถิ่นบวกกับวิทยาศาสตร์ที่เราเรียกว่าวิทยาศาสตร์พลเมืองด้วย แต่ประเด็นคือเอาชุดความรู้ ต่างๆ มาใช้ไม่มีปัญหา เพราะชาวบ้านก็ใช้อยู่แล้วใช่ไหมครับ ชาวบ้านวัดอุณหภูมิจัดสมัชชาใหม่ด้วยพร้อมๆ กับการสังเกตธรรมชาติตามวิถีวัฒนธรรมด้วย แต่ประเด็นคือจะประสานอย่างไรให้ชุมชนมีอำนาจและ ความเข้มแข็ง ไม่ใช่ประสานแล้วเราไปตกอยู่ภายใต้เครื่องมือหรือองค์ความรู้ที่เราพึ่งตัวเองไม่ได้ สุดท้าย เราก็คงไม่สามารถจัดการตัวเองได้นะครับ หรือเครื่องมือหรือองค์ความรู้ต่างๆ จากภายนอกอาจจะไม่ เหมาะกับพื้นที่เรา 100% ก็ได้ใช่ไหมครับ เพราะเรื่องโลกร้อนมันเป็นเรื่องซับซ้อนของแต่ละที่ ดังนั้น ชุมชนต้องเลือกสรร ปรับประยุกต์ และมีอำนาจเหนือความรู้ในการออกแบบตัวเอง

ข้อที่ 4 ครับ ก็คือเรื่องของชุมชนไม่ใช่แค่ชุมชนอย่างเดียว เพราะชุมชนเผชิญปัญหาเชิงโครงสร้างเต็มไป หมด ปัญหาที่ดิน ปัญหาทะเล ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ปัญหาเหล่านี้มันจึงโยงกับผู้คนที่หลากหลาย โยงกับโครงสร้างสถาบันต่างๆ เต็มไปหมด ดังนั้น Stakeholder ทั้งหลายมาช่วยกันสร้างความเข้มแข็งให้ ชุมชนด้วย อันนี้ไม่ใช่ภาระของชาวบ้านเพียงอย่างเดียวครับ นั่นเวลาเราบอกชุมชนปรับตัว มันจึงไม่ใช่เป็น การบอกว่า อ้อ ภาคส่วนนี้ก็ไปปรับกันเองสิ ใช่ไหมครับ แต่ว่าระบบจะออกแบบอย่างไรที่ทำให้ชุมชนมี ความสามารถในการปรับตัวที่มากขึ้น และไม่ใช่แค่เฉพาะหน้าเท่านั้น มันถึงการเปลี่ยนผ่านระยะยาวด้วย เพราะการปรับตัว เราอาจจะปรับวันนี้ได้ แต่ผลของการปรับตัวของเราอาจจะทำให้เราเจอปัญหาอื่น ตามมา เช่น เราหาปลาจากทะเลไม่ได้ เราก็ไปปรับจ้างแทน สมมตินะครับ แต่การรับจ้างกลับกลายเป็น ปัญหาอีกแบบหนึ่ง เพราะเราก็จ้างพาทรัพยากรไม่ได้ใช่ไหมครับ เราก็มียุทธศาสตร์อื่นๆ ตามมา หรือเราจะ ปรับตัวด้วยเครื่องมือเทคโนโลยีบางอย่าง แต่อาจจะเกิดผลอย่างอื่นด้วย ดังนั้นเนี่ย มันจึงต้องคิดถึง การเปลี่ยนผ่านที่เข้มแข็งด้วย

ไปประเด็นที่ 2 นะครับ ทีนี้เราดูต่อครับ ทางซ้ายมือบอกว่าอะไรครับ สถานที่เวลาเราศึกษาชุมชน เราไป หาชุมชน มันจึงไม่ใช่แค่พื้นที่ เช่น เรามองไปชุมชนพื้นที่นั่นพื้นที่นี้ จะป่าเขา ทะเล เกษตร น้ำต่างๆ ก็ แล้วแต่ สิ่งที่เราใส่ใจมากกว่าพื้นที่คือความสัมพันธ์ของผู้คนที่มาต่อพื้นที่ เวลาเราบอกนี่เป็นชาวเล ไม่ได้ หมายความว่าเขากับทะเลเฉยๆ เขาสัมพันธ์กับทะเลในมิติไหน ใช่ไหมครับ แล้วมันกำหนดเป็นชีวิต

เป็นอัตลักษณ์ของเขาอย่างไร เวลาบอกผลกระทบของ Climate Change มันจึงไม่ได้ส่งผลกระทบต่อแค่หาปลาไม่ได้ หาทำเกษตรไม่ได้ แต่มันกำลังเปลี่ยนแปลงความหมายของชีวิตใหม่ ยกตัวอย่างเช่น ผมไปศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนะครับ เขาบอกว่าถ้าเขาไม่ได้ทำไร่หมุนเวียน เขาสูญเสียความเป็นคนกะเหรี่ยง นั่นหมายความว่าไร่หมุนเวียนไม่ได้เป็นแค่อาชีพ ดังนั้น ถ้าไร่หมุนเวียนอาจจะกระทบจากนโยบายรวมไปถึงกระทบต่อ Climate Change ด้วย มันกระทบต่ออัตลักษณ์ของเขาด้วย

จนเวลาพูดถึงเราประเมินผลกระทบชุมชนต่อภูมิอากาศ เราจึงไม่ได้ประเมินแค่ ทำมาหากินได้ไหม เศรษฐกิจเป็นอย่างไร มีผลต่อสุขภาพไหม อันนั้นก็ใช่ครับ แต่ลึกลงไปกว่านั้นมันกระทบต่อชีวิต วิธี ความเชื่อ ประเพณี หรือความเป็นตัวตนของเขาอย่างไร แล้วการที่กระทบนั้น การเปลี่ยนแปลงนั้น มันเห็นทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เวลาที่หน่วยงานประเมินผลกระทบ เช่น Climate Risk ที่เขาบอกว่าประเทศไทยเสี่ยงเป็นอันดับเท่าไรของโลกเนี่ย อันดับ 17 ไข้ไหมครับ เขาดูจากอะไรบ้าง ชีวิต ทรัพย์สิน GDP เขาดูแค่นั้นเอง จักรวรรดิไม่ได้ดูอะไรซับซ้อนมากกว่านี้หรอกครับ แต่ว่าเราในฐานะที่ทำงานกับชุมชน เราต้องดูเสีย มันมีผลกระทบที่เราคนนอกไม่เข้าใจ ตาเปล่ามองไม่เห็น แต่ชาวบ้านเขาเห็น มันมีผลต่อชีวิตของเขา ใ้หนี่แหละครับคือสิ่งที่ข้อแรกมันกำลังบอกว่า เมื่อเราศึกษาชุมชน มันไม่ใช่แค่พื้นที่และกลุ่มคน แต่มันคือความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: อันที่ 2 ก็คือชุมชนอย่างที่เราไปแล้วครับ มีหลากหลายทั้งเพศ ทั้งวัย ทั้งชาติพันธุ์ต่างๆ มีความเสี่ยง มีความเปราะบาง ดังนั้นการออกแบบนโยบายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการปรับตัว มันจึงต้องครอบคลุมถึงทุกกลุ่ม ศักยภาพของแต่ละกลุ่มแต่ละคนไม่ได้เท่ากันนะครับ

ข้อที่ 3 คือความรู้ท้องถิ่นของเราครับ มันเป็นความรู้ที่ชุมชนสั่งสมเก็บองค์ความรู้มานาน แปลงสิ่งเหล่านั้นออกมาเป็นความรู้ ความเชื่อ ประเพณี สัญลักษณ์ พิธีกรรม ที่ใส่ในสิ่งต่างๆ สิ่งเหล่านี้ และการปฏิบัติในชีวิตจริงๆ ของเขา สิ่งต่างๆ เหล่านี้มันไม่เคยมีเส้นแบ่งชัดเจนระหว่าง อันนี้ประเพณี อันนี้วิทยาศาสตร์ ชาวบ้านจะใช้สิ่งต่างๆ เหล่านี้เชื่อมโยงกัน แต่แน่นอน เมื่อเห็นเช่นนั้น มันเลยทำให้สองสิ่งนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นคู่ตรงข้ามกัน แต่ว่าจะอย่างไรให้ความรู้ท้องถิ่นมีที่ยืนด้วย เพราะเวลาเราประเมินผลกระทบใดๆ ก็ตาม เวลาภาครัฐประเมิน เราจะไม่ค่อยนับความรู้ของชาวบ้านในฐานะความรู้ เราจะนับในฐานะเป็นแค่ความเชื่อ ไข้ไหมครับ เป็นเสี่ยงบบ้าง เป็นความเชื่อ พิสูจน์ไม่ได้ ใ้หนี่ ใ้หนี่ ใ้หนี่ก็เช่นเดียวกันครับ จักรวรรดิท้องถิ่นจะต้องมีที่ยืน แต่ไม่ใช่ที่ยืนในฐานะคู่ตรงข้ามกับความรู้แบบวิทยาศาสตร์ เช่นเดียวกัน ความรู้วิทยาศาสตร์ก็ไม่ใช่ว่าจะต้องมาตีความหรืออธิบายทุกอย่างให้เป็นวิทยาศาสตร์ทั้งหมด เพราะมันจะทำให้ชาวบ้านสูญเสียอัตลักษณ์ไป เช่น ชาวบ้านไม่จำเป็นต้องพิสูจน์เลยว่าตัวเองมีคาร์บอนฟุตพริ้นท์กี่ตัน ไข้ไหมครับ ถ้าเราไม่ได้มีโจทย์อะไรเกี่ยวกับเรื่องคาร์บอนขนาดนั้น แต่เรากำลังทำเรื่อง Climate Change ไข้ไหมครับ ดังนั้นชุมชนก็ต้องทำสิ่งที่เรียกว่า ความรู้ท้องถิ่นบวกความรู้สมัยใหม่บนจุดยืนความเป็นตัวเองของเราครับ

และสุดท้ายคือการปรับตัวเป็นเรื่องของอำนาจด้วย เรื่องของสิทธิด้วยนะครับ ชุมชนที่เผชิญไฟฟ้า เดี่ยวรอบนี้ก็ใกล้จะมาแล้วใช่ไหมครับ จะมีโอกาสจัดการทรัพยากรในป่ามากน้อยแค่ไหน ถ้ามันถูกห้ามไปหมดใช่ไหมครับ ห้ามเผา ห้ามทำนุห้ามทำนี่เต็มไปหมดใช่ไหมครับ หรือเกษตรกรจะมีโอกาสขนาดไหน ไม่ใช่ถูกห้ามโดยรัฐ แต่กลไกตลาดเองที่เข้ามากำกับเขา ที่เขายังจะต้องผลิต ที่จะต้องเข้าสู่ตลาดสินค้าเกษตรในรูปแบบต่างๆ ทั้งหมดนี้มันมาแตะที่ประเด็นเรื่องสิทธิ นะครับ ต่อตัวทรัพยากร ต่อตัวความรู้ ต่อตัวพันธุกรรม ต่อการออกแบบระบบนิเวศและการกำหนดอนาคตตนเอง ครับ โอเค ต่อไปนะครับ

งั้นเราเห็นได้ว่าบทเรียนในเชิงนโยบายนะครับ เราควรที่จะต้องเปลี่ยนผ่านกรอบคิดจากข้างบนให้มีฐานจากข้างล่างขึ้นไป อันแรกควรจะต้องเริ่มจากโลกที่ชาวบ้านดำรงอยู่จริงๆ ก่อน เวลาเราออกแบบเรื่องการปรับตัว จะส่งเสริมมาตรการต่างๆ ควรจะเริ่มจากชีวิตเขาเป็นอย่างไรก่อน ใช่ไหมครับ เข้าใจสิ่งเหล่านั้นแล้วก็ทำให้ชุมชนสร้างความรู้ในการเข้าใจสถานการณ์และปรับตัวของตัวเองนะครับ บนความหลากหลายของปัจจัยแวดล้อมของเขาเอง และอันที่ 3 มีอำนาจหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนะครับ ในการทำแผนการปรับตัวของชุมชน และอันที่ 4 ก็คือ ออกแบบในการเปลี่ยนผ่านระยะยาว ไม่ใช่แค่ปรับตัวปีต่อปีนะครับ แต่ต้องปรับเชิงโครงสร้างต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเขา โอเคครับ

งั้นเราจะเห็นปัจจัยทั้งความสำเร็จและความท้าทาย หลายพื้นที่ที่พวกเราทำงานก็จะเห็นได้ว่า เรื่องของฐานทุนทางสังคมและความร่วมมือของชาวบ้านจะเป็นจุดแข็งสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ การเชื่อมโยงองค์ความรู้ท้องถิ่นกับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ก็มีพลังสำคัญ ความหลากหลายและความยืดหยุ่น ผมคิดว่าอันนี้เป็นศักยภาพที่สำคัญนะครับ เมื่อเราเผชิญกับสิ่งที่ซับซ้อน ออกแบบไม่ได้ คาดเดายังไม่ได้เลย ใช่ไหมครับ งั้นสิ่งที่ต้องพร้อมคือเราต้องยืดหยุ่นหลากหลาย ยืดหยุ่นหลากหลายอย่างไร ที่เรายังคงมีความเป็นวิถีของชุมชนอยู่ นะครับ แล้วก็พูดถึงประเด็นนำไปสู่เรื่อง ผลกระทบเรื่องนี้ยาวนะครับ ถ้าในทางวิทยาศาสตร์บอกว่า Climate Change ตอนนี้เราแตะเกือบ 1.5 องศาไปแล้ว พุดง่ายๆ เราจะเจอภาวะแบบนี้ไปอีกเป็นร้อยปี งั้นนี่คือยุคของการปรับตัว การเผชิญโลกที่ไม่แน่นอน และคนรุ่นต่อไปจะทำอย่างไร งั้นเวลาทำงานกับชุมชน เราอาจจะต้องมองไปถึงคนรุ่นใหม่ที่จะเรียนรู้และจะหาทางอยู่กับโลกที่กำลังผันผวนแบบนี้ให้ได้

แน่นอนมีข้อจำกัดมากมายนะครับ ไม่ว่าจะเป็นเชิงโครงสร้าง นโยบาย กฎหมายที่ยังไม่เอื้อเลยนะครับ มีความไม่เป็นธรรม มีความเหลื่อมล้ำเต็มไปหมด มีความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ อยู่ดีๆ ภัยพิบัติก็ถล่มมาทั้งๆ ที่เราจัดการทรัพยากรได้ดีมากแล้ว แต่มันก็มา ใช่ไหมครับ อันนี้คือความไม่แน่นอนของความรุนแรง แล้วก็สิ่งที่เราพบก็คือโครงการต่างๆ ที่ลงมามักจะเป็นระยะสั้น ถ้าไม่แก้ภัยพิบัติก็จัดการปัญหา อะ เดี่ยวน้ำมาก็แก้ปัญหาน้ำ ใช่ไหมครับ เดี่ยวปัญหาเกษตรนู่นนี่มา ก็จะไม่มองถึงการเปลี่ยนผ่านระยะยาว เนี่ยครับ สิ่งที่เราเห็นสิ่งเหล่านี้ แล้วสุดท้ายครับ เราต้องตั้งคำถามว่าเราแค่ปรับตัวให้พออยู่รอด หรือเราคิดจะเปลี่ยนผ่านไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในอนาคตด้วย ดังนั้น เรากำลังคิดถึงจาก Resilience ไปถึง Transformation เราไม่ใช่แค่ปรับตัวแค่ให้อยู่ได้ แต่โลกอนาคตที่ผันผวน เราจะต้องเปลี่ยนผ่านที่เข้มแข็งด้วย

อันที่ 2 คือคำถามต่อตัวความรู้ครับ เรามีทั้งความรู้ชุมชน ความรู้แบบวิทยาศาสตร์นะครับ แต่เราจะประสานอย่างไรให้ชุมชนมีอำนาจต่อความรู้นั้นได้จริงๆ

อันที่ 3 นะครับ แล้วผลกระทบที่เกิดขึ้นใครรับผิดชอบ มันเป็นประเด็นเรื่องความเป็นธรรมเลยนะครับ เพราะสิ่งที่ชาวบ้านเผชิญจำนวนมาก ไม่ใช่ปัญหาที่ชาวบ้านสร้าง ใช่ไหมครับ ปัญหาที่ทะเลหายไป ปัญหาเรื่องของข้าวโพดทำให้เกิดไฟป่ามหาศาล ใช่ไหมครับ ปัญหาเรื่องของหมอกควัน ปัญหาเรื่องอื่นๆ ผลผลิตทางการเกษตร มันเป็นปัญหาเชิงระบบทั้งหมด มีโครงสร้าง แม้กระทั่งมีผู้ก่อปัญหาที่ชัดเจน เช่น ชาวบ้านที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง EEC เป็นต้น และ SEC ภาคใต้ก็กำลังขยายเข้ามา พวกเหล่านี้มันไม่ใช่ปัญหาที่ชาวบ้านสร้าง แต่เมื่อเกิดผลกระทบแล้วใครรับผิดชอบ นะครับ คำถามนี้ต้องตั้งคำถามก่อนที่จะเกิดโครงการด้วยเข้าไปนะครับ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายไม่เช่นนั้นเราจะไปโทษว่าชาวบ้านไม่ปรับตัวกันเองบ้างนะครับ อันนี้เราคิดว่าเป็นคำถามสำคัญ

และต่อมาก็คือ เรากำลังคิดถึงการพัฒนาแบบไหนนะครับ ภายใต้ยุค Climate Change รัฐบาลมักจะพูดถึงเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ เศรษฐกิจเพื่อการแข่งขัน เกษตรอัจฉริยะอะไรต่างๆ เต็มไปหมด แต่คำถามคือแบบไหน หรืออะไร ที่มันคือสุขภาวะที่ชุมชนอยากเห็นนะครับ นั่นการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบเดียว หรือจะโตแค่ไหน และจะเอาเม็ดเงินขนาดไหนมาช่วยสิ่งแวดล้อม อาจจะไม่ใช่โจทย์เท่ากับเราจะสร้างสุขภาวะที่ดีอย่างไร นะครับ

และสุดท้ายครับก็คือ แล้วความเป็นธรรมนะครับ จะเกิดขึ้นได้อย่างไร คนที่สร้างปัญหามากควรจะต้องรับผิดชอบมาก คนที่ได้รับผลกระทบมากควรจะมีสิทธิ นะครับ ในการกำหนดอนาคตตัวเองอย่างไรนะครับ อันนี้ก็คือประเด็นทั้งหมดที่อยากจะเหมือนกับเป็นเกริ่นนำในการแลกเปลี่ยน

โอเคครับ งั้นขอปิดสไลด์นะครับ งั้นผมอยากจะเริ่มจากเรื่องแรกกันเลยนะครับ เรื่องตอนนี้ชาวบ้านเผชิญอะไร และบทเรียนที่เราเข้าไปทำงานเราเห็นอะไรบ้างนะครับ อันนี้ Open เลยนะครับ เป็นจากที่ตอนนี้เข้าใจว่ามีองค์กรที่มา ชื่ออะไรนะครับ ลืมไปแล้วนะครับ Sinergia Animal, RECOFTC, มหิดล, LDI, มูลนิธิพัฒนาที่ยั่งยืน และมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนนะครับ เราสามารถแชร์ได้เลยจากงานของเราเลยนะครับ คำถามแรกก่อนเลยครับ สิ่งที่เราเห็นขณะนี้ ชุมชนกำลังเผชิญอะไรอยู่กับ Climate Change ขณะนี้ และบทเรียนคำถามที่ 2 คือ ที่เราเข้าไปทำงานเราได้บทเรียนอะไรบ้าง แค่นี้แหละครับ

[คุณนุช]: โอเคค่ะ อันนี้อาจจะยกในประเด็นที่ RECOFTC กำลังจะทำเรื่องของกฎหมายสำคัญในเรื่องของการจัดการไฟนะค่ะ จริงๆ ตัวนุชเองก็ว่าได้มีโอกาสทำงานกับชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดน่านนะค่ะ ก็จะมีชุมชนที่เขามีการจัดการไฟป่า คือชุมชนโดยเฉพาะบ้านสว่าง เป็นชุมชนที่อยู่ติดกับฝั่งประเทศลาว ซึ่งเขาได้รับผลกระทบจากปัญหาหมอกควันข้ามแดน ตัวชุมชนเองได้รับผลกระทบเรื่องของไฟป่าข้ามพรมแดน และยิ่งถ้าเราได้ฟังข่าวคือปัจจุบันสภาพภูมิอากาศค่อนข้างเปลี่ยนแปลง ซึ่งประเด็นหลักที่ชุมชนเขาต้องรักษาป่า เพราะเนื่องจากพื้นที่เขาเป็นพื้นที่ต้นน้ำที่ต้องใช้ประปาภูเขาเพื่อใช้ในการเกษตร และในวิถีชีวิตของคนในชุมชนนะค่ะ ก็คือว่าเมื่อปีที่ผ่านมาที่ได้มีโอกาสเข้าไปสัมภาษณ์พูดคุย ก็คือชุมชน

ได้รับผลกระทบเต็มๆ ในเรื่องของปัญหาหมอกควัน และมันไม่ใช่แค่ชุมชนเดียวเนาะ ปัญหาหมอกควันเนี่ยมีผลกระทบหลากหลายชุมชน ซึ่งในวิถีของคนน่าน ถ้าเราเห็นมันจะมีพื้นที่เกษตรด้วย แล้วก็พื้นที่ที่เป็นป่าด้วย เขาก็จะมีพื้นที่ป่าที่ติดต่อกัน ซึ่งจริงๆ แล้วเราเห็นความชัดเจนของชุมชนที่มีการจัดการ คือเป็นการจัดการร่วมกันระหว่างคนในชุมชน เพราะยกตัวอย่างอย่างที่เขาเรียกบ้านก๊วน้ำ ซึ่งมีหลายป่าชุมชนที่เขาพึ่งพาทรัพยากรแล้วก็พึ่งพาในเรื่องของแหล่งอาหาร โดยเฉพาะของป่าที่ชาวบ้านเข้าไปหาอยู่หากิน เราเห็นเรื่องของความสำเร็จ เพราะว่าสิ่งที่จัดการเรื่องไฟป่าไม่ใช่แค่ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ซึ่งเขาเป็นการทำงานร่วมกันในระดับเครือข่าย และนอกเหนือจากนั้นนะคะ ตัวชุมชนเองยังได้มีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติภูคา ซึ่งเป็นพื้นที่หลักของจังหวัดน่าน ซึ่งเราเห็นว่าโดยยุทธศาสตร์ของผู้ใหญ่เองที่เราได้มีโอกาสเข้าไปพูดคุย เขาวางยุทธศาสตร์ในเรื่องของการจัดการไฟตั้งแต่ก่อนเกิดไฟ ขณะเกิดไฟ หลังไฟป่า ซึ่งนอกเหนือจากนี้เขายังมีในเรื่องของการวางทีม คนหนุ่มสาวที่กลับไปในชุมชน ก็จะเป็นคนในฐานะที่แบ่งทีมเป็น 3 ทีม ทีมแรกเข้าไปสังเกตการณ์เผ่าระวัง ทีมที่สองเข้าไปจัดการในตอนที่ไฟป่าเกิดขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มนี้จะเป็นคนหนุ่มสาวที่จะต้องเข้าไปช่วย ซึ่งต้องบอกว่านอกจากผู้ชายแล้ว ผู้หญิงในชุมชนก็มีความแข็งแรงแล้วก็ช่วยเหลือในเรื่องของการจัดการไฟ ไม่ใช่แค่ทำหน้าที่ทำกับข้าว คือเขามองว่าอันนี้ถ้าพูดง่ายๆ คืออยู่ข้างอุ้งน้ำของเขา และหลังเกิดไฟเขาก็ได้วางระบบเรื่องของการจัดการในเรื่องของการฟื้นฟูทรัพยากรในพื้นที่ นอกจากนี้เราเห็นในประเด็นที่สำคัญ คือนอกจากนี้เขายังมีความร่วมมือกันข้ามแดนด้วย เพราะว่ามันเป็นบ้านใกล้เรือนเคียงกัน ถือว่าเป็นพื้นที่ที่ติดกัน เขาเหมือนพยายามจะปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องของการจัดการไฟ เราก็เลยมองว่าประเด็นที่มีความน่าสนใจก็คือ ตัวผู้นำเองให้ความสำคัญในเรื่องของไฟเป็นปัจจัยหลัก และอีกด้านหนึ่งตัวผู้ใหญ่เองสะท้อนมาว่า เราจะทำอย่างไรให้การปลูกพืชหรือการทำการเกษตรใช้พื้นที่น้อยแต่มีรายได้สูง เพื่อจะไม่นำข้าวโพดไปปลูกในพื้นที่ของเขา เพราะเขารู้ว่าผลกระทบที่มันเกิดขึ้นจากข้าวโพดมันส่งผลยังงัยกับคนในชุมชนบ้าง อันนี้ก็คืออยากจะแชร์ประสบการณ์ที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับทางคณะกรรมการป่าชุมชนหรือแม้กระทั่งชุมชนในพื้นที่น่านนะคะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: อะไรที่เป็นความท้าทายครับ หรือเรื่องยากๆ ของเขา

[คุณนุช]: ถ้าความท้าทายคือมองโจทย์ที่ตัวเองทำงาน มองว่าเนื่องจากว่าเราได้รับเงินสนับสนุนจาก ChangeFusion ส่วนหนึ่งจากเทใจ คือเราจะทำอย่างไรให้การสื่อสารในเรื่องของไฟมันไม่ได้เป็นเรื่องของคนใดคนหนึ่ง หรือใครเป็นคนจัดการ แต่จริงๆ แล้วเราทุกคนได้รับผลกระทบจากไฟที่มันเกิดขึ้น โดยเฉพาะเรื่อง PM 2.5 คือเรามองว่าความท้าทายคือเราจะทำอย่างไรให้ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการจัดการไฟ หรืออาจจะมีส่วนร่วมที่ไม่ใช่ในรูปแบบของเงิน แล้วตัวชุมชนเองสะท้อนมองว่า เขาได้รับเงินสนับสนุนพูดตรงๆ ว่าได้ 50,000 บาท แล้วก็ทำได้แค่ชุมชนเดียว แต่เขาบอกว่าการรักษาป่ามันไม่ได้ทำแค่ชุมชนเดียวเนะมันหลายชุมชนที่ต้องร่วมจัดการ ก็เลยมองว่าข้อท้าทายคือจะทำอย่างไรให้ภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เราอาจจะไม่ใช่แค่ภาคธุรกิจ บุคคลทั่วไปจะทำอย่างไรให้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องนี้ เพราะอย่างที่อาจารย์บอกเลยคะว่า ฤดูหน้าแล้วเป็นซูปเปอร์เอลนีโญด้วย คิด

ว่าผลกระทบน่าจะมีผลกระทบรุนแรงมากขึ้น เราอาจจะอยากจะสื่อสารให้คนในสังคมเมืองหรือบุคคลทั่วไป เข้าใจในเรื่องของการจัดการไฟอย่างเข้าใจจริงๆ เพราะเท่าที่อ่านคอมเมนต์จากประสบการณ์ที่ผ่านมา บางคนที่ยังไม่ค่อยเข้าใจ จะเป็นในทิศทางที่ค่อนข้างจะยังไม่เข้าใจในเรื่องนี้ มองว่าประเด็นคือเราจะ เปลี่ยนการสื่อสารสิ่งเหล่านี้ให้สังคมทั่วไปหรือสังคมเมืองเข้าใจในประเด็นนี้มากขึ้น อันนี้ถือว่าเป็นข้อท้าทายค่ะอาจารย์

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: โอเคครับ ขอบคุณมากครับ ถ้าเพื่อนนำเสนอแล้วใครอยากจะแชร์หรือแลกเปลี่ยน ความเห็นเชิญได้เลยนะคะ ในประเด็นของเขาด้วยก็ได้ค่ะครับ งั้นขออนุญาตเดินไม้ก็ได้เลยไหมคะ มีทาง ทีมไหนอยากจะเล่าต่อไหมครับ ว่าตอนนี้ประสบการณ์ของเรา ชุมชนกำลังเผชิญอะไรอยู่ และบทเรียน คำถามที่ 2 คือที่เราเข้าไปทำงาน เราได้บทเรียนอะไรบ้างนะคะ

[คุณกัญจน์สุรีย์ (นุช)]: เรื่องไฟไปแล้ว ก็อยากจะคุยเรื่องน้ำบ้าง มาจากชุมชนชายฝั่งนะคะ เป็นพวก น้ำเค็มหนุน (หัวเราะ) อันนี้ก็จากประสบการณ์ในพื้นที่ตั้งแต่เกิดมาจนป่านนี้ ชีวิตของชาวประมงเมื่อก่อน เราจะทำอะไร เราจะดูอิทธิพลของดวงจันทร์ น้ำขึ้นน้ำลง ลมฟ้าอากาศจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของดวงจันทร์ ข้างขึ้นข้างแรม เราจะรู้ว่าลมมันจะต้องโถมมาช่วงไหน ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะโถมมาที่บ้านเรา อะไรประมาณนี้ มันจะตรงทุกปี แต่หลังจากสภาวะโลกร้อน เองง่ายๆ คือตั้งแต่นั้นมา ฤดูกาลแบบนี้มัน หายไปจากชีวิตของเรา

[คุณศรีเวียง (ตัว)]: เราจะไม่รู้เลยว่ามรสุมมันจะมาตอนไหน อยากจะมาบางที่ไม่ถึงตุลาคมเขาก็มาแล้ว แล้วก็มายาวไปจนถึงปีที่แล้วลามไปถึงเมษายน ซึ่งพวกเราก็งงว่าทำไมเมษายน พฤษภาคม ยังมีมรสุมอยู่ ซึ่งมันควรจะหมดไปแล้ว มันกระทบกับชีวิตชาวประมง ภัยพิบัติก็เยอะขึ้น คลื่นลมถ้ามีก็จะแรง แรงแล้ว มันจะมีการกัดเซาะ คลื่นซัดชายฝั่งแรงกว่าเก่า พื้นที่ชายฝั่งก็หายไปเยอะ ชีวิตชาวประมงก็อยู่ยากลำบาก ขึ้น เมื่อก่อนเราออกทะเลหาปลา เราจะรู้ว่าถ้าเราจะไปหาปลาอะไร เราจะไปได้ตามที่เรายกจะไป แต่ ตอนนี้ไม่ใช่ค่ะ ทรัพยากรก็หมดไป ภัยพิบัติก็เยอะ แล้วยังมาเจอกับเครื่องมือประมงที่มีอำนาจสูงที่ ทำลายทรัพยากรอีก ก็คิดแล้วก็น้อยใจนะคะ เราสู้สู้กันมาโดยวิถีธรรมชาติ เช่น เราก็กัดทำเป็นซั้งบ้านปลา บ้าง เพื่อบริการปลาดูแลตัวเล็กตัวน้อยเอาไว้ เพราะเรือเล็กจะจับปลาใหญ่ ขณะที่เรือลำใหญ่ๆ จะจับปลาดู เล็กๆ เราก็กัดถนอมปลาดูแลตัวเล็กๆ ไว้ในชุมชน เราก็กัดทำบ้านปลา และเพาะพันธุ์ปูม้าปล่อยในธรรมชาติ เพื่อให้ทรัพยากรยังเหลืออยู่สัก 10% ก็ยังดี ดีกว่าหมดไปเลย อันนี้คือชุมชนชายฝั่ง แต่เราก็กู้สู้ด้วยตัวเอง เพราะการที่เราจะทำธนาคารปูม้า ถ้าใจไม่สู้เราไม่สามารถจะทำได้หรอกค่ะ เพราะไม่มีใครจะมาสนับสนุน เราจะต้องมีเงินไปซื้อลูกปู แม่ปู เราจะต้องทำของเราเอง ทำด้วยหัวใจ แต่พวกเราก็กำลังใจจากกลุ่ม ของเราจะอยู่ อย่างกลุ่มที่ทำอยู่ก็จะอยู่กับสมาคมสตรีประมงพื้นบ้านภาคใต้ ซึ่งมีอะไรเราก็จะปรึกษาและ ช่วยเหลือกัน มีการพูดคุยปัญหา แล้วก็สมาคมสมาพันธ์ฯ และตัวในจังหวัดชุมพรนะคะ เราจะมีสมาคม ประมงพื้นบ้านของจังหวัดชุมพร พยายามสู้ปัญหาทุกอย่างที่มันเข้ามา แต่พอพูดไปก็ชักจะงงๆ (หัวเราะ) เราก็กอยากให้ทรัพยากรของเรากลับมาเหมือนเดิมเพื่อลูกหลานของเราในอนาคต ตอนนี้เด็กยังไม่รู้จักปลา ทุตัวใหญ่ๆ แล้ว เมื่อก่อนตอนที่เป็นคนออกทะเล ก็เล่าให้ฟัง ออกทะเลปลาทุที่เราได้มาเราจะเลือกแต่ตัว

ใหญ่ๆ เพราะว่ามันจะต้องปลดด้วยมือทุกตัว เวลาเราวางอวนปลาทุลงไปเราจะไม่จับปลาขนาด 12-13 ตัวโล เราจะไม่เอา เพราะมันจะถล่ำตัวเข้าไปลึก เราจะปลดอวนช้า เราจะหาปลาหย่อมใหม่ยาก เราจะหาประมาณ 10 ตัว 8 ตัว ซึ่งอวนปลาทุแค่ชนอวนเราก็ปลดไวแบบนั้น แต่ปัจจุบันนี้นะคะ ไม่มี ไม่มีปลาขนาดนี้ในประเทศไทยแล้ว หหมดแล้ว ตอนนี้ปลาที่หามาตัวเล็กๆ ถ้าคุณกินปลาทุตัวใหญ่ๆ มันเป็นปลาทุของต่างประเทศแล้ว ไม่ใช่ของคนไทย เพราะว่าเรามีเครื่องมือที่ทำลาย เครื่องมือที่จับปลาเล็กมากเกินไป อย่างอวนปลาทุจะตกเองง่ายๆ เขาจะล่อมมา ติดหมด ลูกปลา ลูกปู ตัวเล็กๆ เขาก็มาต้มขายเป็นปลาตัวเล็กขายหมด ซึ่งโอกาสอย่างสมมติว่าปลา 200 ตัว จะได้ตากแห้งแล้วได้สักกิโลหนึ่ง แต่ถ้าปล่อยให้มันตัวใหญ่ ปลา 200 ตัวมันได้ปลาตัวใหญ่เป็น 10 กิโล 20 กิโล ซึ่งเขาทำลายไปหมดแล้ว เราก็ได้แต่มอง เพราะกฎหมายมันเอื้อกัน เราก็คิดว่ากฎหมายจริงๆ ปลาตัวเล็กๆ เราน่าจะปล่อยให้ตัวมันใหญ่ อย่างมันมีเรือที่ใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายโดยที่เขาไม่ถูกกฎหมาย แต่วันดีคืนดีรัฐบาลก็ประกาศกฎหมายออกมาให้เขาไปขึ้นทะเบียนได้ เขากลายเป็นเรือถูกกฎหมาย ซึ่งมันทำให้เขาสามารถจะทำประมงแบบนี้ได้โดยอิสระ เราก็คิดว่าชาวประมงพื้นบ้านลำบาก ฝ้าแต่อนุรักษ์ แต่คนที่ทำลายล้างเขาไม่เคยจะอนุรักษ์อะไรกับเราเลย ทางมะพร้าวสักทางเขาไม่เคยเอามาให้เราสำหรับทำบ้านปลา ไม่เคย เขาเผชิญแต่ทำลาย แต่เรายังสู้กันเรื่อยๆ ไปค่ะ แค้นนี้คะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: ถามเพิ่มเติมหนึ่งครับ เมื่อก็แม่บอกว่าธรรมชาติ โดยเฉพาะเราอ่านดวงดาว ดวงจันทร์ไม่ได้แล้ว ฤดูกาลมันหายไปจากชีวิตเราแล้ว แล้วมันมีผลที่ทำให้เราหาปลายากขึ้นยังงัยบ้าง

[คุณศรีเวียง (ตัว)]: ยากขึ้นค่ะ เพราะว่าเราอย่างสมมติว่าเราเป็นเรือเล็ก แต่บางครั้งเราก็กออกไปหากินไกลๆ เราไม่สามารถจะไปได้ และโลกร้อน น้ำมันร้อนขึ้น มันเกิดฤดูน้ำแดงขึ้นมา ซึ่งฤดูน้ำแดงเนี่ย ปู ลูกปู ทุกสิ่งทุกอย่างที่มันอยู่ในวงเวียนของน้ำแดงจะตายหมด ลูกปลาเล็กๆ ก็ตายหมด สมัยก่อนพอชายฝั่งฝนตกฝนแล้งปูบ เราก็มองเห็นหย่อมปลาขึ้นดำไปหมด แต่ตอนนี้มันหายากนะคะ ลูกปลายังหายาก เพราะโลกร้อนขึ้น น้ำมันร้อนขึ้นคะ เตาจากชุมชนของเราปีที่แล้วขึ้นมาไซ้ 4 แม่ ปีนี้ไม่มีมา สงสัยจะตายไปกับน้ำแดงก็ไมรู้ หอยมือเสือก็แทบจะหายไปจากสังคมของเราแล้วคะ

ดร. กฤษฎา (ตัว/กบ): โหนดไหนที่น้ำแดงนี้คือยังงัยนะครับ

[คุณศรีเวียง (ตัว)]: น้ำแดงนี้คล้ายกับแพลงก์ตอนบลูม (Plankton Bloom) ซึ่งมันทำให้ค่าออกซิเจนในน้ำไม่มี มันขาดออกซิเจน ปลาจะไม่มีออกซิเจนมันก็จะตาย มันจะลอยขึ้นมา แต่จะมีชาวบ้านมาจับนะคะแต่มันจะมีทุกปีช่วงเดือนพฤษภาคมคะ เสียหายมาก เพราะเห็นทรัพยากรที่มันขึ้นมาตายแล้วเยอะ เราก็กอย่างแก่งก็แค่เอามาทำปุ๋ยคะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: แล้วที่เราพยายามปรับตัว เช่น เราทำธนาคารปูม้าและอื่นๆ มันไปรอดไหมครับ

[คุณศรีเวียง (ตัว)]: ก็คิดว่าช่วยได้ส่วนหนึ่งคะ เพราะปูม้าสมมติว่าเป็นแม่ปูไซ้ เอามาถ้าคุณซื้อมาแล้วคุณต้มกินหรืออะไรก็แล้วแต่ จะมีลูกปูอยู่ประมาณ 2 แสนถึง 3 แสน ถ้าตัวใหญ่ก็มีถึง 5 แสนตัว ตอนนี้มหาวิทยาลัยทำวิจัยแล้ว ร้อยหนึ่งจะรอด 3 ตัว ถ้าเราเอามาเลี้ยงในธนาคารของเราแล้วปล่อยไปตาม

ธรรมชาติ ก็คิดว่ามันช่วยได้เยอะ เพราะบ้านอยู่ริมทะเล ตอนเช้าๆ เดินริมทะเลเราก็จะพยายามสังเกตว่ามีคราบบูขึ้นมากหรือเปล่า เพราะถ้ามีคราบบูก็แปลว่าชายฝั่งยังมีปูอยู่ค่ะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: แล้วเจอไหมครับ คราบบู

[คุณศรีเวียง (ตัว)]: เจอค่ะ พอเจอก็ชื่นใจ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: โอเค ชอบคุณครับ ท่านอื่นต่อได้เลยนะครับ จิตรหรือเกดใครจะเสริมอะไรประเด็นกับของทางแม่ไหม เชิญครับ

[คุณวรินทร์ (จิตร)]: ค่ะ ของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนะคะ ก็เอาจริงๆ ที่ชุมชนเผชิญ เราทำงานกลุ่มเป้าหมายเราคือชุมชนประมงพื้นบ้าน เมื่อกี้ทางพี่ตัวได้พูดแล้วเนาะว่าชุมชนเผชิญอะไรที่มันเกี่ยวข้องกับเรื่องของทรัพยากร แต่อีกอันหนึ่งที่อยากจะแลกเปลี่ยนก็คือ ตอนนี้ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภาครัฐมุ่งที่จะส่งเสริมเรื่องของการใช้กลไกทางการตลาดมาแก้ไขปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่เรื่องการส่งเสริมศักยภาพของชุมชนไม่ได้อยู่ในลำดับความสำคัญ หรือว่าการใส่ในเรื่องของงบประมาณหรือว่าการดำเนินการในแผนงาน ที่นี้สิ่งที่ชุมชนชายฝั่งเผชิญ ก็คือเรื่องของการใช้ตลาดคาร์บอน (Carbon Credit) เข้าไป ซึ่งเดิมชุมชนเขามีการดูแลทรัพยากรอย่างเช่นป่าชายเลน ที่นี้พอนโยบายคาร์บอนออกมา ก็คือให้ชุมชนเข้ายื่นทะเบียนในการที่จะเข้าโครงการคาร์บอนเครดิต ซึ่งประสบการณ์ที่หลายๆ ชุมชนเผชิญอยู่ในภาคใต้ในหลายๆ พื้นที่ในขณะนี้ คือเกิดจำนวนมากและทำให้เกิดความแตกแยกในชุมชน รวมทั้งบางพื้นที่อย่างในจังหวัดตราด ถูกกีดกันสิทธิในการเข้าถึงการใช้ทรัพยากร มีการปักป้ายไม่ให้เข้าไปใช้ประโยชน์ในป่าชายเลน และส่วนหนึ่งคือชุมชนหลายชุมชนพยายามที่จะลุกขึ้นมาฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เขามีแหล่งอาหาร มีความหลากหลายทางชีวภาพทำให้ชีวิตเขาสามารถที่จะพึ่งพาทรัพยากรได้ แต่นโยบายนี้ไปมุ่งเป้าเรื่องของการปลูกป่าเพื่อดูดักคาร์บอน มันจะไปโฟกัสเรื่องของต้นไม้ แต่เขาไม่ได้มองเรื่องของความหลากหลาย คือความสมบูรณ์ของรัฐกับความสมบูรณ์ของชุมชนมันแตกต่างกัน คือชุมชนมองว่าความสมบูรณ์ของป่าก็คือมีความหลากหลายทางชีวภาพ มีแหล่งอาหารที่เขาสามารถเก็บหาได้โดยไม่ต้องไปซื้อหา แต่นโยบายนี้ไปมุ่งเป้าเรื่องของต้นไม้ ตรงนี้มันก็จะมีความกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารและสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร อันนี้ก็เป็นประเด็นหนึ่งที่เป็นประเด็นท้าทาย

และอีกอันหนึ่งที่ชุมชนเผชิญกับสภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศแล้วมีความไม่มั่นคง มีความเสี่ยงมากขึ้น การออกทำประมงทำให้เขาต้องเสี่ยงที่จะสูญเสียทรัพยากรสินหรือชีวิต แต่รัฐยังไม่ได้มีนโยบายที่จะปกป้องคุ้มครองกลุ่มประมงพื้นบ้าน อย่างเกษตรกรที่ทำนาหรือทำสวนเวลาเจอภัยพิบัตียังมีการเยียวยา แต่ชุมชนประมงจำนวนวันในการทำประมงลดลง แต่ว่าการเยียวยาหรือการเผชิญภัยตรงนี้ก็ไม่ได้ได้รับการดูแลเยียวยาในชุมชนประมงพื้นบ้าน และอันที่ 3 ก็คือเรื่องของโครงการขนาดใหญ่ ตอนนี้นั้นมีนโยบายเรื่องของการใช้แปลงทรัพยากรทางทะเลมาเป็นการเพิ่มเศรษฐกิจมหภาค อย่างเช่นโครงการขนาดใหญ่อย่างชุมชนชายฝั่งเขาต่อสู้กันที่ผ่านมาก็คือเรื่องแลนด์บริดจ์ (Landbridge) ซึ่งตอนนี้ถึงแม้ว่า

ประกาศว่าไม่ทำแล้ว แต่มันก็ไม่ได้หมายความว่าเขาจะไม่มีโครงการที่มาส่งผลกระทบทำให้ชุมชนมีความอ่อนแอหรือมีความเสี่ยงมากขึ้น คือเดิมเขาเผชิญกับเรื่องทรัพยากรจากโลกร้อนมันก็มีความเสี่ยงมากขึ้นแล้ว แต่พอมีนโยบายที่มันยิ่งมากดทับเขามากขึ้นอีก ก็เป็นประเด็นท้าทายที่ทำให้ชุมชน อย่างที่พี่ตัวพูดคือคำว่าสู้มันบ่อยมากเพราะว่ามันมีนโยบายหลายอันออกมา มันมีแต่ยิ่งไปกดทับ อย่างที่บอกว่านโยบายที่จะไปส่งเสริมทำให้เขามีความสามารถในการรับมือมันน้อยมาก อันนี้เราก็พยายามให้ชุมชนลุกขึ้นมาดูแลตัวเอง ก็คือการสร้างพื้นที่อาหาร สร้างพื้นที่ฟูไปช่วยหนุนสร้างระบบนิเวศให้มันสมบูรณ์ขึ้น รวมทั้งการทำงานเครือข่ายเพื่อให้ชุมชนลุกขึ้นมาปกป้องตัวเอง ปกป้องทรัพยากรและปกป้องภัยคุกคามที่จะทำให้ชุมชนอ่อนแอ อันนี้ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นภัยคุกคามและเป็นประเด็นท้าทายที่สาธารณชนมองว่า ในเรื่องของบลูคาร์บอน (Blue Carbon) บลูอีโคโนมี (Blue Economy) หรือว่าคาร์บอนเครดิต มันคือการสร้างวาทกรรมที่ดี สาธารณชนแบบสนับสนุน แต่จริงๆ แล้วพอลงลึกเข้าจริงๆ มันยังทำให้ชุมชนมีความเสี่ยงความเปราะบาง รวมทั้งไปถึงการละเมิดสิทธิของชุมชนด้วย อันนี้ก็คือที่จะแลกเปลี่ยนค่ะ

[คุณเกศินี (เกศ)]: อันนี้เพิ่มเติมจากที่จิตกรพูดนะค่ะ คือด้วยความที่เราทำงานทั้งในส่วนของชุมชน และก็ทำงานกับท้องถิ่นด้วย เราก็พบว่าส่วนหนึ่งท้องถิ่นเองเขาขาดองค์ความรู้เรื่องนี้ เขาไม่มีความเข้าใจในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คือเข้าใจแบบภาพกว้างอะค่ะ แต่เขาก็ไม่รู้วาทะของเขแท้จริงแล้วเนี่ยมันควรจะทำยังไง เขาควรจะเริ่มจากตรงไหน คือถ้าพูดถึงเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สิ่งหนึ่งที่ท้องถิ่นคิดก็คือ ฉันท้องใช้ถุงผ้า ฉันท้องเก็บขยะ ซึ่งมันเป็นการสร้างภาพที่เรา mongว่าไม่ใช่ เพราะคุณมีบทบาทมากกว่านั้น มากกว่ามาทำเรื่องของการเก็บขยะหรือถุงผ้า อันนี้คือสิ่งที่อยากจะ mongว่าเป็นประเด็นท้าทายด้วยนะ มันเป็นเรื่องท้าทายว่าเราจะทำงานกับท้องถิ่นหรือว่าหน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่ยังไงให้เขาเข้าใจเรื่องนี้มากขึ้น เพราะว่าอย่างที่พี่กบพูดก็คือ เรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมันเป็นเรื่องของคนทั่วไปก็จริง แต่มันจะมีบางมิติที่มันเฉพาะของกลุ่มคนบางกลุ่ม อย่างเช่น ผู้หญิงก็จะเป็นอีกมิติหนึ่งที่เรารู้ว่าผู้หญิงจะเจอปัญหาที่แตกต่างไปจากผู้ชาย หรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่จะต้องมีการปรับตัวยังไงให้เหมาะสมกับเขา อันนี้คือสิ่งที่เรารู้สึกว่าถ้าพูดถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มันต้องลึกลงไปทั้งในระดับความสัมพันธ์ของคน และก็พูดถึงเรื่องของระบบนิเวศที่อยู่รอบตัวด้วยค่ะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: โอเคครับ ขอบคุนครับ จิตกรช่วยทำให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่กระทบต่อสิทธิ อันปัญหาโลกร้อนมันไม่ได้มาเดี่ยวๆ นะครับ มันมากับปัญหาเชิงโครงสร้างด้วย ขณะเดียวกันเกิดทำให้เห็นเรื่องของมิติของคนชายขอบที่ลึกและต้องใส่ใจความละเอียดมากขึ้น เชิญครับ มี อ้า ทางทีมอาจารย์เชิญแชร์ได้เลยครับ หลายคนอยากฟังมอแกนเป็นยังไงบ้างนะครับ

[คุณขวัญจิต]: ค่ะ ไปทะเลแล้วก็พาไปทะเลต่ออีกนะค่ะ ก็จริงๆ แล้วพวกเรามาอยู่ในท้องถิ่น ก็เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ นะค่ะ อย่างที่อาจารย์กบฉายในสไลด์ใหญ่ ก็ยังมีกลุ่มหนึ่งนะค่ะ ที่ถ้าเราบอกว่า ถ้าเราจะดูเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเนี่ย เราต้องไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง แต่กลุ่มนี้ทางทีมวิจัยที่ได้ลงไปดู ก็คิดว่าแม้แต่กลุ่มคนพวกนี้ ก็ยังไม่มีโอกาสที่จะเข้าสู่เวทีที่จะบ่งบอกเสียงของเขาได้เลยนะค่ะ ก็อันหนึ่ง

เนี่ย ไม่ทราบว่าคุณเคยไปเกาะสุรินทร์หรือไปเกาะพยาม เคยไปใช้ไหมคะ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแนวทะเล คุณแล้ว โอ้โห เวลาเราไปเนี่ยก็แค่ชั่วโมงสองชั่วโมง วันสองวันนะคะ แต่จริงๆ แล้วกลุ่มคนเหล่านี้มีความเปราะบางมากๆ เลยนะคะ อย่างประมงชายฝั่งเนี่ย คือยังลุกขึ้นสู้ ยังใช้คำว่าลุกขึ้นสู้ได้นะครับ แต่ของพวกเขามันมีความซับซ้อน ซับซ้อนมากๆ เลย ตอนนี้แทบจะเรียกได้ว่าแม้แต่แผ่นดินก็ไม่มีที่จะอยู่แล้วนะครับ เราทำวิจัยสองพื้นที่นะคะ ถ้าหลายท่านเคยไปเกาะสุรินทร์แล้วเนี่ย จะเห็นว่าอ่าวบอนใหญ่ที่ไปเนี่ย โอ้โห มันเหมือนหาดสวรรค์เลย และมีกระท่อมสร้างด้วยไม้คลาสสิกมาก คุณเป็นคนพื้นเมือง น่าประทับใจนะครับ แต่นั่นแหละคือที่ที่เขาสามารถอยู่ได้ก็แค่ชายหาดตรงนั้นเท่านั้นเองนะครับ แล้วก็มอแกนที่พยามเนี่ยก็คือได้อยู่บนพื้นที่ที่คริสตจักรอนุญาตให้อยู่ชั่วคราวเท่านั้น เขาก็ถูกไล่ที่มาทั้งหมดนะ เกาะพยามเนี่ยหลายที่ตั้งแต่การท่องเที่ยวบูม คือจริงๆ เขาก็อยู่มาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายนะคะ คนไทยก็บอกว่าอันนี้เป็นที่ของฉัน เธอก็ต้องออกไปนะคะ เขาก็เลยไม่มีที่จะอยู่นะคะ เพราะต้องเอาไปทำรีสอร์ท ตรงนี้เนี่ย เวลาที่พวกเราไปทำงาน เราจะรู้สึกอะเมซิ่ง (Amazing) มากเลย อย่างที่สมาคมสตรีที่ชุมพร พี่ตัวเล่าว่าดูพระจันทร์ ดูท้องฟ้า คุณคลื่น คุณอะไรเนี่ย จริงๆ แล้วมอแกนคือเขาสัมผัสกับธรรมชาติมาก และเขาก็ทิ้งมากกับภูมิปัญญาของเขา และคิดว่าถ้าภูมิปัญญาเหล่านี้ แม้แต่สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป เขาก็สามารถที่จะปรับตัวของเขาได้ระดับหนึ่งนะคะ ถึงแม้ว่ามันจะไม่ได้แบบร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะสังคมมันก็เปลี่ยนนะคะ ทุกสมัยมันก็เปลี่ยน แต่เชื่อว่าเขาสามารถปรับได้ระดับหนึ่ง แต่สิ่งที่จะทำให้เขาอยู่ไม่ได้ เพราะมันมีความซับซ้อนหลายอย่างนะคะ อย่างเมื่อก่อนเนี่ยคือล่องเรือไปไหนก็ได้ ต่อมามันก็จะมีเจ้าของที่ทั้งหมด ไปไม่ได้นะคะ และเมื่อก่อนเราไม่ค่อยได้ยินชื่อมอแกนเท่าไรใช้ไหมคะ หลังจากที่เกิดสึนามิแล้วเรารู้สึกว่า โอ้โห กลุ่มนี้ทำไมไม่มีใครตายเลย เก่งมากเลย รู้จักคลื่นสึนามิแล้วก็เอาตัวรอดได้ เพราะฉะนั้นหลังจากนั้นเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของกลุ่มมอแกนเลยคะ เพราะรัฐบาลบอกว่า โอ้โห เรามีกลุ่มหนึ่งที่เรจะต้องดูแล ก็เลยจับเขามาอยู่รวมกัน แล้วก็สร้างโรงเรียนให้ มีสถานีนอนามัยให้ ชีวิตของเขาเนี่ยก็เปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือจากที่เคยใช้ชีวิตในท้องทะเล กลายเป็นว่าอยู่ติดกับที่ ซึ่งตรงนี้แหละคะ มันกระทบกับวิถีชีวิตอย่างมาก และก็ทำให้การปรับตัวของเขาที่จะต่อสู้ทั้งในเรื่องต่างๆ รวมทั้งเรื่องของการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศด้วยนะคะ อีกอันหนึ่งที่เป็นโจทย์ที่บอกว่าเขาเจออะไรบ้าง สิ่งหนึ่งที่ทางชุมพรบอกว่าเจอ นี่ก็คือเรื่องของกาตเดชะชายฝั่ง ซึ่งชายฝั่งเนี่ยอาจจะยาว และอาจจะมีการป้องกันโน่นนี่นั่น แต่ของมอแกนเนี่ยจะเห็นได้ชัดมากนะครับ เพราะเขาตั้งอยู่ที่ริมหาด และหาดเนี่ยมันก็สั้นลงๆ เรื่อยๆ และที่ก็จำกัดอยู่แค่นั้นล่ะครับ จนตอนนี้เขาก็กังวลว่าต่อไปเนี่ยจะอยู่ยังไง เพราะเกาะสุรินทร์อยู่ในเขตอุทยาน และไม่สามารถที่จะย้ายไปที่อื่นได้ คือผลกระทบเนี่ยคือเขาเจออย่างจังเลยนะครับ และอีกอันหนึ่งที่เราเวลาทำวิจัย เราก็จะมีข้อมูลที่เป็นทางด้านภูมิอากาศด้วยนะคะ แต่สิ่งที่เขาบอกเนี่ยเราก็น่าฟังมากกว่ามันตรงกันหลายอย่างนะครับ อย่างเช่นอุณหภูมิ น้ำทะเลที่สูงขึ้น ตรงนี้แหละคะ เพราะเขามีความสามารถในการจับปลาที่ดำลงไปเก็บปลิงทะเล เก็บหอย เขาสามารถจะแยกชั้นน้ำได้ และรู้ว่าอุณหภูมิเนี่ยมันมีความอุ่นขึ้น และกระทบกับทรัพยากรทางทะเลที่เป็นสิ่งที่เขาใช้ทำมาหากินอยู่ทุกวันนี้คะ ซึ่งตรงนี้แหละคะ จริงๆ แล้วผลกระทบเนี่ยเขาสามารถที่จะบอกเราได้ว่าเขาเจออะไรบ้าง แม้แต่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพราะเขาก็มีปฏิทินของเขา เรามีแบบเดือน 1 ถึงเดือน 12 ใช้ไหมคะ เขาก็มีปฏิทินของเขาที่กำกับด้วยลม

เหมือนอย่างที่ทางชุมพรบอก เขาจะรู้ว่าช่วงนี้ลมไหนมา ลมไหนไป และมันเปลี่ยนยังไงในช่วง 10 ปี 5 ปี ที่ผ่านมานะครับ อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ชุมชนเจอ ส่วนความท้าทายเนี่ย ก็คือเราดูแล โอ้โฮ ข้อจำกัดมันเยอะมากนะครับ เพราะเขามีข้อจำกัดในเรื่องสิทธิ ความเป็นพลเมืองด้วย กลุ่มมอแกนก็มีจำนวนอีกเยอะนะคะ ที่ไม่ได้บัตรประชาชนไทย และไม่ได้เรียนหนังสือ และพูดภาษาไทยก็มีข้อจำกัดด้วยนะคะ ก็ทำให้เขาไม่สามารถที่จะเข้าถึงสิ่งที่จะช่วยให้เขาปรับตัวได้นะคะ ก็ดูแลมันก็ทับซ้อนอยู่ค่อนข้างที่จะเยอะมากคะ ไม่ทราบทางทีมมีอะไรเพิ่มไหมคะ

[คุณวิทยา (แคส)]: ครับ ก็อันหนึ่งที่เห็นถึงความท้าทายอีกอย่างหนึ่งนะครับ ก็คือจะเห็นว่าอย่างมอแกนที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์เนี่ยครับ ส่วนใหญ่เขาก็จะมีรายได้หลักมาจากธุรกิจการท่องเที่ยวใช่ไหมครับ ในช่วงเปิดเกาะเนี่ย ช่วงกลางพฤษภาคมถึงกลางตุลาคมเนี่ยครับ ของแต่ละปีเนาะ เขาก็จะมีรายได้เยอะ แต่ที่นี้เขาจะไปเจอปัญหาอีกที่หนึ่งช่วงมรสุมอะครับ มรสุมอย่างที่ว่า อย่างพี่ตัวบอกเนาะเรื่องว่าความผันผวนของท้องทะเลมันเยอะขึ้น และก็ปริมาณสัตว์น้ำมันลดลง ที่นี้นอกจากปริมาณสัตว์น้ำลดลงแล้ว เขายังเผชิญกับความรุนแรงของพายุอีก ทำให้การออกไปหาปลาที่จะมาขายบนฝั่งมันค่อนข้างที่จะเป็นไปได้ยากกว่าแต่ก่อนมากๆ อย่าง 2-3 ปีที่ผ่านมาเนี่ย เขาเทียบเลยครับว่ามันลดลงมาก โดยเฉพาะปีนี้ครับ การนำปลาขึ้นมาขายที่ฝั่งก็น้อยมาก การจับปลาได้ในแต่ละครั้งคือขึ้นอยู่กับสภาพอากาศจริงๆ เพราะจากเกาะสุรินทร์มาที่ฝั่งกระบี่ประมาณ 4 ชั่วโมง โดยเรือหางยาวของเขา ซึ่งมันทั้งใช้เชื้อเพลิงในการฝ่าคลื่นฝ่าลมมา ในช่วงมรสุมแต่ละรอบ บางทีเขาก็รู้สึกว่ามันไม่คุ้ม กับสิ่งที่จะนำปลามาขาย เขาต้องเก็บสะสมไปเรื่อยๆ แล้วก็รวมกันมาขายทีเดียว แต่ที่นี้ในปีนี้นั้นกระทบตรงนี้นะครับ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: ถามเพิ่มเติมในทีมได้ไหมครับ ชาวบ้านชาวมอแกนเขามองปัญหานี้อย่างไร เขาเข้าใจมันว่ายังไง สภาพภูมิอากาศ ทะเลที่ร้อนขึ้น ฤดูกาลที่ผิดปกติ

[คุณวิทยา (แคส)]: ครับ ก็จริงๆ แล้ว ชาวมอแกนเนี่ยครับ อันนี้จากที่สัมภาษณ์แล้วก็สังเกตเขาคือ เขาจะสังเกตเห็นสิ่งที่มันเปลี่ยนไปในท้องทะเล อย่างเรื่องของปลา ปกติเขาจะกินปลาหลังเขียวที่มันอ้วนและมันที่นี้เขาบอกว่าบางที อย่างที่พี่ตัวบอกว่าเขามีน้ทะเลแดง และปลา มันก็จะตัวเล็กลง หรือว่าไขมันมันหายไป เขาสะท้อนจากสิ่งที่มันเปลี่ยนจากบริบทรอบข้างตัวเขา และเขาก็บอกว่าเนี่ยมันเปลี่ยน หรืออย่างอุณหภูมิน้ำทะเลที่มันสูงขึ้นทำให้เขาต้องไปหาปลาในที่ที่ลึกขึ้น เพราะว่ามันก็สะท้อนหรือว่ารีเลต (Relate) กันว่าปลา มันชอบที่เย็น เขาก็จะไปหาตามตรงนั้นตรงนี้ประมาณนี้ครับ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: หมายถึงเขาเคยอธิบายหรือเราเคยถามไหมครับ ว่ามันเกิดจากอะไร ไอ้ที่ธรรมชาติมันผันผวนแบบนี้

[คุณวิทยา (แคส)]: อันนั้นก็น่าสนใจว่า บางส่วนมอแกนเขาก็บอกว่า น้ำแข็งขั้วโลกละลาย เขาก็รู้ หมายถึงว่าเขารู้จากข่าวจากอะไรเงี้ยแหละครับ และก็อีกส่วนหนึ่งหลายคนมันก็ขึ้นอยู่กับส่วนบุคคลครับ ถ้าเป็น

คนแก่ก็อาจจะไม่ได้รู้เท่ากับกลุ่มวัยกลางคน หรืออะไรประมาณนี้ครับ พี่หม่อมมีอะไรจะเติมไหมครับ เชิญครับ

[คุณสมรภัช (หม่อม)]: ก็คือถ้าพูดถึงว่าในคำศัพท์ของเขา เขาไม่ได้รับรู้คำว่าภูมิอากาศหรือว่า Climate Change หรือก อากาศแปรปรวนหรือก แต่ว่าเขาเนี่ยก็คือใช้จากวิถีชีวิตของเขาแล้วก็พบว่าการเปลี่ยนแปลงของ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่พักพิง พายุมาไม่ได้ตามเดือนที่เคยเป็น ลมมันไม่ได้ตามฤดูแบบที่เขาเคยสังเกต แต่ว่าวิธีสังเกตเขาที่มันมาฉับพลัน เขายังสังเกตได้อยู่ โดยไม่ต้องไปพึ่งพาพยากรณ์แบบเรา เพราะฉะนั้น อย่างที่บอก คลังความรู้ในเรื่องของสภาพภูมิอากาศแบบที่เราเรียกกันว่า Climate Change เขารับรู้จากภายนอก หรือมันเป็นคำศัพท์จากภายนอก แต่มันไม่ได้มาจากภายในภูมิปัญญาของเขา แต่ว่าเขาเนี่ยสังเกตเอาจากเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่อยู่รอบตัวจริงๆ

[คุณขวัญจิต]: เสริมอีกนิดนะคะ จริงๆ แล้วอย่างที่อาจารย์หม่อมพูดค่ะ เขาไม่รู้จักหรือก บอกว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ Climate Change เขาไม่รู้จักนะครับ แต่ว่าเราสามารถที่จะถอดจากสิ่งที่เราเรียนรู้จากเขาได้นะครับ ของเขานี้คือเขาสนใจ คือทุกอย่างที่เขาอธิบาย มันจะมีตัวเขาและมีทะเล มีสิ่งแวดล้อม และทุกอย่างมันต้องสมดุลกัน การที่เกิดความแปรปรวนเหล่านี้มันเกิดจากสิ่งที่ไม่สมดุลนะ ครับ และก็อันหนึ่งผูกติดกับความเชื่อของเขาด้วยค่ะ เขายังมีการ อย่างมอแกนที่พยายามเนี่ย เขาไม่ได้ทำพิธีที่จะบูชาบรรพบุรุษของเขา เขาก็ไปเกี่ยวโยงกันว่า อันนี้สงสัยว่าจะเป็นเพราะเราไม่ได้ทำตามประเพณี มันถึงทำให้เกิดอากาศที่มันแปรปรวน หรือว่าทำให้ชีวิตเรายากลำบาก คือวิถีชีวิตมันเชื่อมโยงกันหมด ก็อันหนึ่งคือมันไม่ได้ตัดขาดจากความเชื่อหรือโลกของจิตวิญญาณในความเป็นคนพื้นเมืองค่ะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: โอเคครับ น่าสนใจมากครับ เสียงที่หายไปทำให้นักถึงงานของราเชล คาร์สัน (Rachel Carson) เรื่อง Silent Spring ฤดูใบไม้ผลิที่เงียบงันใช่ไหมครับ แต่สำหรับชุมชนแล้วมันมากกว่านั้น ถ้าชุมชนนับธรรมชาติเป็นเครือญาติ หมายถึงอะไรละ ญาติที่หายไปแล้ว หรือที่เงียบไปนะครับ ผมคิดว่ามีนัยที่ลึกซึ้ง อะ เชิญพี่สุภาครับ

[คุณสุภา]: พี่แลกเปลี่ยนเรื่องบทเรียนด้วยใช่ไหม พี่ถามมาเนาะ มีอยู่ประมาณ 5 ประเด็นนะ ประเด็นแรกก็คือว่า ภาคเกษตรเนี่ยที่แน่นอนคือผลผลิตมันลดลงทุกตัว ตั้งแต่ข้าว ผัก หรือผลไม้ แต่ว่าการลดลงเนี่ย ส่วนหนึ่งมันก็มาจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่อากาศมัน สมมติว่าคือภาคเกษตรมันจะอ่อนไหว ตรงที่ว่า ถ้าคุณปลูกข้าวแล้วอุณหภูมิน้ำหรืออากาศมันเกินมากขนาดนี้ 38-40 องศาเซลเซียส ข้าวจะไม่ออกดอก เพราะฉะนั้นมันก็จะไม่ค่อยได้ผลผลิต ตอนนี้อย่างไรพี่พยายามจะทำความรู้จักกับชาวนา เพื่อให้เขาดูว่าจะปรับตัวยังไงนะคะ และการปลูกผักเนี่ยมันจะมีปัญหาเรื่องฝน เช่นในฤดูนี้ที่มันฝนตกทุกวัน มันก็จะต้องมีผักบางชนิด โดยเฉพาะผักใบ ผักจีน ถ้าเป็นผักพื้นบ้านส่วนใหญ่จะยืนต้นใช่ไหม อันนี้เนี่ยมันจะดีสำหรับฤดูฝน พอฤดูหนาวมันจะชะงักงัน มันก็ต้องสลับกัน นั่นความรู้ชุดพวกนี้ชาวบ้านก็ต้องมีและก็พัฒนาเพิ่มขึ้น เพราะมันจะมีเรื่องติดตามเข้ามาคือเรื่องโรคแมลงที่มันเยอะมากตอนนี้ ทั้งพืชทุกตัวจะเจอเรื่องโรคแมลง และการจัดการโดยการใช้อย่างฆ่าแมลงหรือจะใช้ชีวภัณฑ์บางตัวบางทีก็เอาไม่อยู่เหมือนกัน

งานการจัดระบบนิเวศก็เลยมีความสำคัญมากขึ้น อันนี้เราพบว่าผลกระทบคือมีผลผลิตที่ลดลงทั้งหมด และถ้าจะเพาะปลูกแบบเดิมเนี่ยเริ่มไม่ค่อยได้แล้ว แต่ว่าเกษตรกรอาจจะยังไม่ได้ขยับอะไรมาก หมายถึงทั่วไปเพราะเข้าใจว่าในอดีตการเรียนรู้เขาก็ผ่านการปฏิบัติมาตลอด ก็เหมือนกับการที่เราไปคิดว่าเขาไม่ตื่นตัวแต่จริงๆ เขาอาจจะกำลังสังเกตกันอยู่ว่ามันจะไปยังไง เพราะ Climate Change มันไม่ได้มาเกิดในยุคนี้จริงๆ Climate Change มันเกิดมาตลอด มันเป็นธรรมชาติ แต่ว่าที่มันมาเกิดรุนแรงแบบนี้เป็นเพราะมนุษย์ไปเร่งให้ธรรมชาติมันเปลี่ยน แล้วมันก็มาส่งผลกระทบกับมนุษย์เอง และคนที่ได้รับผลกระทบก็คือภาคเกษตรที่จะโดนเป็นอันดับแรก ไม่ใช่คนที่อยู่ในเมือง แต่ต่อไปมันก็อาจจะมีผลกระทบโดยทั่วกันเพราะว่ามันมีทั้งน้ำท่วม ฝนแล้ง และทุกภาคส่วนจะต้องปรับตัวด้วยเหมือนกัน ไม่ใช่เฉพาะเกษตรกร ที่นี้สิ่งที่เราพบก็คือ พอไปทำแล้วว่าจะปรับแบบนี้ให้ได้ผลผลิต แต่โครงสร้างราคาผลผลิตมันไม่ได้ขึ้นราคานะ อย่างเช่น ปลูกข้าวคุณคิดว่าผลผลิตมันลดลงแล้วราคาข้าวจะดีขึ้น ผู้บริโภคจะได้กินข้าวแพงขึ้น บางทีมันก็ไม่ใช่นั้น บังคับสำคัญมันมาจากโครงสร้างด้านเศรษฐกิจของพืชแต่ละตัวที่มันไม่เหมือนกัน และก็นโยบายของรัฐบาล อันนี้เราก็เลยพบว่าเวลาเราพูดถึงเรื่องการปรับตัวจากที่ภาคเกษตรได้รับผลกระทบเนี่ยจะมาเป็นเชิงเทคนิคอย่างเดียว เช่น เอาเทคโนโลยีนี้มาทำ เช่น ทำโตะปลูกขึ้นมา ทำโรงเรือน ซึ่งตอนนี้มันออกมาเยอะมาก เทคโนโลยีพวกนี้เราคิดว่ามันไม่พอ เพราะว่าเวลาเราพูดถึงเรื่องการปรับตัว มันจะไปสู่เรื่องคุณภาพชีวิต ก็หมายถึงเรื่องรายได้มันควรจะดีขึ้น ไม่ว่าคุณจะปรับขนาดพื้นที่หรือคุณจะทำอะไรก็ตาม และถ้าการปรับตัวอันนี้มันอยู่บนโครงสร้างของสังคมไทยที่มันไม่เป็นธรรมอยู่แล้ว พอมาเจอเรื่องนี้ซ้อนขึ้นมาอีก มันก็เลยทำให้เป็นปัญหาเชิงซ้อน เป็นดับเบิล (Double) ขึ้นมา สำหรับภาคเกษตร อันนี้ที่เราพบนะ อันดับที่สองที่เราพบก็คือ ระบบนิเวศมันเสื่อมโทรมหมด คือภาคเกษตรส่วนหนึ่งมันเป็นตัวปล่อย แต่ว่าขณะเดียวกันนโยบายรัฐมีการวางแผนพัฒนาพื้นที่ ที่มันเอาทั้งอุตสาหกรรม ทั้งโรงงานไปอยู่ร่วมกับเกษตร มันก็จะทำให้เช่น พื้นที่ผลไม้ที่ดี ปล่อยมลพิษจนควันมันออกจนผลไม้ไม่ออกลูก แบบนี้เพราะฉะนั้นจะบอกว่ามันมาจาก Climate Change มันก็ไม่ใช่ มันมาจากกรรมที่เราไม่มีระบบและไม่ได้คำนึงถึงนิเวศด้านการเกษตรว่ามันจะส่งผลกระทบยังไง และคิดว่าเอาอยู่รวมกันแล้วเอา GDP เป็นตัวตั้ง เพราะฉะนั้นการปล่อยมลพิษไม่ว่าทางอากาศหรือทางน้ำมันส่งผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรทั้งหมด เราคิดว่าเรื่องระบบนิเวศมีความสำคัญ เพราะฉะนั้นเวลานี้ สิ่งที่เราพยายามจะพูดคุยกันกับกลุ่มเกษตรกร เพราะว่าทางมูลนิธิทำเรื่องการเปลี่ยนผ่านไปสู่เกษตรยั่งยืน สิ่งที่เราพูดคุยคืออาจจะต้องมาเข้าใจเรื่องเกษตรนิเวศมากขึ้น หรือการพูดถึงระบบนิเวศที่มันต้องมาเรียนรู้ใหม่ บนฐานความเสื่อมโทรมหรือความเปลี่ยนแปลง เพราะว่าพื้นที่อย่างภาคใต้ถ้าเจอสงขลาเนี่ย มันไม่ใช่เฉพาะหาดใหญ่ท่วม พื้นที่ที่เราทำงานที่อยู่บนต้นน้ำเนี่ย มันก็มีดินถล่ม (Landslide) และภัยพิบัตินั้นก็ทำให้การตั้งถิ่นฐานหรือว่าการใช้ประโยชน์ที่ดินบนพื้นที่มันจะต้องเปลี่ยนไป ตอนนี้เรากำลังทำงานเรื่องการจัดการภัยพิบัติกับชุมชน เพื่อที่จะให้เขาเผชิญกับภัยพิบัติให้ได้ ไม่ว่าจะแล้งหรือจะท่วม เพราะว่าบทเรียนการทำงานของเราในบางจังหวัด มีทั้งพื้นที่แล้งและพื้นที่ท่วม หมายความว่าปกติมันแล้งอยู่แล้ว พอมาเจออย่างนี้มันก็แล้งมากขึ้น หรือพื้นที่ท่วมเมื่อก่อน 5 ปีท่วมที ตอนนี้ท่วมทุกปี ซึ่งเราพบว่าพื้นที่ท่วมแบบนี้บางปีก็ไม่มีข้าวกิน เพราะว่ามันปลูกไม่ได้ในฤดูกาลผลิต เพราะฉะนั้นต้องปรับใหม่ เช่น พื้นที่ราชีไศลหรือขอนแก่น ปี 2565 ท่วมหนักมาก

และเราก็ต้องไปช่วยเปลี่ยนแปลงความรู้ในการปลูกข้าวใหม่ ว่าหลังท่วมเนี่ยจะปลูกข้าวอะไรได้บ้าง หรือว่าจะต้องคิดเรื่องนิเวศของพื้นที่ใหม่ และก็สร้างนิเวศของตัวเองเพิ่มขึ้น และพูดถึงนิเวศนี้หรือเรื่องภัยพิบัติเนี่ย มันไม่ได้มีเฉพาะหมู่บ้านเดียว ไม่มีขอบเขตจังหวัดเดียวมาตั้งมากำหนด เพราะฉะนั้นการที่เราจัดการทั้งภัยพิบัติและเรื่องการปรับตัวจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ มันใช้ขอบเขตจังหวัดน่าจะลำบาก เพราะระบบนิเวศมันไม่ได้จำกัดด้วยขอบเขตพวกนั้น

ทีนี้ ประเด็นที่ 3 ก็คือ เราพบว่าเรื่องเมล็ดพันธุ์มีความสำคัญนะ เพราะว่าตอนนี้ชาวบ้านก็ทั้งปลูกข้าวปลูกผักเนี่ย

[คุณสุภา]: โอ๊ย ตอนนี้นี้นี่หว่านไป 3 รอบแล้ว เมล็ดพันธุ์อะ เพราะว่าพอหว่านไปก็แล้ง หว่านไปอีกทีก็ท่วม อย่างงี้มันกำหนดอะไรไม่ได้เนอะ เออ แม้ว่าจะดูพยากรณ์อากาศนะ แต่พยากรณ์อากาศมันไม่ได้คลุมไปจนถึงชุมชน พยากรณ์อากาศก็จะพยากรณ์กว้างๆ แบบที่เราเห็นใช้ไหมคะ แล้วก็พยายามมี แต่ก็มีหลายแอปพลิเคชันที่เกิดขึ้นตอนนี้ ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ตื่นะ และชาวบ้านตอนนี้ก็ปรับตัวโดยการมาดูแอปพวกนี้ ว่าวันนี้จะตกไหม แล้วก็แอปบางแอปมันก็พยากรณ์ใกล้เคียงนิดหน่อยอะไรอย่างงี้เพื่อจะทำให้เกิดการปรับตัว

ทีนี้ตัวเมล็ดพันธุ์เนี่ย เราพบว่ามันมีความสำคัญ แล้วเราก็ทำงานเรื่องการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ จัดมหกรรมทุกปีมาได้ 20 ปีแล้วนะ ตั้งแต่มี WTO ในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งได้กำหนดเรื่องสิทธิบัตรพันธุ์พืชขึ้นมา ใน WTO และมีการตอนนั้นเราก็ไปเรียกร้องเรื่องการทำเรื่องกฎหมาย จนออกมาเป็น พ.ร.บ.คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ซึ่งเขากำลังจะแก้ตอนนี้ และเรื่องเมล็ดพันธุ์ก็เป็นประเด็นต่อสู่กันทั้งระดับโลกและในระดับประเทศเนาะ เพราะประเทศเราเนี่ยฐานของเรื่องเมล็ดพันธุ์เนี่ย อันนี้อาจจะต้องเพราะเขากำลังถกกันอย่างหนักเรื่อง UPOV 1991 นะ ก็คือว่าตัวเมล็ดพันธุ์แต่ดั้งเดิมเนี่ย ถ้าเป็นชุมชนชนเผ่าเนี่ย เขาจะถือว่าถ้าเป็นข้าวในไร่หมุนเวียนก็ถือว่าเป็นเชื้อพันธุ์ข้าว เพราะงั้นต้องรักษานะ อันนี้เป็นวัฒนธรรม แล้วก็เราก็เก็บรักษาพันธุ์ข้าวมาเป็นหมื่นสายพันธุ์นะในบ้านเราอะ ก็อยู่ในธนาคารเมล็ดพันธุ์ (Seed Bank) ที่ปทุมธานี กับส่วนหนึ่งก็คือรักษาอยู่ในชุมชนนะครับ แต่ว่าถ้าเราไม่ได้พึ่งพามันอะ หรือไม่ได้เห็นความสำคัญมันก็จะไม่ถูกเอามาพัฒนา แล้วก็มันไม่มีนโยบายของรัฐที่จะสนับสนุนให้ชาวบ้านเนี่ยสร้างพัฒนาความสามารถในเรื่องการเก็บ คัดเลือก การปรับปรุงพันธุ์โดยชุมชน ทั้งๆ ที่ชาวบ้านเนี่ยทำได้ และตอนนี้ก็มีหลายพื้นที่ที่เป็นชาวนาเนี่ยปรับปรุงพันธุ์เองนะ

ทีนี้ตัวกฎหมายที่จะมีการเปลี่ยนแปลงก็ดี หรือว่าการพูดถึงเรื่อง FTA ที่จะไปเจรจากันเนี่ย มันก็เลยมีปัญหาสำหรับมันไม่ได้ช่วยทำให้ Adaptation โดยมีข้อคิดอะเออ ผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการเนี่ยจะพัฒนาพันธุ์ใหม่เพื่อที่จะมาทำให้มันทนแล้งหรือปรับตัวกับอากาศที่มันเปลี่ยน อันนี้มันก็ถูกนะ แต่ว่าในแง่ของการที่จะทำให้เรื่องเมล็ดพันธุ์เนี่ยมันมีชีวิต แล้วก็มันสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เป็นแบบนี้จริงๆ มันต้องให้ชาวบ้านทำ ต้องให้เกษตรกรทำให้มากนะ เพราะการอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่และนอกถิ่นที่อยู่เนี่ย มันควรจะทำคู่กันนะ ในแง่การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ไม่ใช่ว่ามันึงเก็บเอาไว้เฉยๆ มันเป็นไป

ไม่ได้ คือระบบเมล็ดพันธุ์มันต้องมีชีวิตอะ เพราะฉะนั้นการปลูกทุกปี การทำอะไรอย่างงี้ มันจะมีความสำคัญ และคนที่ปลูกทุกปีได้ไม่ใช่หน่วยงานรัฐอย่างเดียว เพราะงบประมาณมันจะเยอะมาก อย่างเช่นธนาคารเมล็ดพันธุ์ที่ปทุมธานีเนี่ยก็ใช้งบในการเก็บรักษาพันธุ์ แต่ว่าสิ่งที่จะทำให้มันประหยัดได้มากขึ้นก็คือทำให้ชุมชนเนี่ยตื่นตัวแล้วลุกขึ้นมาปลูกแล้วก็คัดเลือกเพาะ และเรามีชุมชนแบบนี้อยู่แล้วนะ และตอนนี้เรากำลังขยับที่จะให้เกิดศูนย์พันธุ์กรรมของชุมชนนะคะ ซึ่งรัฐก็ไม่ได้สนับสนุนอะไรเท่าไรนะ ก็ไปสนับสนุนในตัวของบริษัท ซึ่งเขามีเงินจ้างผู้เชี่ยวชาญอยู่แล้วในการปรับปรุงพันธุ์ ก็ออกพันธุ์ใหม่ ออกมาเรื่อยๆ อันนี้ประเด็นที่ 3 และบทเรียนเราคิดว่าตัวความไม่เป็นธรรมและก็ตัวฐานทรัพยากรที่จะอาศัยเป็นตัวคล้ายๆ กับเป็นต้นทุนสำหรับทุกคนในโลกใบนี้ด้วยนะ คือเป็นต้นทุนสำหรับการผลิตอาหาร อะ มันยังไม่ได้ได้รับความสนใจหรือวิเคราะห์ว่าความรุนแรงเนี่ยมันจะไปถึงเรื่องความมั่นคงทางอาหาร หรือตอนนี้มีเรื่องอิทธิพลของ AI จริงๆ ต้องมีอิทธิพลของอาหารด้วย อย่างไรก็ตาม

ประเด็นที่ 4 คือเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน คือเราทำเรื่องน้ำท่วมเนี่ย ปรากฏว่าชาวบ้านไม่รู้เลยว่าน้ำจะมาเดือนไหน เพราะว่ามันอยู่ในพื้นที่เขื่อนอะ เขื่อนจะปล่อยน้ำเมื่อไหร่ก็จะมาบอกอาทิตย์หนึ่งก่อนล่วงหน้า ซึ่งจริงๆ การเกษตรอะมันต้องวางแผนการผลิตล่วงหน้าเป็นปีอะว่าเออปีนี้อีกปีในภูมิปัญญาเดิมก็จะรู้เดือน 6 จะลง จะปลูก จะดำนา จะอะไรอย่างงี้ย่อมมีสเต็ปของมัน และฮิสตอรีของอีสานก็จะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมนะ แต่ว่าการที่มันมีปัจจัยแบบนี้ออกมาก็ทำให้มันกำหนดอะไรไม่ได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนที่จะบอกว่าคุณควรจะกักน้ำเท่าไร ปีนี้แบบนี้อะไรอย่างงี้ชาวบ้านไม่รู้เรื่อง มันอยู่ในมือของการจัดการน้ำ ซึ่งมันเป็นหน่วยงานรัฐที่เยอะมากมารวมกันแล้วก็จัดการน้ำในปัจจุบัน แต่เราพบว่าการจัดการน้ำในพื้นที่แล้งเนี่ย มันอาจจะต้องใช้หลายศาสตร์มารวมกัน ไม่ใช่เฉพาะเรื่องเขื่อนนะ

ประเด็นที่ 5 ก็คือเรื่ององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเราคิดว่ามีความสำคัญ แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะไม่ค่อยรู้เรื่องเรื่องนี้มากนะ เราทำเรื่องภัยพิบัติเนี่ย เราต้องเข้าไปคุยกับเขาเลยว่า อู๊ย เขาต้องเตรียมตัวอะ ว่าถ้าเกิดภัยพิบัติในชุมชนอะ เขาต้องมีนโยบายยังไง จะมีงบประมาณช่วยกันยังไง หรือถ้าสมมติว่าเกิดภัยพิบัติขึ้นมาแล้วชุมชนจะช่วยตัวเองยังไงนะ เราพบว่าประมงของปัตตานีเนี่ยเจอทั้งน้ำท่วมทุกปีนะ สตอร์มเซิร์จ (Storm Surge) เองก็มี มีทุกแบบ แต่สุดท้ายเขาจะทำเรื่องอาหารในช่วงภัยพิบัติ สมาคมเขาก็จะเตรียมรับมือกับภัยพิบัติเหล่านี้อะไรอย่างงี้ แต่ว่าในภาคเกษตรเนี่ยเรื่องนี้ยัง คือยังรอรับผลกระทบข้าวสารอยู่นะ แต่ว่าอันนั้นมันอาจจะสำคัญสำหรับคนเมืองที่มันจมเยอะอะ อาจจะต้องการการเร่งด่วนนะ จนไม่มีเมนูผลกระทบแล้วตอนนี้ในชุมชน เพราะว่าเขา (หัวเราะ)

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: ท่วมทุกปี อย่างปัตตานีเนี่ย บางทีปะการังเสียหายทุกปีเลย

[คุณสุภา]: ใช่ คือวิธีการที่เขารับมือมันไม่ได้เพราะบ้านเขาท่วม

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: ใช่ๆ แต่มันจะมีการรับมือในช่วงภัยพิบัติว่าถ้าไม่มีอาหารเนี่ยประมงจะทำเรื่องปลาเค็ม หรือจะทำเรื่องข้าวสารทุนไว้ที่ของสมาคม แล้วก็จัดการเขาก็จะไม่มีคนอื่นเข้าไปได้ เขาก็จัดการของเขาเองได้ คือสร้างต้นทุนในพื้นที่ หรือว่าการคิดไปข้างหน้าว่าจะเกิดอะไรขึ้น ซึ่งรู้ตัวอยู่แล้วแหละ เพราะ

ฟังมาหลายพื้นที่ละ เรื่องประมงเนี่ยน่าจะเข้าใจว่าจะรับมือมันยังไง แต่พื้นที่เกษตรโดยเฉพาะบนเขาเนี่ย บนพื้นที่ต้นน้ำเนี่ย เรื่องนี้ยังเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เพราะเรื่องนิเวศแต่ละที่ไม่เหมือนกันเลย และจากการเดินสำรวจพบว่าระบบนิเวศมันเปลี่ยน ทางน้ำตันไปหมด เพราะบนเขามันก็จะมีคนไปซื้อที่ขนาดใหญ่แล้วก็ทำพืชเชิงเดี่ยวเนาะ อันนี้มันก็เลยซับซ้อนมากขึ้น กับระบบนิเวศที่มันไม่ได้มีนิเวศเดียวอะ ถ้าอีสานก็ภูโกศทุ่งทานตะวัน ถ้าเป็นภาคเหนือมันก็เป็นบนดอย และก็ที่ตอนที่ลุ่มน่ะคะ หรือว่ามีพื้นที่ชุ่มน้ำของพื้นที่ภาคใต้ และก็ภาคอีสานเนาะ เราคิดว่าในตัวองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเข้าใจเรื่องนี้แล้วก็มีนโยบายเรื่องนี้ที่ชัดเจน คือหวังแต่เฉพาะนโยบายระดับชาติน่าจะไม่ได้แล้ว อาจจะต้องคิดถึงเรื่องที่จะให้เชื่อมโยงกันยังไง กับนโยบายระดับชาติคะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: ขอบคุณครับ มีสมาชิกใหม่มาตั้งนานแล้วผมยังไม่ทันแนะนำตัวนะครับ เป็นคนที่ประสานงานกลุ่มชุมชนด้วยกันนะครับ ทั้งสีกแล้วก็มีทางน้องปุดิน เตี่ยวเอาปุดินก่อนครับ ไมค์นะครับ เชิญครับ ปุดินแนะนำตัวนิดหนึ่งครับ

[คุณนิพัทธ์พงษ์ (ปุดิน)]: โอเคครับ สวัสดีครับทุกคนครับ ผมชื่อ นิพัทธ์พงษ์ ขวนขึ้น ครับ หรือจะเรียกผมว่าปุดินก็ได้ครับ วันนี้เป็นหนึ่งในทีมงานที่มากับทาง LDI ครับผม ยินดีที่รู้จักครับ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: ครับ ขอบคุณครับ เชิญเสก เสกนี้เป็นผู้ประสานงานกลุ่มชุมชนด้วยกันนะครับ

[คุณชัยรัตน์ (เสก)]: ครับ สวัสดีครับ ชื่อเสกนะครับ ก็เป็น ช่วยช่วยพี่กบแล้วกันครับ ก็ช่วยประสานงาน และก็เตรียมการต่างๆ ครับ เกี่ยวกับงาน BKK Call ด้วยครับ แล้วก็อาจจะมีส่วนอื่นด้วยครับ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: โอเคครับ มีกาแฟขนมข้างนอกนะครับ เตี่ยวช่วงนี้เป็นช่วงที่เราระดมให้เห็นสถานการณ์ปัญหาชุมชนเผชิญอะไร เตี่ยวการสรุปเอาไว้ตอนท้ายเลยนะครับจะได้ไม่เสียเวลาสรุปหลายรอบ งั้นขอพวกเราไปพักรับประทานอาหารว่างแล้วกลับมา 11:00 น. เป๊ะเลยนะครับ เชิญนะครับ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: เตี่ยวเอาสัก 10 ปีข้างหน้าแล้วกันนะครับ จะได้กะง่าย ๆ ครับ

[คุณชัยรัตน์ (เสก)]: ก็สวัสดีทุกท่านนะครับ ชื่อเสกนะครับ ก็จริงๆ สิ่งที่คุณท่านแชร์มาเมื่อกี้มีหลากหลายประเด็นมากเนาะ และก็เป็นที่ทำงานกับชุมชนโดยตรง ได้เห็นบริบทของชุมชนที่มีความแตกต่างกัน ก็ถือว่าเป็นคำแลกเปลี่ยนที่ดีมากๆ ที่จะได้เห็นพื้นที่ที่หลากหลายในประเด็นที่หลากหลายด้วย

ทีนี้เนี่ยอยากจะชวนต่อครับว่า ถ้ามองภาพไปในอนาคต ถ้าเราฉายภาพไปในอนาคตเนี่ย ประเด็นที่เราขับเคลื่อนกันมาเนี่ยจากอดีตจนถึงปัจจุบันเนี่ย เราจะเห็นว่ามันจะส่งผลกระทบต่ออนาคตไปอย่างไรนะครับ อันนี้คืออยากทราบความเห็นด้วยนะครับว่า ในอนาคตสิ่งที่เราคิดว่ามันยังเป็นปัญหา เป็นข้อจำกัด หรือความเป็นท้าทายเดิมของชุมชนเนี่ย มันจะยังอยู่ไหม แล้วก็สิ่งที่เราจะทำได้กันต่อ รวมถึงภาพที่มันน่าจะเป็นในอนาคตเนี่ย เป็นภาพฝัน หรือแม้จะเป็นภาพที่อาจจะสะท้อนมาจากการดำเนินงานในปัจจุบันของเราเนี่ย มันจะไปทิศทางไหน อันนี้เตี่ยวสรุปให้ฟังเนาะ มีประเด็นอะไรบ้าง หนึ่งก็คือว่า เราคิดว่าในการขับเคลื่อนของเราเนี่ย มันจะมีผลกระทบแบบเดิมไหมใน 10 ปีข้างหน้า และถ้ามันจะปรับเปลี่ยนเนี่ย จากการ

ดำเนินงานต่อไปเนี่ย มันจะเป็นไปทิศทางไหนบ้าง อยากให้ชวนฉายภาพ 10 ปีข้างหน้า ให้เห็นภาพด้วยกัน นะครับว่า ภาพของชุมชนที่เราทำงานเนี่ย มันจะเป็นยังไงกันต่อ มี 3 ประเด็นหลักๆ นี้ครับ ก็จริงๆ อยาก ชวน อาจจะไม่ต้องตอบทุกประเด็นก็ได้ครับ แต่อยากชวนที่ให้ทุกคนได้ลองแลกเปลี่ยนกัน อาจจะเริ่มที่ ภาพผืนก่อนก็ได้ครับว่า อีก 10 ปีข้างหน้า ภาพผืนของในแต่ละชุมชนหรือการทำงานชุมชนของทุกคนเป็น ยังไงบ้างครับ

[คุณขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์]: ก่อนจะไปภาพผืนนะคะ ด้วยความที่ตัวเองอาจจะทำงานชุมชนน้อยนะคะ เพราะเป็นนักวิชาการ อยากจะทราบว่าคำว่าชุมชนจริงๆ มันคืออะไรกันแน่ เพราะว่าที่ทำกับมอแกนเนี่ย เห็นแล้วว่าทำ 2 ที่ไซ้ไหมคะ พยามกับเกาะสุรินทร์เนี่ย คือเกาะพยามเนี่ยไม่เห็นความเป็นชุมชนเลย และ ก็คิดว่าชุมชนมันคืออะไร และแม้แต่ตัวเราเอง เราอยู่หมู่บ้านจัดสรร เรายังถามตัวเองเลยว่า เฮ้ย แล้ว ชุมชนของเราคืออะไร ถ้าสมมติว่ามันจะเกิดน้ำท่วมเนี่ย แล้วเราจะไปหาใครที่ไหน จะรวมตัวกันยังงัย เพราะจริงๆ แล้วชุมชนเนี่ย เรามองเห็นว่าถ้าชุมชนมีพลัง ชุมชนมีองค์ความรู้ ชุมชนรู้เรื่องของตัวเองเนี่ย เป็นสิ่งที่เราสามารถที่จะปรับตัว หรือว่าจะต่อสู้ หรือจะทำอะไรก็ได้ แต่ตอนนี้เนี่ย เราแน่ใจได้ยังงัยว่าเรา สามารถกำหนดนิยาม (Define) ชุมชนได้ทุกที่ เอาสิ่งนี้ก่อนเนาะ เพราะไม่ค่อยได้ทำงานกับชุมชน ถ้า หลายๆ ท่านที่ทำงานอยู่กับชุมชนจะช่วยแชร์ประสบการณ์ได้ ก็จะเป็นพระคุณมากเลยคะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: เอาแบบง่ายที่สุดเลยนะครับ อันนี้ความเข้าใจผมเอง ผู้คนมีอะไรที่ยึดโยงด้วยกันนะ ครับ และเราจะเห็นได้ว่าเขายึดโยงผ่านระบบนิเวศร่วมกัน ประวัติศาสตร์ร่วมกันบ้าง นับว่าเขาเป็นพวก เดียวกันเนาะ หรือมีความสัมพันธ์กัน ผมคิดว่าอย่างน้อยสัก 3-4 เรื่องนี้ที่เขาจะมีอะไรยึดโยงกัน ต่อให้คนนี้อยู่เกาะนี้ คนนั้นอยู่เกาะนั้น แต่เขามีประวัติศาสตร์ร่วมกันไหม เขารู้สึกว่าเขาเป็นพวกเดียวกันไหม และ อยู่ในระบบนิเวศร่วมกันไหม ผมคิดว่าอันนี้อาจจะเป็นปัจจัยพื้นฐาน จัมนมันอยู่ที่คนครับ เหมือนแอสการ์ด คืออะไร แอสการ์ดไม่ใช่สถานที่ไซ้ไหมครับ มันคือผู้คน อันนี้เป็นมุขเล่นๆ โอเค ขอบคุนครับ

[คุณชัยรัตน์ (เสก)]: คิดว่าน่าจะทำให้เห็นภาพของความเป็นชุมชนมากขึ้น ที่คนมีปฏิสัมพันธ์กัน มีความ ยึดโยงระหว่างกันนะครับ มีท่านไหนอยากแชร์ว่า มีภาพผืนของชุมชนยังงัยไหมครับ หรือว่าใน 10 ปี ข้างหน้า ลองมองภาพ เลวร้าย ได้หมดเลยครับ

[คุณกุลรชา ธนาศิวนันท์ (ก๊ฟ)]: ขอบคุนคะ จริงๆ อาจจะยังไม่ถึงกับเป็นคำตอบ แต่ว่าพออาจารย์พูดทำ ให้ระลึกถึงสิ่งหนึ่งที่คิดด้วยเหมือนกัน คือจริงๆ ก็อาจจะเป็นคนไม่ได้ลงงานชุมชนมากเท่าพี่ๆ คนอื่นใน องค์กรคะ แต่ว่าถ้าอย่างใน RECOFTC เราก็ใช้คำว่าชุมชนเหมือนกัน เพื่อที่จะพูดถึงคนท้องถิ่นที่เรา มา รวมตัวกันทำอะไรบางอย่าง แต่ในขณะเดียวกันก็ยังเห็นถึงความท้าทายว่า คนที่มองเห็นเป้าหมายเดียวกัน พร้อมทั้งจะมาทำตรงนั้นคะ จริงๆ สุดท้ายแล้วมันยังอาจจะจำกัดอยู่ที่คนจำนวนไม่ได้ถึงกับมากนัก คืออย่าง เวลาทำโครงการก็ยังคงคิดอยู่ดีว่า ถึงจะมีการรวมกลุ่มในชุมชนตรงนี้แล้วเนี่ย จริงๆ แล้วคนที่เป้นแกนนำกับ คนอีกนิดๆ หน่อยๆ ในชุมชนเท่านั้นที่อาจจะยังเข้ามามีบทบาทจริงๆ เราอาจจะยังต้องหาวิธีบางอย่างว่า

เราจะทำอย่างไรให้คนที่อยู่ในกลุ่มแต่อาจจะยังไม่ได้มีบทบาทมากนัก เข้ามาร่วมลงมือทำ (Take Action) อะไรบางอย่าง แล้วก็ได้รับประโยชน์มากขึ้นด้วยอย่างนี้ค่ะ

คือบางที่เราอาจจะทำงานแล้วก็ไปแชร์บางอย่างว่า ลองชวนมาทำสิ่งนี้ด้วยกัน มันมีประโยชน์ แต่ว่าจริงๆ สุดท้ายแล้วในบรรดาชุมชนนั้นมันยังมีคนที่ไม่ได้เข้าถึงอะไรบางอย่างมากเท่าที่เราอยากให้ เป็น ก็เลยรู้สึก ว่า หรือว่าชุมชนในอนาคตมันต้องขยายออกไปให้มากขึ้นด้วย คือเห็นเป้าหมายเดียวกันแล้ว ได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม แต่มันจะทำอย่างไรให้ชุมชนมันใหญ่ขึ้นได้อีกอย่างนี้ค่ะ

[คุณชัยรัตน์ (เสก)]: อันนี้ก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจจะครับว่า นอกจากประเด็นเรื่องการยึดโยงบางประเด็นไว้ด้วยกันเนี่ย มันอาจจะมีการแชร์ประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรมด้วย ที่นี่ยากจะเพิ่มเติมครับว่า ในตอนนี้ในการที่ดำเนินการอยู่นะครับ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชนเนี่ยมันแชร์อย่างเป็นธรรมอยู่หรือเปล่า

[คุณกุลชา ธนาศิวินท์ (กิ๊ฟ)]: อันนี้อาจจะตอบได้ไม่เต็มที่เพราะว่าไม่ได้เป็นเจ้าของพื้นที่ที่ตรงนั้น บ่อยขนาดนั้นค่ะ แต่ว่าจากที่ฟังจากพี่ในโครงการที่ทำ คือตัวเขาเองเขายังรู้สึกอยู่ดีว่า คนที่มีบทบาทมากที่สุดคือแกนนำ แต่ก็แน่นอนว่าเป็นเพราะเขาลงแรงทำเยอะ เขาจึงได้ประโยชน์มากกว่า แต่คนบางส่วนที่ไม่ได้เข้ามาช่วยทำมากกว่านี้ มันเป็นเพราะอะไร อย่างเช่นบางคนคือชุมชนบางคนเขาก็เคยพูดเหมือนกันว่า เมื่อก่อนนี้เขาพบว่ามีคนมาช่วยกันจัดการไฟน้อย แต่พอได้รับกองทุนสนับสนุน ซึ่งอาจจะไม่ใช่จำนวนเงินที่มาก แต่มันเป็นค่าอาหาร ค่าน้ำมันในการที่เขาต้องเดินทางมาทำ มันก็ช่วยให้คนที่ต้องเสียสละการทำมาหากินเวลาตรงนี้มาช่วยงานชุมชนได้มากขึ้น เพราะมันมีสิ่งชดเชย คือถ้าตอบแบบอาจจะยังตื่นอยู่ แต่รู้สึกว่าเบื้องต้นอาจจะต้องมีเหมือนเป็นค่าชดเชย เป็นเงินหรือว่าอะไรบางอย่างที่ช่วยจูงใจในเบื้องต้น แต่ว่าแล้วประโยชน์ระยะยาวมันจะเป็นอย่างไรต่อไป อันนี้เองก็ยังไม่ค่อยทราบเหมือนกันค่ะ

[คุณกัญจน์สุรีย์ ยิ้มสาลิ (นุช)]: อาจจะเสริมของคุณกิ๊ฟนิดหนึ่งนะคะ ในกรณีที่ถามว่าการแบ่งปันผลประโยชน์จริงๆ RECOFTC ทำหลายชุมชนมากนะคะ เกือบทุกภูมิภาคก็ว่าได้ ซึ่งก็จะเห็นบางตัวอย่างของบางชุมชนที่มีการแบ่งปันผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างในกรณีตัวอย่างป่าทางจังหวัดตากที่เราทำงานด้วย ก็คือชาวบ้าน ตัวกรรมการเองมีการเรียกว่ามีจุดสกัด สำหรับในการจดรายชื่อสำหรับคนที่เข้าไปเก็บหาของป่า ก็จะมีการเก็บค่าธรรมเนียมประมาณ 20 บาทต่อคันรถ ในจำนวนรถนั้นอาจจะมีจำนวนหลายคนที่เข้าไปเก็บหา เราก็เลยได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนกับทางผู้นำเหมือนกันว่า เงินส่วนนี้เขาเอาไปบริหารจัดการอย่างไร ส่วนหนึ่งก็คือเป็นการสร้างอาชีพให้กับกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะคนสูงวัย ก็คือทำหน้าที่เป็นคนอยู่หน้าป้อมยาม ในการจดชื่อคนเข้าออก กับอีกส่วนหนึ่งคือรายได้จากการเก็บหาของป่า หมายถึงเก็บค่าธรรมเนียม ก็จะกลับมาสู่ในเรื่องของกิจกรรมที่ดูแลในพื้นที่ป่าชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของค่าแรงในการช่วยคนที่เข้าไปร่วมจัดการไฟ หรือแม้กระทั่งค่าต้นไม้หรือสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นฝายหรืออะไรต่างๆ ซึ่งก็เป็นหนึ่งกิจกรรม เป็นหลายๆ กิจกรรมที่ทำในพื้นที่ป่า ซึ่งอันนี้เราก็เห็นตัวอย่างชัดเจนว่า มันเกิดการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ไม่ได้มุ่งเป้าที่คนใดคนหนึ่ง แต่มันเป็นการแบ่งปันผลประโยชน์ที่คืนกลับไปในป่า

ชุมชนนั้น เพราะคนที่ได้รับผลประโยชน์ก็คือคนในชุมชนเองที่ได้ร่วมกิจกรรม และได้จากตัวความหลากหลายทางชีวภาพหรือระบบนิเวศที่กลับคืนมา ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของน้ำหรือของป่าอย่างนี้คะ

ทีนี้ถ้าจะมองตอบในเรื่องของเป้าหรือภาพฝันที่ชุมชนที่เราได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน คืออยากจะสะท้อนซึ่งมันเกี่ยวกับประเด็นเรื่องไฟเนาะ ถ้าเราได้ยินปี่นี้ อย่างเช่นเห็ดเผาะหรือเห็ดถอบของคนภาคเหนือ ที่มีอะไรอย่างนี้ ถ้าเราได้เห็น ทุกคนก็จะบอกว่าอ้อ การกินเห็ดถอบมันมาจากการเผาไฟ การเผาป่า แต่จะบอกว่ามีหลายชุมชนมากที่เขามีการจัดการ โดยเฉพาะยกตัวอย่างที่มก้อย บ้านยางเปียงใต้ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ไม่เอาข้าวโพด โดยเฉพาะก้านัน เขาเห็นตัวอย่างจากแม่แจ่ม เขารู้ว่าข้าวโพดมันสร้างผลกระทบกับคนในชุมชน ก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ก้านันตัดสินใจ ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 4 ชั่วโมง ซึ่งพี่ได้มีโอกาสเข้าไปพูดคุยกับก้านัน อันนี้เป็น 1 ข้อที่พี่เห็นว่า ที่ผ่านมามีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว มันสร้างผลกระทบอะไรบ้าง มันไม่ใช่แค่เรื่องไฟเนาะ มีเรื่องของดินถล่ม (Landslide) อะไรอย่างนี้ด้วย

กับเรื่องที่ 2 คือชาวบ้านมีการจัดการไฟโดยการวางแผน การจัดการไฟของเขาก็คือใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการดูดาวเหมือนคล้ายๆ กับทางชายฝั่ง เขาก็จะมีการวางแผนว่าก่อนฤดูกาลที่ไฟจะเข้า ก็จะมีการวางแผนร่วมกันกับกรรมการ ซึ่งอันนี้ก็คือคนในชุมชน เพราะต้องบอกว่าที่มก้อย เป็นป่าชุมชนที่คนเกือบทุกครัวเรือนมีรายได้หลักมาจากการเก็บหาของป่า โดยตลอดฤดูกาล 1 ปี บางครัวเรือนมีรายได้เป็นแสน ซึ่งเขาเห็นแล้วว่าความสำคัญในการอนุรักษ์ป่ามันสร้างรายได้ให้เขาอย่างไร ก็คือเขามีการวางแผนเรื่องการจัดการไฟด้วยการจัด Zoning เหมือนคล้ายๆ กับ เพราะพื้นที่ป่าชุมชนเขามากที่สุดในประเทศไทย คือประมาณ 28,000 ไร่ ซึ่งเขามีการจัดการโดยจะวางแผนการจัดการไฟเป็นแบบชนมครก คือจะใช้วิธีการสังเกตเพราะชาวบ้านเข้าไปเก็บหาของป่าทุกวัน แล้วเขาก็จะเห็นว่า ตรงนี้มันเกิดไฟบ่อย ตรงนี้ไม่เกิดไฟเพราะมันมีแหล่งน้ำ หรือเรียกว่าป่าเปียก ตรงไหนที่เกิดไฟบ่อยเขาก็จะเข้าไปจัดการร่วมกัน จะไม่ใช่ภาระของกรรมการ ซึ่งเพราะชุมชนคุณมีรายได้ นั่นหมายความว่า คุณต้องเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องนี้ ถ้าคุณไม่เข้ามามีส่วนร่วม นั่นหมายความว่าผลกระทบที่เกิดกับเขาก็คือเรื่องของรายได้ ซึ่งอันนี้เราเห็นว่าเป็นบทเรียนหนึ่งที่เห็นได้ชัดว่า การดูแลรักษาป่ามันมีเรื่องของจัดการกับรายได้ ชาวบ้านก็เลยมองว่าป่าสำคัญก็คือ หนึ่ง การจัดการตรงนี้นั้นจะทำให้ดีกว่าเดิมได้อย่างไร กับสอง การจัดการนี้จะสื่อสารให้คนที่บริโภคเห็ดเผาะ ง่ายๆ ถ้าเราได้อ่านคอมเมนต์ มีบางอาจารย์พูดถึงว่าการกินเห็ดมันไม่จำเป็นต้องมาจากไฟคือถ้าได้คุยกับชาวบ้านจริงๆ คำว่าเห็ดเผาะ ถ้าเดินเข้าไปในป่า ถ้าเราไม่ใช่เขีน เราแทบจะดูไม่ออกเลยว่าอันนี้คือเห็ดเผาะ เพราะสีของมันเหมือนสีของดิน แต่ถ้าถามว่าบางชุมชนเขามีการจัดการ แต่การจัดการของเขารู้ว่าตรงไหนควรจัดการ ตรงไหนไม่ควรจัดการ เพราะมันมีผลกระทบไม่ใช่แค่เรื่องของชนิดพืช รวมไปถึงสัตว์ป่าด้วย หรือระบบนิเวศความหลากหลายทางชีวภาพที่อยู่ในพื้นที่ป่านั้นด้วย ก็คือมันอาจจะมียางชุมชน ซึ่งอาจจะมีการจัดการที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งอันนี้เราจะทำอย่างไรสะท้อนให้คนได้เห็น เพราะถ้าเราเห็น นุชได้มีโอกาสอ่านเหมือนกันว่า เออ ไม่กินเห็ดเผาะเพราะมันมาจากการเผาป่า คือเราจะทำอย่างไรให้วิสัยทัศน์หรือคนที่ไม่รู้เรื่องของการบริโภคเข้าใจเรื่องนี้มากขึ้น

ทีนี้จะมาเชื่อมโยงกับอนาคตว่า คือสิ่งที่ชาวบ้านมองว่าภาพฝัน คือเขาจะอย่างไรให้ของป่าเหล่านี้ถูกสื่อสารออกไป นอกจากสื่อสารแล้ว ทำอย่างไรให้คนที่บริโภคเข้าใจว่าการกินเห็ดมันมาจากการจัดการป่าที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการทำงานส่วนหนึ่งของ RECOFTC ที่ตัวนูชเป็นคนรับผิดชอบ ว่าเราจะทำอะไรให้ผู้ซื้อปลายทาง ไม่ว่าจะเป็นผู้บริโภคโดยตรงหรือร้านค้าที่ซื้อของป่า ได้เข้าใจว่าของที่คุณได้ซื้อมาจากชุมชน มันมาจากการที่ชาวบ้านลงแรงและเป็นหน้าด่านในการจัดการเบื้องต้น โดยเฉพาะเรื่องไฟ แต่ถ้าถามพวกเรื่องภัยแล้งเรื่องน้ำ มันก็เป็นส่วนหนึ่งที่เขาจัดการ เพราะทุกวันนี้ที่เขาอยู่กับมัน เขาจัดการแทบจะทุกวันอยู่แล้วในฐานะที่เป็นคนลาดตระเวนด้วย ก็เลยมองว่าในอนาคต หนึ่ง เราจะทำอย่างไรให้ผู้บริโภคเข้าใจมากขึ้น สอง มันจะมีตัวการันตีได้อย่างไรว่าแหล่งที่มา มันมาจากการที่ชาวบ้านไม่ได้แค่ลงแรง มันมีค่าใช้จ่ายที่เขาต้องออกไปจัดการกับมันด้วย อันนี้ก็เลยมองว่าเป็นเป้าหนึ่งที่เรามองว่าจะสร้างเกณฑ์ตัวชี้วัดหรือมาตรฐานขั้นต่ำ ให้คนที่ซื้อเห็นโลโก้ว่า อ้อ ชุมชนนี้มาจากการจัดการไฟที่ดีนะ ชุมชนนี้มาจากที่เขาไม่ได้เผาป่านะ ซึ่งมีหลายชุมชนมากที่เราทำงาน โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ คือเราได้มีโอกาสร่วมกับทางมูลนิธิพัฒนาที่ยั่งยืนภาคเหนือ (SDF) ที่เราได้ทำงานด้วย อันนี้ก็อาจจะไม่แน่ใจว่าตอบหรือเปล่า คือเป้า มองว่าการบริโภคของป่ามันมาจากการที่ชุมชนมีการจัดการป่าอย่างยั่งยืน ซึ่งมันก็ต้องไปดูตั้งแต่ต้นทาง ว่าตั้งแต่ผู้เก็บ ตั้งแต่ป่า ตั้งแต่คนเก็บหา ผู้ที่ทำหน้าที่รวบรวมในชุมชนเอง เขาก็มีบทบาทหน้าที่ในการคัดกรองของป่าเหมือนกันที่เราบริโภค เขาทำหน้าที่คัดกรองว่าอันไหนที่ผู้บริโภคควรจะกิน สิ่งที่ดีๆ อะไรอย่างนี้ค่ะ เพราะบางทีเราเป็นผู้บริโภคที่ซื้อเห็ดกิน เราไม่รู้เลยว่าต้นน้ำที่มันเกิดขึ้นมันผ่านกระบวนการอะไรมาบ้าง อันนี้ก็คืออยากจะสื่อสารให้เข้าใจในประเด็นนี้มากขึ้นนะคะ

[คุณชัยรัตน์ (เสก)]: ครับ จริงๆ ผมเห็นหลายประเด็น คือจากที่ผู้ร่วมทอล์กก่อนหน้าได้แชร์มา ว่าจริงๆ อันหนึ่งที่น่าจะเป็นสิ่งที่น่าจะเป็นได้ในอนาคต คือการที่ชุมชนไม่ได้มีแค่ชุมชนเล็กๆ แค่นี้ แต่มันจะต้องขยายได้ด้วย ชุมชนจะต้องขยายได้ด้วย แต่ที่นี้ประเด็นของการขยายได้ มันก็ต้องมีการกระจายผลประโยชน์ร่วมกันที่กว้างขึ้นด้วย แต่จะกระจายอย่างไรที่ทำให้ชุมชนไม่รู้สึกรู้ว่ามีคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้มากกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง อันนี้เป็นสิ่งที่ทาง RECOFTC ได้แชร์มา คือการที่ทำให้กลไกของการแบ่งปันผลประโยชน์มีความชัดเจนว่า การลงมือทำด้วยกันมันไม่ได้ไปตกที่ใครมากกว่าใคร แต่มันคือเราได้ร่วมกันทั้งหมด แล้วก็อีกประเด็นหนึ่งคือ การที่ชุมชนไม่ได้ทำงานแค่ชุมชน แต่ชุมชนกำลังทำงานร่วมกับผู้บริโภคทั่วไปด้วย เพราะว่าสุดท้ายแล้วชุมชนต้องถือเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ด้านอาหารด้วย เราจำเป็นจะต้องสื่อสารให้กับทุกคนได้รับรู้ร่วมกันว่า การลงมือทำของชุมชนมีผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือแม้แต่การที่เขาจะปรับตัวร่วมกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ และมันสอดคล้องอยู่ภายใต้โครงสร้างตลาดที่ได้แชร์มาเมื่อกี้ ว่าจริงๆ แล้วสิ่งที่ชุมชนทำ ส่วนหนึ่งต้นทุนต่างๆ ที่เรานำมาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มันรวมอยู่ในราคาอาหารที่ทุกคนได้รับประทานไปแล้วนั่นเอง อันนี้ก็เป็นการทำงานที่นอกจากชุมชนทำงานกันเอง แต่ชุมชนทำงานร่วมกับคนอื่นที่อาจจะไม่รู้จักรวมกันด้วยเช่นกัน อันนี้ก็คิดว่าเป็นในระยะต่อไปที่การดำเนินการอาจจะไม่ได้ทำงานแค่ว่าพัฒนาชุมชน แต่มันเป็นเรื่องของเศรษฐกิจร่วมด้วย

มีท่านไหนอยากแชร์เพิ่มเติมไหมครับว่า ภาพฝันของการทำงานชุมชน หรือแม้แต่ประเด็นใน 10 ปีข้างหน้า การทำงานชุมชนจะเป็นอย่างไรต่อไป ที่น่าจะเกิดขึ้นได้ครับ

[คุณสุภา ยี่เมือง]: ค่ะ ภาพฝันของชุมชนชายฝั่ง ชุมชนชายฝั่งก็... ทุกวันนี้ความฝันที่ฝันเอาไว้ เอาความฝันไปเลย คิดอยู่เสมอว่าชุมพรและชุมชนชายฝั่งทั่วไปจะต้องไม่มีนิคมอุตสาหกรรม เพราะว่ามันทำให้เกิดมลพิษ มลพิษนี้บางทีมันก็ไปตกกระทบกับปลาในทะเลด้วย จะไม่มีนิคมอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในท้องถื่นของเรา แล้วก็โครงการแลนด์บริดจ์จะไม่กลับมาที่บ้านของเรา เพราะว่าถ้าเขาเกิดมีการถมทะเลลงไป จะทำให้สายน้ำเบี่ยงเบน และการใช้ชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านก็จะเปลี่ยนไป เราก็กัง... ถ้าพูดถึงความฝันจะเป็นจริงหรือไม่เป็นจริง ก็อยากจะให้รัฐบาลยกเลิกมาตรา 69 เพราะมาตรา 69 จะอนุญาตให้อวนล้อมจับ อวนล้อมจับนี่คืออวนตาเล็กๆ สีเขียวๆ สามารถปั่นไฟในเวลากลางวันได้ ซึ่งอวนล้อมจับจะไม่เหมือนกับอวนครอบ อวนครอบความกว้างก็มีแค่เท่าลำเรือ แต่อวนล้อมจับมันหลายร้อยเมตรวงหนึ่ง มันจะครอบเอาลูกปลาต่างๆ ที่ไม่ใช่แค่ปลากะตัก ลูกปลาทู ปลาอินทรี ปลาสิ่กุน ปลาอะไรก็แล้วแต่ที่มาตอมแสงไฟจะติดไปหมด ซึ่งมันทำให้ทรัพยากรหายไป มันจะติดตั้งแต่ยังเป็นลูก ซึ่งตอนนี้อยากให้รัฐบาลยกเลิกไปซะ เพราะมันทำลายทรัพยากรมากกว่าที่คิด อยากให้ถ้ามันเป็นอย่างนี้มาได้ คิดว่าสักวันหนึ่งปลาทูคงกลับมาสู่ทะเลไทยอีกครั้งหนึ่ง ตอนนี้ปลาหลายชนิดหายไปจากทะเลแล้ว อย่างปลาบางอย่างที่เราเคยเห็น ปลาใบขนุน ปลาหลายๆ อย่างมันหายไป ยังเหลือแต่ปลาที่เป็นปลาเล็ก ถ้าปลาใหญ่จริงๆ ก็พวกปลาอินทรี ปลาน้ำดอกไม้ ยังมีอยู่ เพราะมันจะอยู่ในหิน ในซากปะการัง ในซัง แต่ถ้าปลาที่อยู่กลางน้ำหรือปลาที่อยู่ที่โล่ง มันจะหมดไปกับเครื่องมืออวนลากอวนล้อมพวกนี้หมด ที่นี้เครื่องมือเรามีประสิทธิภาพสูง มันจะติดตัวเล็กตัวน้อยหมด มันจะไม่มีโอกาสโตขึ้นมาให้เราได้กิน ความฝันก็คิดว่าอยากให้รัฐบาลยกเลิกมาตรา 69 เพื่อชีวิต เพื่อท้องทะเลจะได้ครึกครื้นอีกสักครั้งหนึ่ง จากความคิดของชาวประมงนะคะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: อ้า เพิ่มเติมเรื่องภาพฝันชนิดหนึ่งก่อนที่คนอื่นจะอภิปรายต่อ นะครับ คือเราอาจจะมองอนาคตข้างหน้า ซึ่งเราคงรู้อยู่แล้วว่าโลกมันจะร้อนขึ้น ไซ้ไหมครับ ถ้าอยู่ทะเลมันอาจจะร้อนยิ่งขึ้น ปากีอาจจะไฟไหม้ซ้ำแล้วซ้ำอีก มันไม่รู้จะเปลี่ยนเกมไปไหม ภูมิอากาศ เกษตรก็อาจจะผันผวนรุนแรงมากขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ แล้วความเป็นไปได้ที่ดีที่สุด อันนี้อาจจะจะเป็นภาพฝัน ที่ชุมชนจะรับมือกับสิ่งเหล่านั้นได้ มันจะเป็นอย่างไร แล้วก็วิธีทำงานที่เราทำงานกับชุมชน หรือกระทั่งชุมชนทำงานกับตัวเอง มันต้องเปลี่ยนไปไหมในอนาคตครับ ขอบคุณครับ

[คุณสุภา ยี่เมือง]: ค่ะ ก็คิดอยู่ว่าเราจะต้อง... เราจะต้องอนุรักษ์ให้มากขึ้น เช่น การทำซังบ้านปลาของเรา ตอนนี้เราจะกระจายไปแทบจะทุกอ่าว ช่วยกันอนุรักษ์ และก็การกำจัดขยะในชุมชน เราจะกำจัดขยะกันทุกปี โดยเราจะทำแบบล่อลวง คือเราเก็บขยะมาเราก็กายเป็นปุ๋ยชีวภาพขึ้นมาแล้วก็แจกให้เขาได้ใช้ พอเขาใช้แล้ว คนทำสวนทำไร่พอเอาไปใช้แล้วดี พอปีหน้าเขาก็มาเข้าร่วมกับเราเก็บขยะ อันนั้นคือการปรับตัวให้เขามาช่วยเราเก็บขยะคืออย่างหนึ่ง การทำซังบ้านปลาอย่างหนึ่ง แล้วเราก็พยายามปลูก

จิตสำนึกให้เยาวชนรุ่นหลังได้รู้ว่าทรัพยากรของเรา เราจะต้องช่วยกันดูแลรักษา เพราะถ้าเราไม่ดูแลรักษา ทุกสิ่งทุกอย่างที่มันอยู่ที่หน้าบ้านของเรามันจะหายไปหมดค่ะ

[คุณชัยรัตน์ (เสก)]: ครับ ขอบคุณครับ ฟังดูเหมือนว่าจริงๆ มากกว่าการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ แล้วส่งผลกระทบโดยตรงต่อทรัพยากรที่ชุมชนกำลังใช้อยู่หรือที่ชุมชนกำลังอนุรักษ์อยู่นี่ คือกฎหมายของรัฐที่มันเร่งด่วนและประชาชนมองภาพมากกว่าการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศแล้วก็เกี่ยวข้องโดยตรงใช่ไหมครับ ที่นี่ยากชวนคิดต่ออีกนิดครับว่า ถ้าเรารู้กับตัวกฎหมายเนี่ย ในขณะเดียวกันชุมชนเองก็ต้องรับมือการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศอย่างนี้ เหมือนเราต้องสู้ไป 2 ทาง แบบนี้เรามีแนวทางในการที่จะทำยังไงให้ชุมชนสู้กับมันได้ไหมครับ ในอีก 10 ปีข้างหน้า

[คุณสุภา ยี่เมือง]: คิดว่าชุมชนคงจะต้องปรับตัวให้มากกว่านี้ค่ะ เราอาจจะมีการปลูกป่าชายเลนของเราเพิ่มขึ้น เพื่อมันอาจจะจะเป็นนักวิชาการจะบอกว่าการปลูกป่าลดโลกร้อน เราก็จะช่วยลดโลกร้อนด้วยการปลูกป่า แล้วก็การที่เราคิดว่าการกำจัดขยะอย่างมีขั้นตอนของเราก็มีส่วนหนึ่ง เพราะเราจะลดการเผาขยะและเรื่องการทำความสะอาดของเรา การที่เรามีฤดูน้ำแดงขึ้นมาเนี่ย มันอาจจะเกี่ยวข้องหลายด้าน อาจจะเกี่ยวกับสารเคมีจากในอ่าวแล้วถึงเวลาที่จะเวียนมาหาเรา อันนั้นก็อาจจะทำให้เกิดขึ้นได้ แต่ในชุมชนก็จะตระหนักถึงเรื่องภัยของโลกร้อน แต่สังคมที่บ้านเป็นสังคมผู้สูงอายุ ก็จะช่วยกันแบบผู้สูงอายุค่ะ เด็กรุ่นหลังก็ลองส่งเรียนก็มาทำงานกันในกรุงเทพฯ ซะมาก แต่พวกเรายังมีวิธีทำการคือเราจะช่วยเหลือตัวเองในสังคม การทำขยะในครัวเรือน นี่คือการรับมือแบบชุมชนค่ะ ขยะเราจะลดการทิ้งขยะ เราจะใช้ซ้ำ ของที่กลับมาใช้ซ้ำได้ แล้วก็การที่เราจะลดโลกร้อนด้วยการ... แต่เราทำอย่างเราสมมติว่าเราทำซังบ้านปลา เราเอาขยะที่เราเก็บมาไปแปรรูปเป็นซังอีกอย่างหนึ่ง คือเป็นข้อหนึ่งที่เราจะพยายามจะลดโลกร้อนตรงนี้ค่ะ

[คุณชัยรัตน์ (เสก)]: ครับ เชิญครับ

[คุณขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์]: เออ ถ้าพูดถึงว่ามันมีประเด็นท้าทายเยอะมากที่เราคุยกันแล้วมันเหมือนกับถ้าถามลงสู่ชุมชนอะไรอย่างนี้ค่ะ เรามองว่ามันต้องทำงานหลายระดับนะ คือในตัวตั้งแต่ระดับครัวเรือนเลย จะทำยังไงให้คนในครัวเรือนเนี่ยเขาตระหนักแล้วก็มีส่วนร่วมในการรับมือในระดับครัวเรือน ขณะเดียวกันในระดับชุมชนเนี่ยจะทำยังไงที่จะทำให้ชุมชนรวมกลุ่มกันให้เข้มแข็งแล้วลุกขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยอะไรที่มาคุกคามชุมชน มีการช่วยเหลือ... เมื่อสักครู่นี้อาจารย์พูดถึงเรื่องชุมชน มันมีหลายระดับนะ มองว่าในชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกัน แล้วพอเกิดชุมชนนี้เกิดน้ำท่วมอย่างนี้ มันจะสร้างเครือข่ายยังไงที่ชุมชนรอบข้างที่ไม่เผชิญเหตุสามารถที่จะติดต่อสื่อสารช่วยเหลือกัน ตอนนี้เรามองถึงเรื่องการพึ่งตัวเอง เพราะเราเห็นอยู่ว่าตอนนี้โครงสร้างทางนโยบายเนี่ยมันไม่มาสนับสนุนความเข้มแข็งชุมชนเลย เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราจะต้องทำคือทำยังไงให้ครอบครัวเข้มแข็ง ให้ชุมชนเข้มแข็ง ทั้งในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับเครือข่าย และก็ในระหว่างประเทศด้วยอะไรอย่างนี้ค่ะ รวมทั้งคำว่าชุมชนเนี่ย มันมองเป็นระบบนิเวศ เรามองว่าการทำงานเมื่อสักครู่นี้ RECOFTC พูด ทำงานกับผู้บริโภค เวลาเราจะต่อสู้เรื่องอะไรสักอย่าง มันไม่ใช่ให้แค่ใน

ชุมชนต่อสู้ แต่ต้องทำให้เห็นว่าระบบนิเวศตรงนี้นั้นได้รับผลกระทบ มันจะส่งผลกระทบต่อเขาอย่างไร ผู้บริโภคเป็นพลังสำคัญ อย่างพูดถึงเรื่องเมื่อสักครู่นี้พูดถึงเรื่องปลาทุ มันก็ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร เรื่องไฟป่ามันก็ส่งผลกระทบกับทุกคนอย่างนี้ค่ะ ทำอย่างไรให้ทุกคนรู้สึกว่ามันคือปัญหาของตัวเอง ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ แต่มันกระทบเราอย่างนี้ค่ะ งานการทำงานในอนาคตมันจะต้องสร้างเพื่อน สร้างเครือข่ายที่มันหลายระดับให้เป็นหนึ่งเดียว ประชาชนต้องรวมกลุ่มกันสู้ เพราะเราจะพึ่งทางนโยบาย ... แต่ว่าขณะเดียวกันเราก็ไม่ได้ปล่อยให้นโยบายทำอย่างนี้ ส่วนหนึ่งทีตอนนี้ทางมูลนิธิทำคือการที่จะเป็นโครงการทำงานเชิงรุก ก็คือการทำให้ชุมชนจัดทำแผน ตอนนี้เราทำในเรื่องของแผนพัฒนาประมงพื้นบ้าน แบบยั่งยืนที่ใช้แนวปฏิบัติเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารแล้วก็จัดความยากจนตามแนวปฏิบัติของ FAO มาเป็นแนวทางในการที่จะให้กรมประมงทำเป็นแผน ซึ่งในนั้นมันจะครอบคลุมทั้งหมด ทั้งเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เรื่องของสิทธิชุมชนทั้งหมด ซึ่งตรงนี้เราก็มองว่าการทำงานเชิงรุก เมื่อภาคประชาชนเข้มแข็งแล้วก็จัดทำแผนแล้วก็ผลักดันนโยบาย ตรงนี้ก็ถือว่าเป็นภาพฝันแล้วก็สิ่งที่เราจะต้องทำให้มันเกิดขึ้นในอนาคตค่ะ

[คุณชัยรัตน์ (เสก)]: อืม ขอบคุณครับ จริงๆ เราได้เห็นชั้น (Layer) ของการทำงาน ทั้งระดับชุมชนเองที่พยายามลงมือทำของตัวเองเท่าที่ทำได้ เข้าใจว่าความท้าทายหนึ่งของไทยคือการที่คนหนุ่มสาวออกมาอยู่ในเมือง ผมก็หนุ่มสาว ก็มาอยู่ในเมืองเช่นกัน ก็ไม่ได้อยู่บ้านตัวเองเหมือนกันนะครับ นี่ก็เป็นความท้าทายหนึ่งที่คิดว่า การดำเนินงานของนักขับเคลื่อนหรือกลุ่มขับเคลื่อนใดๆ ในระดับชุมชนเผชิญเหมือนกันทุกทีนะครับ อันนี้ก็เป็นความท้าทายหนึ่งในการทำงานต่อของชุมชนในระดับ 10 ปีข้างหน้า ซึ่งคนรุ่นปัจจุบันที่ขับเคลื่อนอยู่ปัจจุบันอาจจะไม่ระบุอยู่แล้ว หรืออาจจะอยู่ไม่ถึง แต่ประเด็นคือจะทำอย่างไรให้มันสานต่อได้

[คุณขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์]: ยึดโยง ใช่ เพราะอย่างนี้น้องพูดเมื่อสักครู่นี้คือคนรุ่นใหม่ตอนนี้ห่างจากราก... เรียกว่ารากของชุมชนอะไรอย่างนี้ค่ะ เข้ามาอยู่ในเมืองแล้วก็ไม่ได้ยึดโยงกับฐานของชุมชน เพราะฉะนั้นเวลาที่คนรุ่นใหม่มองเนี่ย มันก็จะเป็นภาพที่ไม่ยึดโยง มันลอยๆ อะไรอย่างนี้ค่ะ จะทำอย่างไรที่จะดึงคนรุ่นใหม่มายึดโยง อันนี้ก็เป็นงานหนึ่งที่เราจะต้องทำงานกับคนรุ่นใหม่ค่ะ

[คุณชัยรัตน์ (เสก)]: อืม ครับ มีพี่ๆ ท่านใดเพิ่มเติมอีกไหมครับ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: พี่คิดว่าโดยธรรมชาติมันจะมีการปรับตัว เขาเรียกปรับตัวปะ คือมันจะเรียกว่า ตอนนี้ชุมชนก็ไม่ได้เหมือนเดิมนะ เดี่ยวต้องพูดอันนี้กันฟังก่อน เพราะว่าทำงานในชุมชนเกษตรเนี่ยเรารู้แล้วว่า มันไม่เหมือนเดิม แล้วก็มันมีปัญหาที่รุนแรงในชุมชนค่อนข้างมาก และตอนนี้ชุมชนมันก็ได้ปฏิสัมพันธ์เป็นแบบเดิม หมายถึงว่ามีวัฒนธรรมร่วม เป็นชุมชนเชิงกายภาพนะ เพราะว่าคนรุ่นใหม่ที่มีกลับเข้าไป มันก็มีเครือข่ายผ่านออนไลน์ ซึ่งเรื่องนี้ก็วิเคราะห์สังคมชนบทมาเป็น 10 ปีแล้วนะว่ามันไม่ได้เหมือนเดิม และตัวชุมชนเองก็ไม่ได้นั่งปลูกอยู่ปลูกกินนะ ก็คือเป็นผู้ประกอบการ เป็นคนที่ลุกขึ้นมาทำวิสาหกิจ จะล้มเหลวบ้างจะได้กำไรบ้าง ก็ต่อสู้ดิ้นรนกันไป ทีนี้พัฒนาการของชุมชนมันก็เลยอาจจะไม่ใช่เป็นการแบ่ง

ภาคส่วน (Sector) เป็นเกษตร เป็นแรงงาน เป็นอะไรแบบนี้ อันนี้กำลังคิดว่าชุมชนในอนาคตมันจะไม่ใช้แบบเดิม และก็การที่มีปฏิสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศเนี่ย คิดว่าเราไม่ควรจะไปลงไปที่ชุมชนว่าต้องปรับอย่างเดียว แต่ว่าภาคส่วน (Sector) พลังงานอุตสาหกรรมที่เป็นตัวปล่อยหลักเนี่ยมันควรจะต้องปรับ ถ้าเกิดการผลักดันให้มันปรับ อย่างเช่นสมัยก่อนเราพูดเรื่องพลังงานทางเลือกมาตั้งนาน เครือข่ายพลังงานทางเลือกก็บ่นแล้วบ่นอีก ข้อเรียกร้องของเครือข่ายที่จะให้รัฐมีนโยบายเรื่องนี้มันไม่เกิดสักที จนกระทั่งมารบกัน มีสงคราม มีเรื่องน้ำมัน ตอนนั้นก็เลยมามีนโยบายเรื่องโซลาร์ขึ้นมา ใหม่ๆ ที่ประเทศอื่นเขาก็ทำไปตั้งนานแล้ว แต่ประเทศไทยมันขยับได้ช้ามาก ที่น้ำมันไม่มีนโยบายไหนที่ไปกำกับดูแลภาคส่วน (Sector) นั้น ทั้งพลังงานแล้วก็อุตสาหกรรม มันก็จะเลยเกิดปัญหาแบบที่ทางชุมชน... อันนี้อยู่ทะเลสาบใช้ไหมครับ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: อ้อ... ก็มันก็จะมีความปัญหาเรื่องนิคมอุตสาหกรรม มันไม่ได้รูกไปแค่ชายฝั่งหรือว่ามันรูกไปทั่วไปหมด ไม่มีผังเมืองใดๆ ที่เอาอยู่ ว่ามันจะเพราะฉะนั้นในอนาคตมันต้องจัดปรับ ไม่งั้นมันจะสู้กันรุนแรง พี่ว่าความขัดแย้งนี้มันจะอยู่ไม่ได้ เหมือนทุกวันนี้ก็ลุกขึ้นมาเรียกร้อง แล้วก็คิดว่า 10 ปีข้างหน้ามันต้องปรับกันไป แล้วอย่า... นึกถึงภาพว่าตอนนี้มันมี AI เข้ามาแทนที่นะ และพวก AI ทั้งหมดก็กำลังกังวลว่ามันจะเข้ามาแทนที่มนุษย์ อีก 10 ปีข้างหน้าเนี่ยมันอาจจะมียบตาทมากขึ้น แล้วคนรุ่นใหม่ก็บอกว่ามาทำงานอยู่ในเมืองตอนนี้ก็ตงงานนะ ตงงานกัน และภาคส่วน (Sector) ที่ตงงานคือพวกคอมพิวเตอร์อะไรทั้งหลายเนี่ย อันนี้ดูจากหลานชาย คือเราไม่คิดว่าเกษตรจะตงงานนะ แต่ภาคส่วนแบบนี้มันจะเจอเพราะการแข่งขันมันรุนแรง เพราะฉะนั้นเมื่อกลับไป ก็จะมีส่วนหนึ่งที่กลับไป ซึ่งตอนนี้ก็กลับกันนะ แต่คิดว่าคนรุ่นใหม่ไม่กลับ เพราะถ้าทางมันไปแล้วมันไปไม่ได้เขาก็กลับ เพียงแต่ว่าพอจบปุ๊บจะอยู่บ้านเลยในภาคเกษตรไม่หรอก ก็ต้องนึกถึงเราตอนหนุ่มสาว เราก็ออกจากบ้านไปหาประสบการณ์ เป็นเรื่องธรรมดา ก็จะกลับไป เมื่อเขารู้สึกว่าเอสมันไม่ใช่ ถ้าเขารู้สึกว่าใช่เขาก็ปล่อยเขาไป เราไม่น่าจะมีอะไรที่เป็นภาพตายตัว แต่อยู่บนสังคมที่ยืดหยุ่นมากขึ้นในอนาคต มันต้องเปิดพื้นที่ให้ทุกคนมีโอกาสทางเศรษฐกิจ และมีโอกาสในการทำให้สิ่งแวดล้อมมันดีขึ้น หมายถึงระบบนิเวศมันฟื้นตัว ตอนนี้หลายพื้นที่ก็เริ่มตระหนักเรื่องการที่จะต้องมีความหลากหลายทางชีวภาพ เพราะว่าชุมชนอยู่ได้เพราะผลผลิตลด แต่มันกลับได้จากความหลากหลายในแปลงเกษตร เช่น ถ้าไม่ได้จากข้าว ก็จะได้จากผัก ผักพื้นบ้าน หรือได้เอามาแปรรูปหรืออะไรที่เป็นฐานทรัพยากร เพราะฉะนั้นตรงนี้ในอนาคต คิดว่าถ้าเราทำให้มีความสนใจมากขึ้นกับเรื่องพวกนี้ มันน่าจะช่วยให้เปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางกายภาพ อย่าไปดูเฉพาะพื้นที่ป่าในเขตอุทยานหรือเขตรักษาพันธุ์หรือเขตป่าสงวน คือถ้าทำเกษตรแบบเกษตรยั่งยืนมันเป็นป่าของมันเองโดยอัตโนมัติ พืชตัดไม้ในสวน ดีใจมากเลยตัดไม้ทำลายป่า เอาไปปลูกบ้านอยู่ตอนนี้ คือรู้สึกว่ามันจะต้องฟื้นเรื่องพวกนี้ขึ้นมา เพราะว่าอากาศแบบนี้ยังโง่งมันอยู่ไม่รอด ความรู้เรื่องระบบนิเวศกับความรู้เรื่องการใช้ชีวิตมันต้องพัฒนามากขึ้น จั๊นเราจะทำงานกับความรู้ แต่ความรู้มันไม่ใช่จู่ๆ นักวิชาการเอาลงไปให้ ทำยังไงจะทำให้ชุมชนลุกขึ้นมาค้นหาความรู้ร่วมกัน อันนี้เป็นโจทย์สำคัญ การจะไปทำงานกับชุมชนแบบเดิม พี่ว่ามันไม่เวิร์กละ ที่สมัยก่อนเข้าไปก็มีวิเคราะห์ปัญหา จะแก้ปัญหายังไง Problem Tree อะไรเนี่ย วุ่นวาย

ตอนนี้บางคนเขารู้มากกว่าเราซะอีกในชุมชน เพราะฉะนั้นการที่จะทำให้... แต่การพูดคุย การตั้งวงเสวนา หรือการทำให้ข้อมูลมันไหลเวียน (Flow) มากขึ้นลงไปชุมชนแล้ววิเคราะห์ให้ได้ว่ามันคืออะไร มีวงเสวนาให้ถกเถียงมากขึ้น เหมือนเขาถกกันอยู่ในสังคม แต่อย่าไปถกจนหน้าดำหน้าแดงโกรธกัน หมายถึงเราคุยกันแบบที่จะให้เห็นทางรอดไปด้วยกัน อันนี้มันจะมีกลุ่ม... เข้าใจว่าในอนาคตมันจะมีกลุ่มต่างๆ ที่เกิดขึ้น มองโลกแง่ดีเกินไปหรือเปล่าไม่รู้ แง่ร้ายก็คือมันก็จะเกิดความเสียหายเยอะ โดยเฉพาะเรื่องความปลอดภัยนะ พี่กลับรู้สึกว่ ทั้งเรื่องความมั่นคงทางอาหาร ความปลอดภัย... ความปลอดภัยหมายถึงความรุนแรงต่างๆ ที่มันเกิดขึ้นตอนนี้ ซึ่งมันเยอะมากนะ และมันไม่ได้เป็นสารตั้งต้นที่ดีกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือมนุษย์ในสังคมไทย อันนี้เป็นประเด็นที่รู้สึกว่าไม่ค่อยมีคนจับประเด็นเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หรืออยู่ในชุมชน ที่ชัดเจนคือถ้าคุณมีคนติดยา คุณต้องระวังแล้วใช้ไหม คือตอนนี้ไปชุมชนไหนเป็นแบบนี้หมดนะ และมันไม่มีหน่วยจัดการที่มีประสิทธิภาพ หรือความรุนแรงในโรงเรียนที่มันเริ่มมีมากขึ้นอะไรแบบนี้ มันไม่มีคนทำ เพราะฉะนั้นเวลาเราพูดถึงการอยู่ของชุมชน ถ้าพูดถึงคุณภาพชีวิต มันต้องคิดตั้งแต่การมีชีวิต มีอาหาร มีเครื่องนุ่งห่ม ปัจจัย 4 เรื่องพวกนี้อาจจะต้องเข้ามาคิดด้วย เพราะฉะนั้นเราก็ต้องไปเขย่าให้สังคมมันปรับไปด้วยกัน ทั้งพลังงานและภาคอุตสาหกรรม ไม่ใช่ใช้แค่ภาคเกษตรหรือชุมชนปรับอย่างเดียว

[คุณชัยรัตน์ (เสก)]: ครับ ขอบคุณมากครับ เดี่ยวขออนุญาตสรุปสำหรับ Sessionนี้นะครับ จริงๆ เราเริ่มด้วยคำถามที่ว่า อยากชวนมองไป 10 ปีข้างหน้า แต่ที่แรกผมลิสต์ไว้ 3 ประเด็นคำถาม ซึ่งตอนนี้ไม่ได้ถามประเด็นอื่นเลย แต่ได้คำตอบมาทุกประเด็น เราเริ่มด้วยการที่ทางคณะอาจารย์ตั้งคำถามว่า แล้วชุมชนมันคืออะไร จากคำถามนั้นนำมาสู่การที่เราชวนคิดกันต่อว่า แล้วชุมชนมันควรจะต้องเป็นแบบไหน หรือมันจะต้องมีนิยามสำหรับมัน และลักษณะคุณลักษณะของมันควรจะเป็นยังไง เราก็ได้คำตอบอย่างหนึ่งมาที่น่าสนใจมากเพิ่มเติมมาจากที่พี่บเล่ามา ก็คือการที่ชุมชนมันต้องขยายได้ด้วย ไม่ใช่อยู่แค่อันเดิม แต่มันต้องขยายขอบเขตของมันได้ ที่นี้การขยายขอบเขตของมัน มันจะต้องมีเรื่องของสิ่งที่เราจะต้องทำให้สมาชิกในชุมชนนั้นรู้สึกถึงความเท่าเทียม รู้สึกถึงการได้รับความเป็นธรรมระหว่างกัน โดยเฉพาะเรื่องของการกระจายทรัพยากร ซึ่งเป็นจุดที่เปราะบางที่สุดที่ชุมชนอาจจะแตกหักได้ง่ายที่เราอาจจะเจอได้โดยทั่วไป ดังนั้นถ้าเรามีกลไกเหมือนที่ RECOFTC ได้แชร์มา ซึ่งแต่ละชุมชนอาจจะไม่เหมือนกันก็ได้ บริบทต่างพื้นที่อาจจะต่างกลไกกันก็ได้ แต่ Best Case อันหนึ่งที่ RECOFTC ทำขึ้นมา มันก็ทำให้เราเห็นว่าการที่กลไกการกระจายทรัพยากรในชุมชนมันแข็งแรงเนี่ย มันช่วยให้ชุมชนไปต่อได้ในอนาคต แล้วเราก็ได้ฟังมุมมองจากชุมชนจริงๆ ที่เผชิญขึ้นมาว่า ชุมชนเองก็ต้องการที่จะเรียนรู้ปรับตัวอยู่เหมือนกัน แต่ว่ามันก็มีข้อจำกัดเยอะมากๆ เลยที่ตัวกฎหมาย หรือคนที่อำนาจเองก็ไม่ได้ยึดโยงกับการที่ชุมชนจะคิดไปต่อหรือพัฒนาต่อได้ อย่างการมีกฎหมายที่ไม่เอื้อให้ชุมชนได้จัดการทรัพยากรของตัวเอง หรือการทำลายทรัพยากรด้วยซ้ำ แล้วก็อีกส่วนหนึ่งคือชุมชนเองก็พยายามมีแอ็กชัน (Action) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศอยู่เหมือนกัน แต่ผมคิดว่าชุมชนเองไม่ได้ขาดความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศซะทีเดียว แต่สิ่งหนึ่งคือจะชวนให้เขาคิดไปต่อได้ยังไงว่า การ

เปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศกับตัวเขาและคนอื่นที่เป็นการลงมือทำของเขาเนี่ยมันจะเกี่ยวข้องกัน
ยังไง อย่างการพูดถึงระบบอาหารว่า การที่มีโครงการหนึ่งมา ซึ่งอาจจะไม่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง
ทางสภาพภูมิอากาศซะทีเดียว แต่มันส่งผลกระทบต่อการรับมือการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศได้
และคนที่อยู่ตรงกลางระหว่างคนในเมือง ผู้บริโภค หรือคนที่อยู่ในพื้นที่รอบนอก กับคนในชุมชนเนี่ยเขา
เชื่อมโยงกันยังไง ทั้งเรื่องโครงการพัฒนาของรัฐ กฎหมาย การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ และ
ประเด็นที่เชื่อมโยงระหว่างผู้คนในหลายๆ พื้นที่ แล้วก็เราก็ได้เห็นจริงๆ การทำงานตรงเนี่ย มันไม่ได้มี
แค่เฉพาะการทำงานชุมชนอย่างเดียว แต่มันจะต้องเป็นการทำงานร่วมกัน ทั้งระดับครัวเรือน มีแผนระดับ
ครัวเรือนจัดการตัวเองยังไง และชุมชนจัดการตัวเองอย่างไร และในระดับนโยบายที่ต้องทำควบคู่กันไป
และสุดท้ายเราก็ได้ฟังประเด็นที่เกี่ยวข้องว่า ชุมชนจริงๆ แล้วชุมชนในอีก 10 ปีข้างหน้า มันอาจจะไม่
เหมือนเดิม และชุมชนเมื่อก่อนกับ ณ ปัจจุบัน เราเห็นชัดว่ามันไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป มันมีเทคโนโลยีที่
เข้ามาดิสรัปต์ (Disrupt) กระบวนการคิด หรือการอยู่ร่วมกันของชุมชนด้วยเหมือนกัน และความท้าทาย
หนึ่งคือคนรุ่นใหม่ แน่แน่นอนว่าผมก็เป็นส่วนหนึ่ง จะกลับไปก็ต่อเมื่อเรารู้สึกว่าเราเต็มที่กับการอยู่ข้างนอก
แล้วก็จะกลับไปที่บ้าน อันนี้ก็เป็นโจทย์อันหนึ่งที่คิดว่าใน 10 ปีข้างหน้า เราอาจจะล้อมวงคุยกันอีกรอบดี
ไหมครับ ทุกคนจะอยู่ด้วยกันใช่ไหมครับ อยู่แน่นอนครับ เราอาจจะได้มาแลกเปลี่ยนกันอีกรอบหนึ่งครับ
ว่า สิ่งที่เราคุยในวันนี้ กระบวนการที่เราคุยในวันนี้ ความท้าทายที่เราคุยในวันนี้ อีก 10 ปีข้างหน้ามัน
เปลี่ยนไปยังไงครับ ครับ ขอขอบคุณมากครับ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: 10 ปีข้างหน้าเสกอาจจะไม่อยู่ตรงนี้แล้ว เพราะเขากลับบ้านไปนานแล้วนะครับ อันนี้
แขวงเล่นนะครับ เอาละ ทีนี้มาถึงช่วงสุดท้ายครับ คือชุมชนเผชิญอะไรล้วนแต่มีผู้กำหนดนโยบายมา
กำหนดให้เราหมด เราเคยกำหนดตัวเองได้บ้างไหม ถ้าเราไปดูทั้งแผนการปรับตัวภูมิอากาศ (National
Adaptation Plan - NAP) เรื่องแผนลดก๊าซ อันนี้ยังไม่นับเรื่องอื่นๆ เรื่องทรัพยากร เรื่องต่างๆ ที่กระทบ
กับพวกเรา

ผมก็เลยอยากให้ช่วงนี้เป็นช่วงที่พวกเราน่าจะมีการถกถองความคิดมาอยู่แล้วว่า ชุมชนที่เราศึกษา ที่
เราทำงานด้วยเนี่ย ถ้าเขาจะมีความเข้มแข็งไม่ใช่เฉพาะปัจจุบัน ที่เมื่อไหร่เราพูดถึงอนาคตด้วยนะ มันควรมี
นโยบายอย่างไรที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง รับมือกับความเปลี่ยนแปลง ยืนหยัดได้อย่างที่ชุมชน
อยากจะเห็นในอนาคต

ผมเสนอว่าให้เราลองไล่แต่ละเคสแต่ละพื้นที่เลย เพราะมันจะเห็นเป็นรูปธรรมว่าพื้นที่ที่เราทำงานเนี่ยเรา
อยากมีข้อเสนอทางนโยบายออกมาอย่างไร แล้วเราจะประมวลอันนี้เป็นหนึ่งไปร่วมในปฏิกิริยาที่เราจะทำ
ใน Bangkok Climate Action Week ด้วยในส่วน (พาร์ท) ของชุมชนว่า นี่แหละเรามีข้อเสนอของชุมชน
กับเรื่องของ Climate Change ออกมา เชิญเลยนะครับ พื้นที่ไหนอยากจะเริ่มต้นก่อน เชิญได้เลยครับ ทาง
มหิตลก่อนเลยไหมครับ มอแกนจะมีชีวิตอยู่ในอนาคตมันต้องมีนโยบายยังไงที่มันตอบชีวิตเขาจริงๆ กับ
เรื่อง Climate Change เชิญครับ

[คุณขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์]: ค่ะ ก็มีคำหนึ่งนะเวลาที่เราไปคุยกับเขาเนี่ย มันคุยภาษาวิชาการไม่ได้เนาะถามไปก็ตอบตรงเขาไม่ได้ด้วย มีคำหนึ่งที่เขายกเรามาว่า เออ เขาจะอยู่ได้เนี่ย ก็คือเขายังคงต้องเป็นมอแกน ถ้ามอแกนก็เท่ากับว่ายังต้องมีทะเล คือวิถีชีวิตเขาอะค่ะ มันผูกพันผูกติดกับทะเลมาก ถ้านโยบายหรือว่าข้อจำกัดต่างๆ เนี่ย ไม่สามารถให้เขามีวิถีชีวิตและอยู่พึ่งพากับทะเลได้เนี่ย มันหมายความว่าอันนั้นอะก็คือจบไปหมดทุกอย่าง หมดไปทั้งกลุ่มความเป็นตัวตนของเขา และก็หมดทั้งชีวิตความเป็นอยู่คุณภาพชีวิตที่ดีของเขาด้วยนะค่ะ ซึ่งจริงๆ แล้วมันคล้ายกับชุมชนชายฝั่งทะเลมากๆ เลยนะค่ะ ว่าถ้าทางภาครัฐเนี่ยไม่ได้ทำให้นโยบายวิถีชีวิตของเขา ไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้ เพราะจริงๆ ตัวเขาเองก็ปรับกับสิ่งที่มันเกิดขึ้นอยู่แล้วอะ แต่การปรับเหล่านี้ มันจะต้องอนุญาตให้เขาเรียนรู้ แล้วก็ลองดูว่าแบบไหนที่เขาสามารถที่จะอยู่ได้ แต่ถ้ามันมีสิ่งที่ทำให้มันเกิดการดิรรับ (Disrupt) มากๆ กับวิถีชีวิตของเขาเนี่ย คืออันนั้นอะมันจะปรับไม่ได้ละ คือมันจะต้อง...ทางฝ่ายภาครัฐอะค่ะ น่าจะต้องดูในเรื่องของสิ่งที่เป็นข้อจำกัดต่างๆ ที่ทำให้เขาไม่สามารถที่จะดำเนินชีวิตไปได้ หรือคงวิถีชีวิตแบบเดิมๆ ได้ หรือว่าปรับเปลี่ยนได้โดยที่มันไม่พลิกผันจนเกินไปนะค่ะ

ถ้าอย่างเนี่ยมันก็จะทำให้ไม่ว่าจะปรับตัวกับสังคมที่เปลี่ยน หรือสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนเนี่ย มันก็ไม่มีองค์ความรู้ที่สามารถจะเกิดแล้วก็ปรับตัวของตัวเองได้ ซึ่งตรงนี้ค่ะ คิดว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากและอยากจะให้เป็นสิ่งที่อยู่ในความตระหนักของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมากๆ นะค่ะ ว่าทำยังไงไม่ว่าจะเป็นชุมชนชายฝั่งหรือว่าเป็นชุมชนมอแกนหรือใดๆ ก็ตามอะค่ะ ต้องให้เขามีความสามารถที่จะสร้างองค์ความรู้ของเขาในการปรับตัวนะ ไม่ใช่แบบอนุรักษ์ความรู้แบบโบราณคงไม่ได้ค่ะ เพราะสิ่งที่ทำให้เขาอยู่ได้ ก็คือการปรับตัวในแบบของเขา ทำให้มันสามารถที่จะสั่งสม ลองผิดลองถูก อะไรที่ถูกต้องต่อไปได้ และก็สามารถที่จะถ่ายทอดได้ด้วยนะค่ะ ไม่งั้นมันจะไม่เหลืออะไรเลย อย่างที่พี่สุภาพุดถึงเรื่องการเกษตร เมล็ดพันธุ์ต่างๆ ถ้าไม่อนุญาตให้ชุมชนหรือว่ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเนี่ย สามารถที่จะสร้างองค์ความรู้ของตัวเองได้ สะสมและถ่ายทอดได้เนี่ย คืออันนั้นเนี่ย เราไม่สามารถที่จะบอกได้แล้วว่านั่นมันคือชุมชนและเราจะช่วยเหลือตัวเองได้ เราจะช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เลย เราต้องพึ่งพาอย่างอื่นโดยตลอดค่ะ อันนี้ก็...

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: อ่า สามารถเจาะจงลงไปอีกได้ไหมครับว่า ถ้าชุมชนมอแกนจะปรับตัวได้อย่างเข้มแข็งเนี่ย นโยบายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่างๆ มันน่าจะเป็นอะไร ทะเลควรเป็นยังไง ชาติพันธุ์ควรต้องเป็นยังไง หรือทรัพยากร ที่ดิน ที่บ้าน ที่อยู่อาศัยเขาควรจะเป็นยังไง หรืออาจจะเป็นเรื่องอื่นๆ ก็ได้ครับ

[คุณขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์]: ค่ะ คือตอนนี้คือเขาไม่มีสิทธิอย่างจำกัดมากนะค่ะ ที่จะตัดสินใจแม้แต่เรื่องของที่อยู่อาศัย ในเรื่องของการมีสิทธิมีเสียง หรือสถานะของเขาในฐานะที่เป็นคนอยู่ในประเทศไทยนะค่ะ คือตอนนี้เนี่ย เราอย่าเพิ่งพูดถึงว่าจะให้เขามีสิทธิมีเสียง มี Voice เลยนะค่ะ คือเวลาที่เราไปคุยกับเขาเนี่ยจริงๆ เขามีความคิด แต่เขามีความรู้สึกว่าสถานะเขาต่ำกว่าเจ้าหน้าที่ ต่ำกว่าคนไทย กว่าโน่นกว่านี่ จริงๆ คือเขามีสิ่งที่ดีอยู่มากๆ แต่เขาก็จะมีความรู้สึกที่เหล่านั้นมันไม่ได้ถูกการยอมรับนะค่ะ อันนี้ก็คือสิ่งหนึ่งว่าไอ้ความที่เขามีภูมิปัญญาอย่างดีของเขา หรือมรดกวัฒนธรรมอย่างดีของเขาอะค่ะ มันไม่ได้ถูกการยอมรับ และตัวเขาเองนานๆ ไปเขาก็จะมองไม่เห็นนะค่ะ และการมองไม่เห็นเนี่ยเป็นสิ่งที่อันตรายมากๆ

ที่จะทำให้เขาไม่สามารถที่จะพึ่งตัวเองได้นะคะ เพราะจริงๆ เนี่ย เขายังสามารถที่จะพึ่งตัวเองได้ถ้า สิ่งแวดล้อมหรือรัฐที่ดูแลเขาอยู่เนี่ย ให้โอกาสให้เขาสามารถที่จะรู้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และก็ทำให้ เขาดำรงชีวิตของตัวเองอยู่ได้นะคะ อันนี้ก็เป็นสิ่งหนึ่งนะคะ และก็อีกสิ่งหนึ่งเนี่ยก็คือว่า มันจะมีเรื่องของ การพัฒนาเศรษฐกิจจะค่ะ ที่มันค่อนข้างที่จะดิสรรัปต์ (Disrupt) มากๆ และไม่ว่าเหตุผลอะไรเนี่ย ก็รู้สึกว่าจะต่อสู้ในเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจเนี่ยไม่ได้เลยนะคะ อันเนี่ยก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญนะคะ และก็ อันหนึ่งเนี่ยจริงๆ แลนด์บริดจ์ (Landbridge) เนี่ย ถ้าเราบอกว่ารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) หรือสารพัด IA เนี่ย ก็จริงๆ แล้วไม่รู้ว่ามัน...หลายๆ โครงการเราก็รู้สึกว่ามันคือของปลอมอะนะค่ะ เพราะทำแล้วผลกระทบมันก็เกิดขึ้นอยู่ดีอะนะค่ะ เออ สิ่งเหล่านี้ค่ะ มันไม่ใช่เป็นของที่แท้จริงที่จะทำแล้ว สุดท้ายที่มันล่มไปเนี่ย ก็เพราะมันไม่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจ ไม่มีผู้ลงทุน มันก็เลยพับไว้อ่อน ไตๆ แล้วเนี่ย อย่างสิ่งที่อยากจะเห็นก็คือ มันควรจะต้องให้มีพลังค่ะ มีพลังของชุมชนจริงๆ ที่ทางภาครัฐหรือทางภาค เศรษฐกิจควรจะต้องพึ่งด้วยค่ะ เพราะถ้าไม่พึ่งเนี่ย อะไรมันก็เกิดขึ้นได้เนาะ อุตุส่าห์อนุรักษ์กันมาตั้งนาน เนี่ย แลนด์บริดจ์เกิดขึ้นก็ล้มเหลว ก็ล้มหายตายจากกันไปหมดนะค่ะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อะ มันควรจะต้องมีการกลั่นกรองในระดับระบบ ที่ควรจะต้องกลั่นกรองให้คนเล็กคนน้อยมีเวลาในการที่จะปรับตัว สิ่งสมสิ่ง ที่ตัวเองคิดว่า เฮ้ย เราจะอยู่รอดได้ค่ะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: ขอบคุณมากครับ อ่า เชิญครับ

[คุณณัฐธิดา รัตนสวัสดิ์ (กะต๊ีบ)]: ก็อาจจะขอเสริมจากอาจารย์ให้เห็นภาพกรณีของมอแกนอย่างที่เกาะ สุรินทร์อะค่ะ พอที่เราลองทำแผนที่จำลองสถานการณ์ (Scenario Mapping) ที่เหมือนเขาให้ทำนายไป อีกสัก 10 ปี หรือ 20 ปี อนาคตอะ สิ่งหนึ่งที่เขากังวลก็คือเรื่องของการขยายตัวของประชากรเขาอะค่ะ เพราะว่ามอแกนเขาก็มีความเชื่อของเขา คือแต่ก่อนก่อนสึนามิเขาก็จะกระจายตามหาดอื่นๆ ไซ้ไหมคะ 2-3 หาดอย่างนี้ค่ะ ซึ่งความหนาแน่นของเขาอะมันไม่ได้กระจุกตัวเหมือน ณ ปัจจุบัน เพราะตอนนี้เขาถูก บังคับ (Force) ให้อยู่ที่อ่าวบอนใหญ่ที่เดียวไซ้ไหมครับ และทีนี้เขาจะกังวลอย่างหนึ่งเพราะการขยาย ประชากรเขาค่อนข้างที่จะเป็นไปได้เร็วมากเหมือนกัน นอกจากการขยายประชากรแล้วเขาต้องขยายบ้าน ในพื้นที่ที่มันจำกัดอะครับ สิ่งหนึ่งที่เขากังวลในอีก 10 ปีข้างหน้าคือเขาจะไม่มีที่ปลูกบ้านของเขาอะ เพราะเขามีความเชื่อหนึ่งที่สำคัญก็คือ บ้านต้องตั้งห่างกันที่... เขาบอกว่าวิญญาณข้างมันต้องลอดผ่านได้ นั่นคือความ... นั่นคือมันต้องมีระยะห่างประมาณหนึ่ง เขาบอกว่าถ้าไม่เป็นไปตามหลักการเนี่ยจะทำให้คนที่อาศัยอยู่ในบ้านเจ็บป่วย ทีนี้อะ สิ่งหนึ่งที่เขา... อันเนี่ยคือข้อจำกัดของเขา และเขาไม่สามารถที่จะ กระทำด้วยตัวชุมชนของเขาเองได้ เพราะเขาติดกับกฎของอุทยาน อันเนี่ยมันก็จะกลายเป็นว่า ในข้อเสนอ เจริญนโยบายก็อาจจะเหมือนกับว่า อย่างกฎอุทยานเองอาจจะจะต้องมีการอนุญาตหรือทำอะไรบางอย่าง ให้เขามีสิทธิ์หรือว่าช่วยเสริมเขา อย่างที่เราพูดถึงเรื่องชุมชนว่าชุมชนอาจจะมีหลายระดับเนาะ และก็มีการขยายตัวไปได้ อุทยานก็อาจจะจะเป็นชุมชนหนึ่งของเขาที่ช่วยเสริมเขาให้สามารถข้ามขีดจำกัดตรงนี้ไปได้ ประมาณนี้ค่ะอาจารย์

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: โอเค ขอบคุณมากครับ อ่า เชิญทางคุณจิรียาครับ

[คุณจิรปียา ศิริเกียรติทอง]: พูดแทนคุณเกศินีนะคะ โอเค ก็ข้อเสนอของในสิ่งที่เราสนใจสำคัญเลยก็คือ เรื่องการรับรองสิทธิชุมชน ที่จะให้ชุมชนเป็นผู้ออกแบบ เป็นผู้ตัดสินใจว่าจะกำหนดอนาคตตัวเองยังไง จะจัดการทรัพยากรยังไง จะจัดการบ้านตัวเองยังไง อะไรอย่างนี้ค่ะ อันนี้เป็นหัวใจหลักที่เราเป็นข้อเสนอ เนอะ อันที่สองก็คือ เพื่อให้ชุมชนเขามีศักยภาพ เรามองว่าเรื่องของความเป็นธรรมเนี่ย คือคนที่ปลดปล่อย จะต้องรับผิดชอบ อันนั้นควรจะมีความเสี่ยงที่จะมาช่วยทำให้กลุ่มชุมชน ไม่ว่าชุมชนชายฝั่ง กลุ่มชาติพันธุ์ หรือเกษตรกร กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบและเป็นกลุ่มคนที่เปราะบางมีความเสี่ยงสูงเนี่ยค่ะ ได้เข้าถึง กองทุนที่จัดการโดยชุมชนเนาะ เพื่อให้เขามีความสามารถในการที่จะรับมืออะไรอย่างนี้ค่ะ แล้วก็อันที่ สามนะคะ ก็คือจะต้องสนับสนุนให้ชุมชนมีการจัดทำแผนในการที่จะรับมือกับความเสี่ยงแล้วก็รับมือกับ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนะคะ และก็ต้องรับรองเข้าสู่แผนระดับชาติ แผนท้องถิ่นด้วยนะคะ และก็ต้องมีการกระจายทั้งงบประมาณ บุคลากร เข้าสู่ท้องถิ่น ให้มีบุคลากรที่มีความเข้าใจ มีความรู้ใน การที่จะลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและส่งเสริมการปรับตัวอะไรอย่างนี้ค่ะ และอีกอันหนึ่งก็คือเรื่องของ การจะต้องยุตินโยบายที่ผิดพลาดในการแก้ไขการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายเรื่องของคาร์บอนเครดิต หรือว่าจะเป็นเรื่องของเกษตรแปลงใหญ่แล้วก็ทำให้เกษตรกร จะต้องมีส่วนในการที่จะไปกู้ยืมธนาคารมาทำเรื่องของการปลูกข้าวแบบลดมีเทนอะไรอย่างนี้ค่ะ ก็คือ นโยบายพวกนี้จะต้องยุติและก็ไปปรับเปลี่ยนเป็นนโยบายที่ส่งเสริมความสามารถชุมชน และก็เป็น การกระจายการจัดการทรัพยากรที่เป็นธรรมเนาะ และเรื่องของการเปลี่ยนผ่านพลังงานอะไรอย่างนี้ค่ะ จะต้องเป็นการเปลี่ยนผ่านพลังงานที่เป็นธรรม และเมื่อสักครู่นี้ที่สุภาพุด เห็นด้วยอย่างยิ่ง ก็คือจะต้องมี นโยบายที่เอื้อให้ผู้ประกอบการเปลี่ยนผ่านจากพลังงานฟอสซิลมาสู่พลังงานทางเลือก และก็ต้อง กระจายให้ชุมชนได้เข้าถึงพลังงานทางเลือกที่ชุมชนสามารถจัดการตัวเองได้อะไรอย่างนี้ค่ะ อันนี้ก็ถือเป็น ข้อเสนอค่ะ มีเพิ่มเติม...

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: โอเค ชัดเจนครับ ขอขอบคุณครับ

[คุณกุลธนา ธนาสิวันท์ (กีฟ)]: ค่ะ อันนี้เป็นไอเดียของทางทีม RECOFTC นะคะ คือเราเนื่องจากว่าเรา เป็นองค์กรที่ทำงานด้านพัฒนาศักยภาพด้วยอะคะ เราก็เลยมองว่าชุมชนเป็นกลุ่มคนที่มีศักยภาพดีอยู่ แล้ว แต่ว่าเพื่อให้ปรับตัวได้ทันกับโลกที่กำลังเปลี่ยนไปอะคะ เราก็เลยมองว่าชุมชนอาจจะมีความรู้ใน เชิงภูมิปัญญาเหมือนที่พูดไปตอนต้นค่ะว่ามีความรู้ท้องถิ่นอยู่แล้ว และก็ไม่ควรมองว่าสิ่งนั้นไม่จริง หรือว่า อยู่ตรงข้ามกับวิทยาศาสตร์ เพราะฉะนั้นเราก็เลยมองว่า อาจจะต้องมีนโยบายหรือกลไกบางอย่างที่ช่วยให้มี การพัฒนาศักยภาพชุมชนโดยมีเครื่องมือในทางวิทยาศาสตร์หรืออะไรที่ไม่ได้ซับซ้อนเกินไปด้วย เพื่อที่จะ เข้าไปเสริมให้ความรู้ท้องถิ่นของชุมชนและการทำงานของชุมชนมันดียิ่งขึ้นไปอีกค่ะ คืออย่างถ้า ยกตัวอย่างอย่างหนึ่งที่องค์กรก็คือเรามองว่าชุมชนรู้จักทรัพยากรในป่าของตัวเองอยู่แล้ว แต่อาจจะยังไม่เคยมี การเก็บข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพออกมาเป็นระบบ เราก็เลยกำลังพยายามพัฒนาแบบฟอร์มที่ จะช่วยให้ชุมชนเก็บข้อมูลเหล่านี้ได้ โดยที่ข้อมูลมันก็จะไม่หายไป มีการดูปริมาณ สภาพ ประเมินอย่าง เป็นรูปธรรม เพื่อที่จะได้มาติดตามผลได้ด้วยในปีต่อไป ประมาณนี้ค่ะ แต่ว่าทีนี้ด้วยความที่ถ้าเป็น NGO

ทำหรือว่ามีองค์กรใดองค์กรหนึ่งทำ มันอาจจะมีข้อจำกัดในเรื่องการขยายผล เพราะฉะนั้นทางทีมเราก็เลยมองว่าถ้าเกิดภาครัฐสามารถที่จะเข้ามาช่วยทำนโยบายหรืออะไรสักอย่างที่เราเข้ามาช่วยนำสิ่งเหล่านี้ไปใช้กับชุมชนอื่นๆ ได้มากขึ้น เพราะเขาก็จะเข้าถึงชุมชนได้มากกว่าองค์กรภาคประชาสังคมที่อาจจะทำงานได้อย่างจำกัดหรือว่าต้องจบงานเมื่อจบโครงการอย่างนี้ค่ะ เพราะงั้นก็เลยอยากให้มันนโยบายหรืออะไรที่ทำได้ในระยะยาวโดยมีภาครัฐมาช่วยขยายผลของงานได้มากขึ้นไปอีก และก็ในขณะเดียวกันอันนี้หลายท่านพูดมาแล้วว่านโยบายก็ต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนด้วย ก็ถ้ายกตัวอย่างจากการจัดการไฟคะ RECOFTC เองก็เคยมีการไปช่วยพัฒนาศักยภาพชุมชนเรื่องแผนการจัดการไฟที่ไม่ได้มองแค่ดับไฟ แต่ต้องมีตั้งแต่ป้องกันยับยั้งไฟ แต่ที่นี้บังเอิญว่ามันก็อาจจะยังมียุทธศาสตร์ห้ามเผาในบางเดือนที่ไม่ตรงกับวิถีชีวิตชุมชน อย่างเช่นห้ามเผาในเดือนที่ชุมชนควรจะจุดไฟเผา แต่อนุญาตให้เผาได้ในช่วงที่ฝนตก เขาก็จะเผาไม่ติดอะไรประมาณนี้ค่ะ ก็เลยอยากให้มันนโยบายหรือกลไกที่ขยายผลในการพัฒนาศักยภาพเข้าถึงคนได้มากขึ้น แต่นโยบายของภาครัฐเองก็ต้องปรับให้มันตรงกับวิถีชีวิตชุมชนด้วยค่ะ

[ดร.กฤษฎา (กบ)]: โอเคครับ เชิญต่อเลยครับ

[คุณกัญจน์สุรีย์ ยัมสาลี (นุช)]: ค่ะ ขอต่อจากน้องนะค่ะ คือจริงๆ มองว่าในโอกาสการมีส่วนร่วมในเชิงนโยบายหรือผู้ออกกฎหมาย คืออย่างน้อยควรให้สิทธิชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเนาะ โดยเฉพาะอย่างนี้น้องบอก คือเวลาโดยเฉพาะเรื่องการจัดการไฟ บางทีมันมีกฎหมายเข้ามาควบคุมว่าต้องห้ามเผาวันนี้นะ แต่จริงๆ มันค่อนข้างสวนทางกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ก็เลยมองว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบของวิธีการบังคับอะไรอย่างนี้ ควรได้ให้ชุมชนได้มีโอกาสได้สะท้อนบทเรียนจากสิ่งที่เกิดขึ้น

กับอีกมุมหนึ่งคือเรามองว่าหน่วยงานภาครัฐค่อนข้างจำกัด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทรัพยากรคน ทรัพยากรเงิน เรามองว่าสิ่งหนึ่งที่มองว่าประเทศไทยน่าจะมีโอกาส อย่างเช่นการเข้าไปมีส่วนร่วมในข้อเสนอเชิงสถาบันการเงิน หรือแม้กระทั่งองค์กรระหว่างประเทศ เรามองว่าสิ่งเหล่านี้ก็น่าจะเป็นหัวใจในการขับเคลื่อนงานด้านความหลากหลายทางชีวภาพ หรือแม้กระทั่งเรื่องระบบการเกษตรเอง และนอกเหนือจากนี้เรื่องของบางกฎหมายที่มันเกิดขึ้น บางอย่างมันไม่ได้เอื้อต่อการทำงานของวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งตัวเองเคยทำเรื่องโครงการจ่ายตอบแทนคุณระบบนิเวศ (Payments for Ecosystem Services - PES) นะค่ะ ก็คือการจ่ายตอบแทนคุณระบบนิเวศ เรามองว่าประเด็นนี้มันยังไปไม่ถึง ซึ่งทำงานมา 15 ปีที่ผ่านมา เรามองว่าเรื่องนี้จริงๆ เป็นสิ่งที่ต่างประเทศเขาทำกัน เห็นตัวอย่างได้ชัดเจน แต่ด้วยกรอบกฎหมาย ไม่แน่ว่าทำไมมันถึงยังไปไม่ถึง เรามองว่าจริงๆ สิ่งเหล่านี้คือคำว่าจ่ายตอบแทนคุณมันไม่ได้แค่มุ่งเข้าไปที่ภาครัฐอย่างเดียวใช้ไหมคะ มันมีส่วนที่ภาคเอกชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเรื่องของคนที่อยู่ปลายทางหรือปลายทาง เรามองว่าสิ่งเหล่านี้มันน่าจะผลักดันให้มันถึงจุดเปลี่ยนที่มันควรจะต้องขับเคลื่อนอย่างจริงจัง

และเราก็เลยมองว่าหรือจริงๆ มันอาจจะมึนบริษัทที่ทำเรื่องนี้อยู่ แต่วามันยังมองว่าจุดเปลี่ยนหรือผลกระทบ (Impact) ที่มันเกิดขึ้นมันยังน้อยมาก แต่เราจะทำอย่างไรให้ผลกระทบเหล่านั้นมันเกิดวงกว้างมากขึ้น อย่างที่หลายท่านพูดว่าจริงๆ มันไม่ได้เป็นแค่เรื่องของคนในชุมชนจริงๆ เราในฐานะคนที่อยู่ปลายน้ำ หรือบริษัทที่สร้างผลกระทบต่อระบบนิเวศ สิ่งเหล่านี้มันควรจะมีความหมายบังคับหรือภาคสมัครใจเข้ามาร่วมในประเด็นเหล่านี้ ก็เลยมองในส่วนของภาคธุรกิจหรือแม้กระทั่งกฎหมายในเรื่องของการจ่ายตอบแทนคุณระบบนิเวศ น่าจะอยากเห็นภาพนั้นในฐานะที่ทำงานมาหลายปี และก็อยากเห็นแสงที่ปลายอุโมงค์ ส่วนหนึ่งก็คืออันนี้โดยมุมมองส่วนตัวนะคะ มองว่าภาคการศึกษาก็เป็นส่วนสำคัญในเรื่องของทรัพยากร เพราะตัวเองเป็นคนปราชญ์บุรี เราอยู่ใกล้กับมรดกโลก ซึ่งเห็นจากโรงเรียนของตัวเองคือแทบจะไม่ได้มีส่วนร่วมอะไรกับพื้นที่ป่า หรือแม้กระทั่งโรงเรียนที่อยู่ใกล้กับป่ามากๆ แทบจะไม่ได้มีหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาให้เยาวชนเข้าใจ ชิมชั๊บ เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพราะเท่าที่เราคุยกับคนที่อยู่กับป่า ส่วนใหญ่คนที่มีความรู้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการ จะเป็นคนรุ่นบุกเบิกหรือคนที่มีอายุเยอะใช้ไหมคะ แต่เราจะมองว่าคนรุ่นใหม่แทบจะอยู่ห่างจากป่าออกไป และไม่รู้ว่ามีวิถีที่ตัวเองจะอยู่กับมันต้องทำอะไรบ้าง หรือแม้กระทั่งคนรุ่นใหม่ที่เราได้มีโอกาสสัมภาษณ์ คือถ้าเราจะนำเทคโนโลยีเชื่อมโยงกับทรัพยากรที่มีอยู่ ทำให้เขามีรายได้พอเพียงที่จะอยู่กับชุมชนได้ อันนี้น่าจะเป็นโจทย์ส่วนหนึ่งว่า เอ๊ะแล้วสถาบันการศึกษา สถาบันการเงิน หน่วยงานภาครัฐ จะมาจับมือร่วมกันให้เกิดสิ่งนี้ได้ยังงั้น อันนี้ก็จะประเด็นส่วนตัวที่ฝากไว้ มองว่าการศึกษายังไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องทรัพยากร แต่ในขณะเดียวกันคนที่ได้รับผลกระทบก็คือเด็ก Gen Z หรือ Gen ต่อๆ ไปที่มาจากเราค่ะอาจารย์

[ดร. กฤษฎา (กบ)]: โอเค ขอขอบคุณครับ พี่ภาเชิญต่อเลยครับ ขอขอบคุณมากครับ พี่ๆ ช่วยเติมประเด็นของทางอาจารย์กับน้องเขานะ คือความรู้ภูมิปัญญาเนี่ยเหมือนกับมันจะล้าสมัยนะ แต่อาจจะจริงพอเวลาเกิดเหตุอะไรก็ตาม สังเกตดูหลายครั้งเนี่ยมันจะถูกขุดขึ้นมาใช้โดยอัตโนมติของชุมชน เช่น ปกติเราจะหว่านข้าว เดียวนี้เขาไม่ค่อยดำ เขารู้สึกว่าค่าแรงดำมันแพงอะไรอย่างนี้ ก็หว่านข้าว แต่ว่าพอฝนมันตกเยอะมาก คือหว่านเท่าไรมันก็เน่า ก็มีชาวบ้านรุ่นเก่านี่แหละพูดขึ้นมาว่า ถ้ามันตกขนาดนี้มันต้องดำ ไปเพาะกล้าซะ แล้วเอามาดำอะไรอย่างนี้ เออ เราก็ตกใจคิดว่า ทำไมไม่คุยกัน ว่าถ้ามันตกประมาณนี้ละ คุณต้องดำนาแล้ว เพราะฉะนั้นสิ่งที่คุณต้องคิดต่อคือเครื่องดำนา ซึ่งตอนนี้น้ำมันก็เริ่มมีนะ พี่ก็ทำแปลงทดลองเอาเครื่องดำนານี้แหละลง เพราะชาวบ้านเขาบอกว่ามันดำไม่ไหวแล้ว ขนาดแปลงทดลอง 1 ไร่ ก็โอเคก็พัฒนาเทคโนโลยี เพราะฉะนั้นความรู้ภูมิปัญญาเดิมที่มันยังใช้ได้ มันน่าจะมี แต่ก็ควรจะทำให้ชุมชนได้ระลึก แต่ที่มันจะไม่มีคือคนรุ่นใหม่ที่มันไม่สืบต่อ นั่นก็คือต้องรักษาโอ๊พวกที่บอกว่าภาคเกษตรมีแต่คนแก่เนาะ ยุต้องรักษาไว้ละ ไม่ใช่เอาเข้าโรงเรียนผู้สูงอายุ แต่ว่าทำยังไงจะทำให้ชุมชนยังคงรักษาความรู้ภูมิปัญญา

พี่ไปถามพ่อตีต่อนี่ว่า พ่อตี การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศเนี่ย พ่อตีคิดยังไง อ้อ มันเป็นเรื่องชาติ เราฟังแล้วก็งง ว่าธรรมชาติดังงั้นพ่อตี ฟังแกใหม่อีกวัน ถึงจะเข้าใจว่า อ้อ เออ คือมันเป็นธรรมชาติจริงๆ อย่างที่บอกตั้งแต่แรก แต่ที่มันรุนแรงเพราะมนุษย์เป็นคนทำใช้ไหม ที่นี้ความรู้ภูมิปัญญาเดิมเนี่ย มันอาจจะต้อง

เก็บบางอย่างเอาไว้แล้วก็เอามาปรับประยุกต์ (Adapt) อีกทีกับความรู้ใหม่นะ เพราะว่าความรู้เดิม บางอย่างมันก็...แบบที่ทางประมงบอก มันเปลี่ยน ลมก็เปลี่ยนทิศเนาะ เกษตรตอนนี้ก็จะปลูกบ้านฟุ้งดู เอ้า ลมมันมาทางไหน มันเปลี่ยนไป เพราะฉะนั้น ตรงนี้ที่ต้องพัฒนานวัตกรรม ความรู้ใหม่ แล้วก็เรื่อง ข้อมูลนะ ชุมชนควรจะต้องมีข้อมูลและความรู้เพื่อการวิเคราะห์แล้วก็ปรับตัว อันนี้สำคัญมาก เพราะว่า ความรู้ไม่ได้อยู่ที่โรงเรียนนะ ความรู้อยู่ที่ทุกคน พี่เห็นกลุ่มใบไม้ที่อยู่ปราจีนฯ นะ ทุกปีก็จะจัดที่สวนเขา เห็นคนพาเด็กเล็กไปดู คือน้องคนนี้นั้นจบพฤกษศาสตร์หรืออะไรสักอย่าง เมื่อก่อนพี่เคยไปสัมภาษณ์ ประเมินผลเขา เขาจะพาคนขึ้นไปเขาใหญ่เพื่อไปดูต้นไม้ในเขาใหญ่ มีต้นอะไรบ้าง ตอนนั้นเขาก็มาทำ กิจกรรมกับเด็ก คือคนเยอะมากนะ คนที่ไปคือคนในกรุงเทพฯ คือคนชั้นกลาง ซึ่งแบบคิดว่าอยากให้ลูก รู้จักธรรมชาติ แต่ไม่ใช่ความผิดของคนในชุมชนเพราะเขาอยู่กับเขาใหญ่มานาน เขาก็เห็นมันมาตั้งแต่ ไหนแต่ไรแล้ว แต่ว่าพี่เคยเดินธรรมชาติเขาใหญ่เนี่ย ก็มีโรงเรียนที่หมู่บ้านนี้แหละ พาเด็กตัวเล็กๆ ขึ้น ป.6 มั้ง ป.5 ป.6 เดินขึ้นไปด้วยกัน ก็น่ารักดี แต่วามันก็ไม่มีแบบที่น้องบอก เพราะว่ามันแหละ โรงเรียนมัน ...คือมันต้องเปลี่ยนวิธีคิดของผู้บริหารหรือระดับนโยบาย ต้องเปลี่ยนวิธีคิด ต้องเปลี่ยนวิสัยทัศน์ใหม่ ว่า จะมองอนาคตของบ้านเมืองออกไปยังไง อันนี้แก็ยาก แต่มันก็ต้องเปลี่ยนนะ มันถึงเวลาต้องเปลี่ยนนะ อัน นี้อันที่หนึ่งนะ

อันที่สองคือ รัฐต้องเลิกลง และทำให้ประชาชนมีเสรีภาพ มีบทบาท ซึ่งอันนี้มันต้องเปลี่ยนแปลงเชิง โครงสร้าง ทั้งทางการเมืองและโครงสร้างอื่นๆ เพื่อให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่มันหลากหลาย อยู่แล้วได้เติบโต พี่เพิ่งจัดงานที่ธรรมศาสตร์เรื่องวิกฤตชนบท หนี้สินบานเบอะมาก และแก้ปัญหาเรื่อง โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มันควรจะมีหลายระบบเนี่ย มันไม่เกิดเพราะมันถูกกดด้วยโครงสร้างหลัก ที่นี้ทำ ยังไงจะทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มาจากคนเล็กคนน้อยเนี่ย มันเกิดได้ ซึ่งจริงๆ มันเกิดได้นะ ถ้าเรา เปลี่ยนวิธีคิดแล้วก็ตั้งใจว่าจะเปลี่ยน แต่ไม่ได้หมายความว่าเปลี่ยนทีเดียวได้นะ เพราะคนข้างล่างอาจจะ รับไม่ทันเหมือนกัน มาให้ฉันเปลี่ยนแล้วให้ฉันมีส่วนร่วมที่จะมาตัดสินใจ ก็ตัดสินใจไม่ถูก จะตัดสินใจเรื่อง อะไรถ้าไม่มีข้อมูลให้ตัดสินใจพอ เพราะฉะนั้น ประเด็นเรื่องข่าวสาร เรื่องข้อมูล เรื่องการวางแผนและการ ตัดสินใจ มันควรจะเป็นแพ็คเกจ (Package) ที่รวมกัน...จะบอกว่ากระจายอำนาจมันก็เหมือนแผ่นเสียงตก ร่อง เพราะตอนนี้มันก็ไปไม่ไหน จะกระจายยังงี้ทำให้คนข้างล่างได้เติบโตเองด้วย อันนี้ก็จะแก้ปัญหา เรื่องที่ผู้คนพูดถึงเรื่องว่าจะเอาเงินอุดหนุนให้ภาคเกษตรตลอดมันไม่ได้ทำให้เกษตรกรโตเนี่ย อันนี้มันน่าจะ แก้ปัญหาเรื่องนั้นที่ทำให้เขาเติบโต มีงบประมาณที่ชัดเจนว่าจะทำให้เขาเติบโตแบบที่แข็งแรง ส่วนตอน เวลาเจอภัยพิบัติแล้วไปขอความช่วยเหลือ อันนี้ก็อาจจะต้องยังมีอยู่ แต่ว่าทำยังไงจะทำให้เขาออกแบบได้ ด้วยแหละ ออกแบบได้เราก็ต้องการข้อมูลความรู้และทุนบางอย่าง ทรัพยากรบางอย่าง

อันที่สามคือเรื่องทรัพยากร ทรัพยากรที่มันต้องคงอยู่เพื่อการอยู่รอดของเราเนี่ย มันก็คือ ทรัพยากรธรรมชาตินะ ป่าไม้ น้ำ มีความสำคัญใช้ไหม ในปัจจุบันความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่องพวกนี้ ต้องทำให้มันสมบูรณ์มากขึ้น และทำให้มันคงอยู่ และเป็นประโยชน์กับชุมชน เพราะตอนนี้เราพบว่า ชุมชนที่เป็นที่ดอนที่มหาสารคามเนี่ย ผลผลิตข้าวมันลด เรากำลังไปทำวิจัยระบบนิเวศนา เราพบว่าข้าว นานี้มีอินทรีย์วัตถุไม่พอ แม้จะทำเกษตรอินทรีย์ แต่อินทรีย์วัตถุนั้นไม่พอ เพราะฉะนั้นป่าชุมชนที่อยู่ ข้างๆ คุณต้องทำให้ระบบนิเวศของป่าเนี่ย มันสามารถจะไหลลงพื้นที่นา อันนี้เป็นภูมิปัญญาเดิมนะ คน อีสานเดิมก็จะตั้งถิ่นฐานข้างบนแล้วก็มาอยู่ข้างล่าง เพราะฉะนั้นอินทรีย์วัตถุจากหมู่บ้านเนี่ยมันจะไหลลง มา แต่เมื่อก่อนมันไม่ได้มีอะไรแปลกปลอมมาก มันก็ไปของมันได้ ทีนี้อันนี้มันต้องจัดการ มันต้องมีระบบ การจัดการเข้ามาช่วย ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลายรวมทั้งทุนเรื่องการเงิน ที่จะทำให้ยังไงให้ชุมชนมีทุน ทรัพย์ของตัวเองได้มากขึ้น และรัฐจะสมทบยังไง อาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คิดว่าทำให้เขาเก็บ...คือเรา ปฏิเสธไม่ได้ว่ามันต้องใช้เงิน แต่ทำยังไงจะทำให้ชุมชนมีเงินและตัดสินใจด้วยตัวเอง ไม่ได้รอแต่รัฐอย่างเดียวด้วยนะ

[ดร. กฤษฎา (กบ)]: โอเคครับ ขอบคุณครับ ก่อนผมสรุปมีใครอยากพูดอะไรที่ยังไม่ได้พูดเรื่องสำคัญ เชิญ เลยนะครับ

[คุณกัญจน์สุรีย์ ยัมสาลี (นุช)]: ขออนุญาตเดิม พอได้เห็นอาจารย์พูดเรื่องจะยังไงให้ชุมชนจัดการ ตนเอง โดยเฉพาะเรื่อง พ.ร.บ. ป่าชุมชนเนี่ยค่ะ คือจริงๆ เขาเปิดโอกาสให้มีทรัพย์สินส่วนกลางของป่า ชุมชนใช้ไหมคะ แต่ความที่พอมีอันนี้แล้วเนี่ย การที่ชุมชนจะเอาไปปฏิบัติหรือมีความเข้าใจเนี่ย ค่อนข้างมี ข้อจำกัด ซึ่งอันนี้เรามองว่าหนึ่ง ถ้าชุมชนจะจัดการเองได้อย่างที่อาจารย์บอกเลยคือถ้าเขามีทุนเป็นของ ตัวเองเนี่ยจริงๆ กฎหมายควรเปิดช่อง คำว่าเปิดช่องเนี่ยคือหมายถึงให้มีอิสระให้ชุมชนสามารถขอแหล่ง ทุนจากในระดับจังหวัดเองหรืออะไรเองได้ออย่างนี้ค่ะ เพราะมองว่าในตัวทรัพย์สินส่วนกลางเนี่ยมันมี หลายอย่างในกฎหมายที่เรามีความรู้สึกว่ามันยังไม่เคลียร์ หรือแม้กระทั่งชุมชนก็ยังไม่แน่ใจว่า แล้วถ้าฉันได้มา มันต้องรายงานต่อกรรมการประจำจังหวัดใช้ไหมคะ ซึ่งมันมีข้อจำกัดหรือบางทีเขายังไม่ เข้าใจตรงนี้เรามองว่าส่วนหนึ่งที่จะช่วยปรับและสร้างโอกาสให้ชุมชนมีต้นทุนการเงินของตัวเอง ควรจะ มองตั้งแต่เรื่องของการใช้กฎหมายอย่างเปิดกว้างมากกว่านี้ โดยเฉพาะเรื่องของ พ.ร.บ. ป่าชุมชนค่ะ อาจารย์

[คุณชัยรัตน์ (เสก)]: จริงๆ แשרประสบการณ์สั้นๆ นะครับ คือพยายามลองไปเป็นเกษตรกรมาครับ ที่ ปราจีนฯ เมื่อ 2-3 วันที่แล้ว

[คุณชัยรัตน์ (เสก)]: หลังขดหลังแข็ง คือผมแค่ขุดดินแบบแค่แถวเดียวเนี่ยเพื่อจะปลูกถั่วเนี่ย เหนื่อยมาก เลย แบบเหนื่อยกว่าทำงานทั้งชีวิตอีก ก็เลยรู้สึกว่าการเป็นเกษตรกรมันไม่ถ่ยครับ ก็เลยอยากเชื่อมโยงถึง ประเด็นว่า นวัตกรรมในการที่เราต้องการส่งเสริมให้เกษตรกร...คนรุ่นใหม่เป็นเกษตรกรมากขึ้น หรือ แม้แต่เกษตรกรที่เป็นผู้สูงอายุเองนะ ส่วนใหญ่เกษตรกรบ้านเราคือช่วงวัย 60 ปีขึ้นไปใช้ไหมครับ จะทำ

ยังงี้ให้เขามีแรงมากขึ้น มีประสิทธิภาพในการทำเกษตรมากขึ้น คิดว่าเครื่องทุ่นแรงมีส่วนสำคัญมาก แต่ประเด็นคือเครื่องทุ่นแรงบ้านเราเนี่ย ผมเคยคุยกับพี่ที่อยู่กรมส่งเสริมการเกษตร เขาบอกว่ามีเครื่องมือเครื่องจักรที่รัฐซื้อไว้เยอะมาก แต่อยู่ในกรุ เอาออกมาใช้ยากมาก และประชาชนส่วนใหญ่ไม่รู้ด้วยว่ามี มันเข้าไม่ถึงเลย แต่เขามีนะครับ แต่มันเข้าไม่ถึง อันนี้ก็ เป็นโจทย์อยู่ หรือแม้แต่ปัจจุบันเนี่ย ก็มีการแก้ปัญหาเรื่องฝุ่น มีการอนุมัติเรื่องเครื่องมือเครื่องจักรค่อนข้างที่จะเยอะ แต่ประเด็นคือประชาชนจะเข้าถึงได้ยังไง อันนี้ก็ เป็นโจทย์นะครับ และในต่างประเทศเนี่ยมันมีรูปแบบอันหนึ่งที่ผมสนใจมากๆ คือรูปแบบสหกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือการเกษตร ที่ฝรั่งเศสเขาก็จะเหมือนเป็นสหกรณ์ที่ให้ยืม ให้เช่าราคาถูก ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำลง และมีเครื่องไม้เครื่องมือที่ช่วยทุ่นการผลิตได้ แต่บ้านเรายังไม่เห็นว่ามีใครทำสหกรณ์ลักษณะนี้อยู่ ส่วนใหญ่เราจะเห็นสหกรณ์ที่เป็นผู้ผลิตรวมตัวกันนะครับ และก็มีอีกสหกรณ์รูปแบบหนึ่งคือสหกรณ์ผู้บริโภค อันนี้ก็จะเชื่อมโยงเรื่องของโครงสร้างราคาที่เป็นธรรมมากขึ้น ปัจจุบันเนี่ยก็ต้องบอกว่าอย่างนี้ครับ ข้าวทุกงานที่เรากินอยู่เนี่ย มันไม่ได้รวมต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมลงไปด้วย เราไม่ได้จ่ายให้เกษตรกรไม่เผา เราไม่ได้จ่ายให้เกษตรกรจัดการฟางอย่างถูกต้อง ไม่เกิดมลพิษ เราไม่ได้จ่ายให้เขา ดังนั้นจะไปโทษเขาว่าเขาเผาไม่ได้ หรือแม้แต่ประเด็นอื่นก็ตาม จะไปโทษเขาว่าเขาลดการใช้สารเคมีโน่นนั่นนั่นไม่ได้จริงๆ มันก็อาจจะไม่ถูกซะทีเดียวที่จะไปโทษทางเขาอย่างเดียว แต่มันคือฝั่งผู้บริโภคด้วยที่เราเลือกที่จะไม่จ่ายให้เขาตั้งแต่แรก อันนี้ก็ เป็นโจทย์อันหนึ่ง และจริงๆ มันมีสหกรณ์รูปแบบหนึ่งคือสหกรณ์ผู้บริโภคของญี่ปุ่น อันนี้ผมเพิ่งอ่านหนังสือมา ก็ชอบมาก คือมันเป็นสหกรณ์ที่ผู้บริโภคเนี่ยรวมตัวกันเพื่อจะรวมตัวให้เกิดความต้องการ (Demand) ของอุปทาน (Supply) ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและราคาที่เป็นธรรม เขาบอกว่าไม่ต้องการสินค้าราคาถูกที่ไม่ได้คุณภาพและทำลายสิ่งแวดล้อม แต่เราต้องการราคาที่เป็นธรรมสำหรับผู้เกษตรกรอยู่ได้ สิ่งแวดล้อมอยู่ได้ และทำให้สังคมขับเคลื่อนได้ เกิดการรวมตัวกันของผู้บริโภค อันนี้ปัจจุบันเนี่ย สหกรณ์อันเนี่ยครับมีสมาชิกที่ญี่ปุ่นเนี่ย 3 แสนกว่าคน มันก็เป็นการรวมตัวของผู้บริโภคที่ใหญ่มากที่จะเกิดตลาดให้เกิดการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งบ้านเราอันนี้ยังไม่มี อันนี้ก็ เป็นสิ่งที่น่าสนใจครับ

[ดร. กฤษฎา (กบ)]: โอเคครับ พี่ภาเสริมได้ครับ

[คุณสุภา ยะเมือง]: มีที่ทำอยู่ คือพี่คิดว่าอนาคตน่าจะต้องทำมากขึ้นคือเรื่องข้างชุมชน หมายถึงว่าชุมชนควรจะมียุทธศาสตร์ของตัวเองที่จะลุกขึ้นมาทำเรื่องพวกนี้ ตอนนี้เราซื้อเครื่องจักรกลจากต่างประเทศเยอะมาก โดยเฉพาะขนาดเล็กก็เป็นของจีนนะตอนนี้ ที่นี้เราแค่เครื่องอบ...ไต้ฝนตกช่วงเกี่ยวข้าวมา 10 ปีแล้วนะ สวทช. ประดิษฐ์เครื่องอบข้าวมาหลายไซส์มากเลย ชาวบ้านไม่รู้เรื่อง และก็กลุ่มที่สุรินทร์ต้องไปซื้อมือสองจากญี่ปุ่น มาลองอบข้าวดูอะ แต่ว่าเราน่าจะทำได้ และตอนนี้เราก็ฝึกช่างในชุมชนทำโซลาร์เซลล์ เพื่อที่จะจัดการตัวเองได้นะ หรือช่างที่จะประดิษฐ์ไต้เครื่องจักรตั้งแต่ผลิตไปถึงแปรรูป คิดว่ามันจำเป็นต้องมีและอนาคตชุมชนมันต้องเปลี่ยนไปเป็นแบบนี้ถึงจะช่วยตัวเองได้มากขึ้น ไม่ใช่มีแต่โดนนะ เพราะโดนมันก็ไปบิณฑบาตอะไรต่อมิอะไร ซึ่งเราคิดว่าอันนี้จำเป็น และมันจะทำให้...ไม่ใช่เรื่องเกษตรต้องไปพูดอย่างเดียวไงครับ เรามีเครื่องยกแปลงนะน้อง เออ อะไรแบบนี้ก็อาจจะต้องทำให้มันอันนี้

มากขึ้น และคนรุ่นใหม่ก็จะสะดวกสบาย แต่บทบาทคนรุ่นใหม่ที่เราเห็นตอนนี้ที่เขาทำกันในหมู่บ้านคือ ส่วนใหญ่เขาจะทำการตลาด ช่วยกลุ่ม เพราะเขาจะใช้ไอ้พวกนี้ได้สะดวกใช้ไหม และคิดว่าถ้าสมมติว่าในอนาคต การพัฒนาเทคโนโลยีแบบนี้ เรื่องการเข้าถึงแบบที่ว่าเนี่ยสำคัญ แต่ว่าทำยังไงจะพัฒนาเทคโนโลยี จากชุมชนนะ เป็นเรื่องหลักเลยนะ และก็ไม่ใช่ใหญ่มาก และแต่ละที่ไม่เหมือนกันนะ เพราะฉะนั้นอย่าไป คิดว่าเอาเครื่องไอทีมาใส่กับคลองโยง นครปฐมได้นะ มันจมนิด เพราะฉะนั้นแต่ละที่ควรจะมีของตัวเอง

[ดร. กฤษฎา (กบ)]: โอเคครับ ขอบคุนครับ น่าจะหมดแล้วนะครับ ผมไม่สรุปยาวนะครับ เพราะใกล้เวลาทานอาหาร เรื่องแรกที่เราคุยกันคือสถานการณ์และบทเรียนที่เราเห็นกับชุมชน จากที่หลายๆ ทานสะท้อน เห็นมีทั้งปัจจัยจำกัดเยอะ และเป็นสิ่งที่ชุมชนพยายามบุกเบิกและที่เราไปทำงาน มีคีย์เวิร์ด (Keyword) หลายอันที่น่าสนใจ เช่น ถ้าฝั่งทะเลบอกว่าตอนนี้ทะเลมันไม่มีเสรีภาพแล้ว มันถูกจับจอง เช่นเดียวกัน หนึ่งเดียวกันเราก็พูดถึงทรัพยากรด้านอื่นๆ ว่าระบบนิเวศกำลังเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง ที่นี้กลับไปที่ชุมชนเอง ชุมชนหลายๆ ที่ที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและทรัพยากรและภูมิอากาศที่แตกต่างกัน สิ่งหนึ่งที่ชุมชนสร้างความรู้หรือเข้าใจจริงๆ พวกเราเห็นว่าชุมชนตระหนักเรื่องเหล่านี้อยู่ แม้เขาจะไม่ใช้ภาษาว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ตระหนักเหล่านี้มันออกมาสู่การจัดการในหลายๆ รูปแบบตามสิ่งที่ชุมชนเผชิญ แต่ที่น่าสนใจบทเรียนของหลายที่เน้นเรื่องของการจัดการร่วมที่มากกว่าแค่ภายในชุมชนอย่างเดียว หลายคนพูดถึงเรื่องการเชื่อมโยงข้ามพรมแดน หมายถึงข้ามไปสู่กลุ่มข้างนอก ข้ามไปถึงคนรุ่นใหม่ ข้ามไปถึงผู้บริโภค อันนี้ก็เป็นประเด็นที่เราได้เรียนรู้ขึ้นมา เช่นเดียวกัน สิ่งที่เราเห็นความสำคัญคือชุมชนตระหนักว่าเราต้องฟื้นฟูระบบนิเวศของท้องถิ่นตัวเองขึ้นมาให้ได้ อันนี้ก็จะปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่เราเห็น ที่นี้มาในเรื่องต่อมา ในเรื่องของสิ่งที่เรามองถึงอนาคต น่าสนใจเวลาเราพูดว่าชุมชนคืออะไร มันกำลังบอกว่านิยามที่เราเข้าใจชุมชนอนาคต โดยเฉพาะจากปัจจัยเรื่องโลกร้อนมันจะทำให้นิยามเหล่านี้เปลี่ยนด้วย สองด้านนะครับ ปัจจัยโลกร้อนอาจจะทำให้ความเป็นชุมชนเปลี่ยน ในด้านกลับกันความเป็นชุมชนที่จะต่อสู้กับภาวะภูมิอากาศก็ต้องนำไปสู่การทบทวนในสิ่งเหล่านี้ด้วยว่าแล้วชุมชนแบบไหนที่จะเผชิญกับสภาพภูมิอากาศได้อย่างแข็งแรง เราเห็นเรื่องของการขยายออกไป เชื่อมโยงที่กว้างมากขึ้น มากกว่าแค่ในเชิงนิเวศท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว ขณะเดียวกันเราพูดถึงเรื่องของการขยายไปถึงกลุ่มคนเปราะบาง หลายที่พูดถึงเรื่องของการจะคุ้มครองส่งเสริม ทั้งสร้างอาชีพ ทั้งรับมือ อย่างไร รวมทั้งเรื่องของการที่จะวางแผนอนาคต ที่รับมือจนไปถึงระดับครัวเรือนเลย อันนี้ไม่ใช่แค่ชุมชนอย่างเดียวนะครับ เราลงลึกไปถึงระดับครัวเรือนเลย ความน่าสนใจก็คือ อนาคตมันต้องเป็นอนาคตที่ชุมชนสามารถสร้างนิเวศในทุกๆ พื้นที่ขึ้นมาได้ แต่ในขณะเดียวกันเราก็เห็นอีกอย่างว่าปัจจัยคุกคามไม่ได้มาจากชุมชนอย่างเดียว มาจากโครงสร้างการพัฒนา นโยบาย โครงการต่างๆ ซึ่งไอ้เนี่ยแหละครับเป็นสิ่งที่เราเห็นว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก ดังนั้นเวลาเรามองถึงอนาคต มันจึงต้องเป็นอนาคตหมายถึงโครงสร้างใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย ไม่เช่นนั้นเราอยู่ในโครงสร้างเก่าแล้วชุมชนยากที่จะจินตนาการไปถึงอนาคตที่อยากจะบรรลุได้ ที่นี้มาปิดท้ายครับ เราพูดถึงเรื่องของข้อเสนอทางนโยบาย อันนี้เราเห็นว่า

นโยบายใดๆ ก็ตามเนี่ย มันคือนโยบายที่ทำให้ชุมชนมีอำนาจศักยภาพในการปรับตัว และการปรับตัวที่ว่าเนี่ยเป็นกระบวนการที่ชุมชนสามารถกุมทั้งเทคโนโลยี เข้าถึงข้อมูล ทรัพยากร เมื่อถึงพูดถึงเรื่องเครื่องจักร เทคโนโลยี เรื่องช่าง เรื่องอะไรต่างๆ ในขณะที่เดียวกันอนาคตของข้อเสนอทางนโยบายเราไม่ได้แค่อู่ที่ชุมชนอย่างเดียว มันไปถึงเรื่องโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรมทั้งหมดจะต้องถูกทบทวน ไม่ว่าจะเป็นโครงการนโยบายที่สร้างผลกระทบต่อนิเวศ ต่อทรัพยากร ต่อชุมชน ต่อชาติพันธุ์ นโยบายเหล่านั้นต้องวางอยู่บนพื้นฐานความเป็นธรรมด้วย ใครสร้างปัญหามากก็รับผิดชอบเยอะ และความรับผิดชอบนั้นจะต้องกลับมาสู่การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โมเดลที่พูดถึงการจ่ายตอบแทนคุณระบบนิเวศ (PES) มันจะต้องเกิดขึ้นโดยกลับไปสู่ชุมชนที่สามารถจะรักษาระบบนิเวศได้อย่างเข้มแข็ง ก็คล้ายๆ กับที่เสกพุดศรีบ เราไม่ได้จ่ายอะไรเลยให้กับอาหารที่เรากิน โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมต่างๆ นั่นคือการจ่ายในรูปแบบหนึ่งที่เราจะกลับไปอย่างไร ปิดท้ายครับ ประเด็นที่เราตรงกันอันหนึ่งแล้วเรายังต้องคงพัฒนาต่อเรื่องคือเรื่องคนรุ่นใหม่ นั่นเราพูดถึงการเรียนรู้ หลักสูตร กระบวนการศึกษาในโรงเรียนซึ่งอาจจะยังไม่พอ เราจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ที่จะมาสร้างความเข้มแข็งและเปลี่ยนผ่านชุมชนได้อย่างไร อันนี้ก็เก็บประเด็นแบบคร่าวๆ นะครับ ส่วนรายละเอียดเดี๋ยวจะประมวลสรุปแล้วก็ส่งให้กับพวกท่านอีกที เอาละครับก่อนกินข้าวปิดท้าย ขอพวกเราสะท้อนความรู้สึกแบบสั้นๆ ว่ามาวันนี้ได้ประโยชน์ไหม หรือเรารู้สึกอะไรกันบ้างสั้นๆ เพื่อที่เราจะได้รู้ว่าวันนี้ถ้ามันมีความหมาย มันจะได้ทำให้มันมีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป เชิญได้เลยครับ

[คุณสุภา ไยเมือง]: เออ จริงๆ ได้มาดู ได้มาแลกเปลี่ยนแบบนี้เนาะ หลายกลุ่ม ปกติจะอยู่แต่ในกลุ่มเกษตรนั้นเนี่ยได้เห็นประมง ประมงจริงๆ ก็รู้อยู่บางพื้นที่อยู่แล้วแต่ก็เห็นประเด็นเยอะกับน้องที่แลกเปลี่ยนกันมา เอ่อ พิจารณาเอาได้เรียนรู้แล้วก็กลับไปทำให้งานของตัวเองมันเปิดกว้างมากขึ้น ชำนาญจากไอ้สิ่งที่ทำมาขอบคุณมากค่ะ

[คุณวรินทร์ แก้วทันคำ]: ก็รู้สึกเหมือนพี่สุภาค่ะ ก็คือได้แบบแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นมากขึ้นเนาะ ไม่ใช่ที่เราทำประมงอย่างเดียว เราก็อยากจะรู้ว่าเพื่อนๆ เขาทำอะไรอยู่บ้าง โดยเฉพาะงานที่พื้นที่ป่า พื้นที่เกษตรเนาะ และก็อาจจะมียุทธศาสตร์เพิ่มขึ้นมาด้วย ขอบคุณค่ะ

[คุณกัญจน์สุรีย์ ยิ้มสาลี (นุช)]: เป็นประโยชน์ค่ะ ได้เพื่อนที่ทำงานมมเดียวกันมากขึ้น ตอนนี้ได้คอนเนกชัน (Connection) เพิ่มนะค่ะ แล้วก็อีกอันหนึ่งที่เป็นประโยชน์คือ มองว่าเราแลกเปลี่ยนวันนี้เนี่ย ข้อเสนอ มันถูกเอาไปนำเสนอสาธารณะเนาะ ไม่รู้ว่าเขาจะทำหรือไม่ทำ แต่มันได้เผยแพร่สู่สาธารณะในมุมมองของชุมชนอะไรอย่างนี้ค่ะ จะได้รับรู้แล้วจะได้เอาไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนของเราต่อไปอีก ขอบคุณค่ะ

[คุณเข้ม เพชรจันทร์ / ป้าเข้ม]: ค่ะ ก็ได้มาฟังปัญหาของหลายๆ ด้าน เราคิดว่าเราออกทะเลปัญหาเยอะแล้ว แต่ปัญหาของหลายๆ สิ่งหลายๆ อย่างก็เยอะค่ะ ก็ขอบคุณค่ะที่มีโอกาสมาร่วมในวันนี้ค่ะ

[คุณจิระศักดิ์ แก้วเจริญ]: วันนี้รู้สึกคุ้มค่าครับที่ได้มาเจอทุกคนครับ นานๆ จะได้แลกเปลี่ยนงานชุมชนกับกลุ่มอื่นบ้าง ที่ทำงาน คือเราทำงานทั้งทะเล บนภูเขา ในป่า กับชาติพันธุ์เราก็ทำ วันนี้ก็ตั้งใจที่ได้มาแลกเปลี่ยนกับกลุ่มที่ทำงานด้วยกันครับ ขอบคุณครับ

[คุณกุลธนา ธนาศิวนันท์ (กิฟ)]: ได้แรงบันดาลใจค่ะ ฟังพี่ๆ หลายคนเนาะ และก็มีหลายเรื่องที่เราอยากทำขึ้นมาตอนนั่งฟังอะค่ะ ก็เดี๋ยวจะลองกลับไป เป็นอย่างนี้ตลอดเลยเนาะ และก็ชอบที่พี่เล่าเรื่องแบบยาวช่นเนาะ ว่าแบบเราเห็นความสำคัญจริงๆ ว่าการพัฒนาเยาวชนอะค่ะ ในพื้นที่อะ มันจะช่วยอะไรยังไงเนาะ ก็เป็นงานที่เสกก็อยากทำเหมือนกัน

[คุณชัยรัตน์ (เสก)]: ใช่ครับ ก็รู้สึกว่าดีใจเหมือนกันที่ได้มาแลกเปลี่ยนกับเส้นทางของทุกๆ คน และก็รู้สึกประทับใจเส้นทางที่ขับเคลื่อนของแต่ละองค์กรที่มาในวันนี้เหมือนกันครับผม

[คุณขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์]: ค่ะ ก็ขอบคุณมากๆ เลยนะคะ วันนี้ก็ได้มาเจอตัวจริงเสียงจริงคนที่ทำงานกับชุมชนนะค่ะ หลายท่านทำงานมาสิบกว่าปีนะค่ะ และก็ประสบการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งก็ช่วยเติมเต็มมุมมองในงานวิชาการอย่างมาก แม้ว่าจะหลากหลายแต่ก็มีจุดร่วมเดียวกันนะค่ะ ก็เป็นประโยชน์มากๆ ที่จะไปใช้ประโยชน์ต่อ ไม่เสียแรงเลยวันนี้ที่ตื่นตี 5 นั่งรถมาจากสาละเลยาค่ะ

[คุณจิรปียา ศิริเกียรติทอง]: ค่ะ ก็ยินดีที่ได้รู้จักและแลกเปลี่ยนกับทุกคนนะค่ะ คิดว่าเป็นประโยชน์มาก แต่ว่าเพราะเคยไปในวงวิชาการระดับต่างประเทศ เนี่ยเขาจะเอาแบบว่ามันก็แยกส่วนเหมือนกันนะ คือแบบเอานักเศรษฐศาสตร์เอามาพูดเรื่องที่จะไปควบคุมบัญชีบริษัทต่างๆ บริษัทข้ามชาติอะไรที่จะมามีผลกระทบต่อ Climate Change อะไรแบบนี้อะค่ะ เออ แต่ว่าในระดับของเราเนี่ยเราก็ยังได้มาแลกเปลี่ยนในวงกว้างขึ้น ก็คิดว่าน่าจะนำไปเป็นข้อเสนอที่ดีนะค่ะ ขอบคุณค่ะ

[คุณวิทยา ชัยดี (แคท)]: ครับ ก็เป็นประโยชน์มากๆ ครับ เพราะได้เรียนรู้มุมมองจากผู้เชี่ยวชาญพี่ๆ ทุกท่านนะค่ะ ก็เรียกว่าเป็นหลากหลายมุมมองและหลากหลายข้อเสนอ ผมว่าเป็นสิ่งที่ดีที่จะรวบรวมและไปเสนอเชิงนโยบายต่อไป ก็ขอบคุณมากๆ ครับผม

[คุณนิชนันท์ ดันตพงศ์ / น้องกิฟ]: อ้อ ก็เช่นกันค่ะ ดีใจที่ได้มาเรียนรู้จากวงนี้คือต่างสถานที่มากๆ แต่ว่าการที่มีจุดร่วมแล้วก็มีทีมจากทั้งอาจารย์กับแล้วก็ทาง RECOFTC มาช่วยสรุปอะค่ะ มันจะทำให้เรากลั่นสิ่งที่ดูต่างกันเนี่ยออกมาเป็นข้อเสนอและก็ได้ไปพูดในเวทีที่ใหญ่ขึ้นเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงค่ะ ขอบคุณมากค่ะ

[คุณกัญจน์สุรีย์ ยัมสาลี (นุช)]: ค่ะ ก็รู้สึกดีใจที่ได้เห็นคนทำงานเนาะ อย่างพี่ตัวได้มีโอกาสมาเล่าประสบการณ์นะค่ะ และก็มีสิ่งหนึ่งที่รู้สึกว่ามันได้มองเห็น ก็คือได้เห็นน้องๆ คนรุ่นใหม่เนาะ ที่เรามองว่าเนี่ยแหละค่ะ น้องน่าจะมาช่วยผลักดันในเรื่องของไม่ว่าจะเป็นด้านสิ่งแวดล้อม ด้าน... คือน้องได้มีโอกาสเข้ามาแลกเปลี่ยนและก็ได้ฟังความคิดเห็นจากคนรุ่นใหม่ รู้สึกว่าเราเริ่มเห็นแสงที่ปลายอุโมงค์และก็มีจุดร่วมกันอย่างนี้นะค่ะ และก็คาดหวังว่าสิ่งที่ในวันนี้ที่เราได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเนี่ยจะนำไปสู่ในเวที BKK

